

Ulla Molin och Hallqvistska gården i Lund

– då, nu & sen

Av **Julia Andersson**

Författare: Julia Andersson

Titel: Ulla Molin & Hallqvistska gården i Lund - då, nu & sen

Engelsk titel: Ulla Molin & the Hallqvist garden in Lund – from its first formation until tomorrow

Handledare: Eva Gustavsson, LTJ, SLU, Alnarp, Område Landskapsplanering

Examinator: Kjell Lundquist, LTJ, SLU, Alnarp, Område Landskapsplanering

Nyckelord: Ulla Molin, trädgård, trädgårdsdesign, Hallqvistska gården, Lund, kulturmiljö, Torsten Bergström, Märta Bergström, Gunilla Svensson, flerfamiljsträdgård

Kurstitel: Kandidatarbete i trädgårdsdesign

Kurskod: EX0381

Omfattning (hp): 15 hp

Nivå och fördjupning: Kandidatarbete, Grund C

Program: Trädgårdsingenjörsprogrammet – Design

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår, månad: 2012, mars

Serie: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Universitet: Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakultet: Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, LTJ

Omslagsfoto: Hallqvistska gården 1988 resp. 2009.

Baksidan av gårdshuset, nuvarande hus C, skymtas bakom äppleträden.

Foto i fotot (1988): Ola Hallqvist. Foto (2009): Författaren

Förord

Detta självständiga arbete har utförts inom Trädgårdsingenjörsprogrammet – Designinriktning vid SLU, Alnarp och omfattar 15 högskolepoäng på C-fördjupning, grundläggande nivå. Arbetet redovisades och examinerades i november 2009. Uppgifter efter detta datum har inte tagits med, så när som på en fotnot som upplyser om kulturminnesförklaringen av Ulla Molins trädgård i Höganäs 2010.

TACK

Tack Eva Gustavsson, min handledare. För att jag fick chansen att göra detta arbete, för värdefull hjälp, inspiration och för alla goda stunder i ditt sällskap. Det har varit en sann glädje att samarbeta med dig.

Tack Kjell Lundquist, min examinator. För att du så grundligt gått igenom mitt arbete och gett många värdefulla kommentarer. Det är också tack vare dig som jag kom i kontakt med Anders och Sven Hallqvist.

Tack Bengt Persson, för tålamodet du haft med mig och för ditt arbete med att montera arbetet.

Tack till alla er som bidragit till detta arbetes tillkomst. Ni omnämns efterhand i arbetet – det är ni som utgör det hela!

Tack också till alla på det privata planet, framför allt till min dotter Iris. Ni har fått stå ut med att jag under en ganska lång period försjunkit i arbete och inte varit särskilt tillgänglig för omvärlden...

Malmö, mars 2012

Julia Andersson

Sammanfattning

Brf Hallqvistska gården är belägen på Kävlingevägen 36 i Lund. Föreningen består av sex hushåll, vilka gemensamt nyttjar och ansvarar för hur trädgården ska disponeras och skötas. Trädgården utmärker sig genom att den är ritad av Ulla Molin och dessutom kom att bli denna tongivande trädgårdskvinnas sista trädgårdsuppdrag. Trädgården anlades 1992-1993, då även tre nya hus byggdes och de befintliga 1800-talshusen renoverades på ett för helhetsintrycket känsligt sätt av arkitekt Gunilla Svensson i samarbete med inredningsarkitekt Märta Bergström. Hus såväl som trädgård har uppmärksammats för sin arkitektur och 1993 erhöll deras upphovskvinnor Lunds kommuns stadsbyggnadspris.

Trädgården står idag inför ett visst renoverings- och förnyelsebehov, som de boende inte vet hur de ska ge sig i kast med. Majoriteten vill bevara det ”molinska”, men intresset för det är inte lika stort i alla hushållen. Det styrelsen efterfrågar är på vilket sätt de ska bevara den unika ”molinska” karaktären. För att få till stånd en diskussion, grundad på kunskap om vad som speciellt utmärker denna trädgård, vände sig bostadsrättsföreningens styrelse till SLU med en förfrågan om intresse fanns för att genomföra ett examensarbete.

En genomgående fråga har varit om denna trädgård är bevarandevärd sett ur ett större perspektiv än de boendes och i så fall varför. För att kunna ge ett svar och driva de boendes diskussion vidare, har det därför varit av vikt att lära känna platsen ur ett stadsbyggnadssammanhang och ta reda på vad som utmärker den molinska karaktären – i stort och i denna specifika trädgård.

Slutligen kan sägas att trädgården idag är mycket välbevarad sett ur flera aspekter. Att fortsätta bevara och till viss del förnya skulle inte kräva någon större insats, varken tidsmässigt eller ekonomiskt, men behöver präglas av planering, framförhållning och en gemensam vilja.

Summary

Brf Hallqvistska gården is a tenants housing association located on Kävlingevägen 36 in Lund. The association consists of six households, which are common users of the garden. They are jointly responsible for how the garden is used and managed. The garden stands out having been designed by Ulla Molin and it also came to be this influential woman's last garden assignment. The garden was laid out between the years 1992-1993. At the same time three new houses were built and the existing 19th century houses were refurbished by architect Gunilla Svensson, in collaboration with interior designer Märta Bergström. The buildings as well as the garden have attracted attention for their architecture and in 1993 the three women involved received the Lund Municipality's architecture award.

The garden is facing some renovation and renewal needs and the residents are uncertain how to proceed, the majority preferring to keep the unique "molinska" character. The association board, turned to the Swedish University of Agricultural Sciences in Alnarp in an effort to find out how they can preserve this "molinska" character. In order to bring about a discussion – based on knowledge about what specifically distinguishes this garden – they also inquired if there was any interest on writing a thesis.

A pervading question has been whether this garden is worth preserving from a broader perspective than the residents and if so, why. In order to answer to this and further the residents' discussion, importance has been placed upon the city planning context and to find out what distinguishes Ulla Mollin's design aesthetic in general and in this specific garden.

The garden is very well-preserved seen from several aspects. To continue to preserve and partially renew would not require any great measures, neither be expensive. But ought to be based upon long-term planning and a common will.

Innehållsförteckning

Titelsida	I
Förord	II
Sammanfattning	III
Summary	IV
Innehållsförteckning	V
Inledning	1
Metod & material	3
Bevarandet av en kulturmiljö	5
Vem var Ulla Molin?	7
Det ”Ulla Molinska uttrycket”	19
Kävlingevägen i Lund	31
Ulla Molins utformning av trädgården på Kävlingevägen 36	45
Diskussion	74
Källor och Litteratur	76
Figurförteckning	79
Bilagor	83

Inledning

Brf Hallqvistska gården är belägen på Kävlingevägen 36 i Lund. Föreningen består av sex hushåll, vilka gemensamt nyttjar och ansvarar för hur trädgården ska disponeras och skötas. Trädgården utmärker sig genom att den är ritad av Ulla Molin och dessutom kom att bli denna tongivande trädgårdskvinnas sista trädgårdsuppdrag. Trädgården anlades 1992-1993, då även tre nya hus byggdes och de befintliga 1800-talshusen renoverades på ett för helhetsintrycket känsligt sätt av arkitekt Gunilla Svensson i samarbete med inredningsarkitekt Märta Bergström. Hus såväl som trädgård har uppmärksammats för sin arkitektur och 1993 erhöll deras upphovskvinnor Lunds kommuns stadsbyggnadspris.

Trädgården står idag inför ett visst renoverings- och förnyelsebehov, som de boende inte vet hur de ska ge sig i kast med. Majoriteten vill bevara det ”molinska”, men intresset för det är inte lika stort i alla hushållen. Det styrelsen efterfrågar är på vilket sätt de ska bevara den unika ”molinska” karaktären. För att få till stånd en diskussion, grundad på kunskap om vad som speciellt utmärker denna trädgård, vände sig bostadsrättsföreningens styrelse till SLU med en förfrågan om intresse fanns för att genomföra ett examensarbete.

Syftet med detta arbete har varit att kondensera fram och beskriva de särdrag som kan sägas karaktärisera en trädgård som utformats av Ulla Molin samt att visa hur dessa särdrag fått sin konkreta utformning i den trädgård som arbetet primärt handlar om.

Syftet har också varit att formulera dessa utformningsdrag så att de kan förstås av dem som äger, använder och förvaltar denna trädgård samt att ange riktlinjer för deras bevarande för framtiden.

I sista stycket som behandlar Brf Hallqvistska gårdens trädgård, beskrivs trädgården systematiskt del för del och avsikten är att detta ska ligga till grund för trädgårdens framtida skötsel och utveckling.

På ett mer detaljerat plan har följande mål preciserats:

- Att sätta in trädgården i ett historiskt stadsutvecklingsperspektiv.
- Att sammanfatta och beskriva de allmänna särdragen i en trädgård utformad av Ulla Molin.
- Att identifiera särdragen i just den trädgård som arbetet behandlar.
- Att baserat på mina efterforskningar utarbeta ett förslag till hur trädgården och dess olika delar ska behandlas med inriktning på att det ”molinska” ska kunna bevaras för framtiden.

Metod & material

För en allmän inblick i vad bevarandet av kulturmiljöer innebär, har jag satt mig in i Riksantikvarieämbetets (RAÄ) *Program: Det moderna samhällets kulturarv* från 2006, som också ligger till grund för diskussionen kring bevarandet av Brf Hallqvistska gårdens trädgård.¹

Studien om Ulla Molin har baserats på litteraturstudier, personliga möten med personer som stått henne eller hennes verk nära samt genom några nedslag i hennes tidigare trädgårdsverk. Utöver detta har jag haft tillgång till min handledare Eva Gustavssons artikelsamling och det speciella arkiv av trädgårdsplaner som finns bevarat på Höganäs bibliotek. Ritningsarkivet innehåller främst material från 1970-talet, vilket var den period Ulla Molin huvudsakligen verkade som trädgårdsarkitekt. Det tidsmässiga undantaget är en plan över en privatträdgård i Landskrona från 1986.

Besök har gjorts i Ulla Molins egen trädgård i Höganäs och även i trädgårdar som hon ritat åt privatpersoner i Lund och Malmö. Dessa studier och intryck har jag sedan tolkat, formulerat och jämfört med hennes nedskrivna tankar från böcker och artiklar för att se hur de har realiserats i hennes planer.

För litteraturstudier avseende såväl biografidelen *Vem var Ulla Molin?* som den del som beskriver Ulla Molins karaktäristiska drag i trädgårdsutformning *Det "Ulla Molinska uttrycket"*, har jag främst använt Eva Gustavssons doktorsavhandling *Trädgårdsideal och kunskapssyn: En studie av meningens uttryck med exempel från Gösta Reuterswårds och Ulla Molins skapande handling* från 2001, Anna-Maria Blennows *Ulla Molin trädgårdsarkitekt: ett porträtt* från 1998 och Ulla Rylanders examensarbete *Ulla Molin och villaträdgården under 1900-talet: Inspirationer, principer och växtuttryck* från 1988. Av Ulla Molins egna verk har jag valt ut två; *Trädgårdsrecept* från 1942 och *Leva med Trädgård* från 1986, vilka jag anser representera ett brett spann tidsmässigt.²

Angående byggnadsminnesutredningen av Ulla Molins egen trädgård i Höganäs har jag studerat de två rapporter som Länsstyrelsen i Skåne län låtit skriva; Kristina Niléns *Ulla Molins trädgård i Höganäs: byggnadsminnesutredning* från 2005 samt Anna Andréassons rapport *Ulla Molins trädgård: inventering av trädgårdens växtmaterial samt vård- och skötselplan* från 2008.³

För den historiska bakgrundsbeskrivningen av Kävlingevägen och Brf Hallqvistska gården har ett flertal källor uppsökts och tillfrågats. Information om platsens tidiga historik fann jag på Lunds kommuns hemsida. På plats i Lundasamlingens lokaler, fann jag förutom artiklar från renoverings- och nybyggnadstiden kring 1993 också Stadsarkitektkontorets detaljplan för tomten från 1992. För en generell förståelse för området och för mer specifika uppgifter om fastigheten, har antikvarie Otto Rydings bok *Bevaringsprogram – Lund*

1 Ulfspärre, Beleshögsvägen 57, Limhamn; Östberg, Linnégatan 8D, Lund.

2 Gustavsson 2001; Blennow 1998; Rylander 1988; Molin 1942 & 1986.

3 Nilén 2005; Andréasson 2008; Riksantikvarieämbetet 2006.

utanför vallarna Del 1 varit den huvudsakliga källan. Otto har också ställt upp med att svara på följdfrågor via e-post.⁴

En mer personlig vinkling av områdets historik samt trädgården i sig, har mötet med journalisten och författarinnan Lotte Möller lett till. Det mötet har gett berättelser och tillgång till ett rikt bildmaterial från trädgården i forna dagar. Vidare har Sven och Anders Hallqvist som är barn och barnbarn till de förra ägarna av fastigheten, paret Hallqvist, genom berättelser, bildmaterial och en trädgårdsritning fyllt en stor lucka i den offentligt otillgängliga informationen från den period de bodde på platsen, vilket täcker en stor del av 1900-talet.

Byggherrarna för dagens Kävlingevägen 36, Märta och Torsten Bergström, har med berättelser och bildmaterial från byggtiden levandegjort nutidshistoriken. För att få en uppfattning om hur de boende i Brf Hallqvistska gården upplever och använder sin trädgård, har samtal förts med minst en representant ur varje hushåll. Samtalen har summerats i en kortare presentation av de boende.⁵

Utgångspunkter för de bevarandestrategier av Brf Hallqvistska gården som föreslås har – utöver övrig fakta – baserats på ritningsmaterial som finns i Brf Hallqvistska gårdens ägo; Ulla Molins ritningsmaterial från 1992-93 och skisser vilka visualiserade Ullas tankar, ritade av Catrina B Liljegren, samt genom platsbesök, en analys av den befintliga trädgården och genom samtal med Eva Gustavsson.

4 Lunds kommun hemsidor 2008 & 2009; Lunds kommun, Lundasamlingen, Ekska huset, S:t Petri Kyrkogata 4, Lund våren 2009; Lunds kommun, Stadsarkitektkontoret 1992; Ryding 1991 samt e-post under 2009.

5 Möller 2009 intervjuer, telefonsamtal och e-post; Hallqvist Anders & Sven, telefonsamtal, e-post och brev under 2009; Bergström Märta & Torsten intervju och telefonsamtal under 2009.

Bevarandet av en kulturmiljö

För att knyta samman Ulla Molin och Hallqvistska gården i ett gemensamt resonemang kring bevarandefrågan, kommer allra först en summering av de begrepp och riktlinjer som Riksantikvarieämbetet satt upp kring bevarandet av moderna kulturmiljöer.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) intensifierade 2002 sitt arbete för att bevara de moderna kulturmiljöerna och intentionerna formulerades i dokumentet *Det moderna samhällets kulturarv från 2006*.⁶ Begreppet modernitet definieras som ett begrepp som informerar om mänskliga strävanden, men syftar ibland till den modernistiska arkitektoniska perioden. I arkitekturen ges modernismen uttryck redan under 1900-talets första decennier, men det var först under 1930-70-talen som den blommade ut. Ett modernt odlings- eller industrilandskap skulle däremot kunna sägas sträcka sig ända tillbaks till 1700-talet.

Berättelser, mångfald och delaktighet anger RAÄ vara några av nyckelorden i förhållningssättet till arbetet med de moderna kulturmiljöerna. Det moderna samhällets oerhört omfattande materiella kulturlämningar borde värdesättas högre om de innehåller berättelser om det moderna samhällets livsvillkor och livsmönster: "Det är berättelserna som överhuvudtaget gör det möjligt att se, definiera och formulera en kulturmiljös värde" de kan väcka nyfikenhet, skapa engagemang och intresse.⁷ För att berättelserna ska finna förankring är det emellertid också viktigt att materiella delar finns kvar, annars riskerar de att bli intetsägande.

En fördel med senare perioders moderna arkitektoniska kulturarv är att en stor del av de arkitekter, byggherrar och andra som ursprungligen varit involverade i projekten fortfarande finns i livet och kan delge sina erfarenheter samt att även andra människor med historisk förankring kan förtälja de lokala minnena. För mångfaldens skull anser RAÄ att berättelserna bör belysa en bredd vad gäller genus, klass, generation och etnicitet.

Delaktighet är således en "nödvändig och önskvärd ingång i arbetet".⁸ Som regel handlar det om miljöer som ska användas och samtidigt förvaltas, vilket kräver ett aktivt deltagande, stort inflytande och engagemang. Att värdet i en kulturmiljö är olika för olika människor är inget hinder, så länge alla är ense om själva värdet i ett bevarande och att miljön ska fortleva. På så vis kan man säga att bevarande av moderna kulturmiljöer förutsätter en tydlig koppling mellan inflytande och ansvarstagande. En icke personligt engagerad person riskerar att se alltför rationellt på kulturarvet och RAÄ har formulerat i dokumentet att "en byggnads livslängd avgörs i regel mer av politiska eller ekonomiska skäl, än av dess tekniska kondition. Kortsiktiga krav på ekonomisk avkastning är ofta avgörande."⁹

⁶ Dokumentet finns att hämta på internet, adress finns i källförteckningen.

⁷ RAÄ, 2006, sid 11.

⁸ RAÄ, 2006, sid 7.

⁹ RAÄ, 2006, sid 13.

Vem var Ulla Molin?

Reflektion kring Ulla Molins betydelse för trädgårdssverige

Ulla Molin har på flera plan haft en avgörande betydelse för 1900-talets trädgårdsutveckling i Sverige.

Eva Gustavsson sammanfattar Ulla Molins yrkesbana:

”Det var emellertid varken trädgårdsskötseln eller trädgårdsritandets praktik som kom att bli hennes huvudsakliga uppgifter. Som skribent, opinionsbildare och gränsöverskridande initiativtagare ägnade hon istället sina yrkesintensiva år till att väcka ett intresse för trädgårdens utformning och betydelse som en naturlig ingrediens i det totala boendet.”¹⁰ De trädgårdar som hon sedan skapade i anslutning till sitt eget boende tog sin utgångspunkt i de idéer, som efterhand mognat fram genom hennes kontakter och verksamhet som journalist.

Ulla Molin knöt kontakter mellan olika skrån och verkade för att stärka banden dem emellan, i synnerhet under sin tid som redaktör för *Hem i Sverige*. I tidskriften förmedlade hon genom artiklar och utställningar sina deviser om smarta lösningar och god smak för hem och trädgård, i en tid då rationalisering var förhärskande. Man kan säga att hon skapade trädgårdar i både teori och praktik och alltid med den mer eller mindre tydliga målsättningen att inspirera andra och att visa på ett sätt att leva. Fortfarande idag besöker såväl trädgårdsentusiaster som arkitekt- och landskapsarkitektstudenter hennes trädgård i Höganäs för att se och uppleva hennes lösningar för trädgård och boende. Ett reportage om denna trädgård har också publicerats i den engelska tidskriften *Gardens Illustrated* i mars 2008.¹¹ Även trädgården på Kävlingevägen 36 i Lund, som detta arbete ska kretsa kring, har rönt intresse och lockar besökare med sin unika och smakfulla utformning.

Ulla Molin i augusti 1997

Figur 1. Foto: Lena Boje Anker

¹⁰ Gustavsson, 2001, avsnitt IV, sid 27-28.

¹¹ Thompson (text), Sebire (foto), 2008.

Eva Gustavsson vid ritningarna i Ulla Molin samlingen, Höganäs bibliotek 2008

Figur 2.

Höganäs kommunbibliotek fick 2007 donerat Ulla Molins privata bibliotek samt trädgårdsritningar. Detta används idag som en del av bibliotekets marknadsföring.¹² Ulla Molin representerar den modernistiska trädgårdskonsten och utvecklade en ytterst väldefinierad stil. Övriga nutida förebilder inom svensk privat trädgårdsutformning är få. Den nu mest kände svenske trädgårdskonstnären – nationellt och internationellt – kan sägas vara landskapsarkitekt Ulf Nordfjell. Genom sin medverkan i årligen återkommande Chelsea Flower Show i London har han gjort sig känd för en bred engelsk trädgårdsrepublik. Här har han uppfört prisbelönta utställningsträdgårdar 2007 och 2009. Ulf Nordfjell tillhör dem som inspirerats av

Ullas konstnärsskap och genom hans förtjänst har Ulla Molin kommit att nämnas än mer, även i engelska trädgårdskretsar.¹³

Avslutningsvis kan sägas att Ulla Molins trädgårdsideal passar väl in i den ”nyfunkis”-stil som nu gör sig gällande för nybyggda villor runt om i landet. Hennes sätt att använda växter som arkitektoniska och dynamiska byggnadselement, stämmer väl in i bilden för många av de trädgårdsägare som önskar inreda trädgården som ett utomhusvardagsrum.

Ulla Molins liv och verk

Här följer en ingående bakgrundsbeskrivning av Ulla Molin som person, om tiden hon levde och verkade i, var hon hämtade sin inspiration och det breda men intima kontaktnät hon var del av.¹⁴

Biografisk del

Ulla Molin, född Månsson, såg dagens ljus 1909 i Kattarp utanför Helsingborg och dog i Höganäs 1997. Fadern var lantbrukare och modern lärarinna med stort trädgårdsintresse, mycket inspirerad av kronprinsessan Margareta och den engelska trädgårdskonst hon vid 1900-talets början förde med sig till Sofiero slott i Helsingborg. Ulla ville utbilda sig till arkitekt, men modern påverkade henne att välja trädgårdsbanan. År 1927 inledde således

¹² Boktitlarna har sammanställts och systematiserats av Eva Gustavsson.

¹³ Sebire, 2008, samtal.

¹⁴ Merparten av de generella fakta som nedanstående beskrivning bygger på är hämtade från Anna-Maria Blennows biografi om Ulla Molin från 1998 och Eva Gustavssons avhandling från 2001 om Ulla Molin och Gösta Reuterswärd. Uppgifterna i dessa två arbeten är till stor del samstämmiga och endast där information från endera källa är specifik, anges vilken källa jag refererar till. I övrigt anges källor löpande.

den 18-åriga Ulla Månsson sina studier vid Apelryds trädgårdsskola utanför Båstad, med sommarpraktik vid Stockholm stads perennodlingar. År 1930 flyttade hon permanent till Stockholm, inledningsvis med praktikanttjänst på ett trädgårdsarkitektkontor.

Två år senare, 1932, gifte sig Ulla med ingenjör KG Molin. KGs far, Adrian Molin, var grundaren av Nationalföreningen mot emigration, bildad 1907, vilken verkade för att utvandringshågade svenska medborgare skulle stanna i sitt hemland. I detta syfte startades en tongivande tidskrift, vars ursprungstankar delvis formade Ulla, men som i synnerhet blev betydelsefull för hennes karriär. Tidskriften hette *Hem i Sverige* och publicerade initialt artiklar om emigrations- och egnahemsfrågor. När emigrationsströmmen avtog och egnahemsrörelsen var etablerad blev tidskriften istället ett forum för nyblivna husägare, vilkas sak Ulla brann för.

Uppbackad och uppmuntrad av sin man KG började Ulla skriva för tidskriften år 1932, inledningsvis med artiklar om blomsterfönster och trädgårdsgångar. Så småningom ändrades hennes fokus till att gälla helhetslösningar för hus, boende och trädgård. Från 1941 och framåt fick Ulla Molin dessutom utgivet sammanlagt sju egna skrifter och böcker kring grönska.¹⁵

Under 1930-talet föddes Ullas och KGs två barn Ingela och Anders. Som förvärvsarbetande husmoder månade Ulla om att utformningen av hemmet skulle vara lättarbetad och praktisk samt att den skulle utgöra en god miljö för barnen att växa upp i. Speciellt småbarnsfamiljer borde ha tillgång till mark för att odla, eftersom odling stärkte barnens ansvarskänsla och iakttagelseförmåga.¹⁶ Husmoderns arbete skulle vara integrerat med det övriga familjelivet, och efter sina resor till Amerika såg Ulla hur det delvis kunde lösas med hjälp av ett utomhuskök.

Arbetet som redaktör för *Hem i Sverige* varade från 1944 till 1966. Under denna tid knöt hon en betydelsefull skara personer kring sig. De tävlingar och utställningar som arrangerades i tidskriftens regi utkristalliserade flera av den tidens stora namn inom arkitektur, inrednings-, trädgårds- och landskapsarkitektur. Redaktörsjobbet var främst knutet till Stockholm, där familjen under drygt 35 år bodde på flera olika ställen, både på herrgård och i lägenheter. De sista nitton åren bodde de i sin då nyuppförda villa på Lidingö, vilken var ritad av arkitekt Ralph Erskin.

År 1967 gick flyttlasset åter till hembygdens Ingelsträde utanför Helsingborg. I Helsingborg öppnade hon Gröna Gården, en butik med rådgivnings- och inspirationsverksamhet för trädgårdsintresserade. Högt ställda ambitioner och kvalitetskrav gjorde att det inte gick ihop sig och efter bara fyra år lades verksamheten ner.

Under 1970-talet gav sig Ulla ut på resor, bland annat tog hon sig med transsibiriska järnvägen till Japan. På hemmaplan var hennes huvudsakliga sysselsättning under denna tid trädgårdskonsultarbeten. År 1978 flyttade Ulla och KG till Tallgatan i Höganäs för att på ålderns höst bo mer centralt och ha närmare till samhällets servicefunktioner. KG dog år 1994 och Ulla tre år senare, hösten år 1997.

¹⁵ *Min balkong* 1941, *Trädgårdsrecept* 1942, *Blommor i fönstret* 1956, *På balkong och terrass*, 1969, *Altan og terrasse*, 1971, *Skönt kring grönt* 1980, *Leva med trädgård*, 1986.

¹⁶ Molin, 1942.

Inspiration & ideal

Ulla Molin var inspirerad av modernismens estetiska ideal, men liksom många andra modernister tog hon också intryck av arts- & crafts-rörelsen samt den religiösa shakerrörelsens minimalistiska stilrenhet.

Arts- & crafts-rörelsen

Minnena från sin barndoms trädgård hade Ulla Molin med sig genom åren. Här hade hennes mor skapat en trädgård med idéer hämtade från bland annat kronprinsessan Margareta och den arts- & crafts-inspirerade engelska trädgårdskonsten. Bland Ulla Molins förebilder inom arts- & crafts-rörelsen fanns bland annat trädgårdskonstnärinnan Emma Lundberg (1869-1953) med sin trädgård Bullerbacken på Lidingö, den engelska konstnärinnan Gertrude Jekyll (1843-1932),¹⁷ samt Vita Sackville-West som var skaparen till den ännu välbesökta arts- & crafts-trädgården Sissinghurst i England (påbörjad 1930). I Ulla Molins tankar och verk kan tydliga kopplingar göras till arts- and crafts-rörelsens idéer och ideal, som bland annat kännetecknades av understrykandet av natur, tradition, lokal identitet och trädgården som en integrerad del av huset.¹⁸

Rörelsen föddes i England under 1880-talet och ebbade ut vid tiden för andra världskriget, skriver författaren Peter Davey i sin bok om rörelsen.¹⁹ Davey nämner bland annat att en tidig tanke i rörelsen var att onödigt utsmyckning skulle undvikas om den inte behövdes konstruktionsmässigt.²⁰ William Morris (1834-1896), möbelformgivare och inredningsarkitekt, använde växtmönster som ornament i sina verk och anses vara den mest tongivande personen inom rörelsen.²¹ När det gäller trädgården, så var William Robinson (1838-1935) den mest inflytelserika förespråkaren för det gällande trädgårdsidealet om att trädgården var en människas medvetna tolkning av naturen och att utanför den skulle naturen få härska. Han tog avstånd både från den engelska naturefterliknande landskapsparken och den strikt formalistiska trädgården.

De karaktäristiska dragen för en arts- & crafts-trädgård kan sammanfattas som en tydlig förbindelse mellan inne och ute, terrasser kring huset för att sammanlänka byggnaden med marken, rumsindelning som en del i den geometriska utformningen och som funktionsindelning, där ett rum kunde nyttjas som köksträdgård, fruktträdgård, tennisplan eller som trädgård bara för njutning.²² Om tomten var platt och nivåskillnader behövde skapas var en nedsänkt trädgård (sunk garden) en möjlighet att åstadkomma rumsindelning på olika nivåer. Rummens väggar bestod som regel av häckar, murar och pergolor, varav den sistnämnda även fungerade som ett tak, på vilket rosor och blåregn kunde klättra.

17 Gertrude Jekyll verkade som konstnärinna, men med försämrad syn gick hon från målarduken till växtgestaltning och lät där den impressionistiska färgverkan påverka när hon skapade sammanhängande sjök av växter, sk "drifts", på ett icke förr skådat sätt. Jekylls växtkännedom i kombination med arkitekten Lutyens formgivningsförmåga, skapade några av de mest berömda trädgårdarna i England från perioden; Munstead Wood, Deanery Garden och Hestercombe.

18 Gustavsson, 2008-10-27, föreläsning.

19 Davey, 1995, sid 244.

20 Davey, 1995, sid 15.

21 Davey, 1995, sid 37.

22 Davey, 1995, sid 129-132.

Trädgårdens golv kunde gärna utgöras av finklippt gräsmatta, men också av hårdgjorda material som kakel, sten, oglaserat tegel eller grus. Vatten som utsmyckning eller för funktion förekom ofta, med en inramning av strikt murverk eller sten. Fontäner var vanliga, och användes som arkitektoniska element och för att förhindra olägenheterna med stillastående vatten. Andra viktiga komponenter var

Figur 3.

En arts- & craftsträdgård i Lund; Maryhill på Kävlingevägen 18, 2007

vintergrönka för vinterstrukturens skull samt perennrabatter. Friväxande buskar ansågs utarma marken runt om, varför de trots rörelsens strävan mot det naturliga mer än gärna formklippes och tuktades. Arkitekterna från denna tid menade att formklippning var en del i att göra växterna mer arkitektoniska och formgivande för trädgården. Kring det formklippa växte friväxande blommor som täckte marken. Växtmaterialet i övrigt kunde vara av inhemskt slag eller exotiskt; exempelvis bambu (*Fargesia* sp.), blåregn (*Wisteria sinensis*) och (*pioner Paeonea* sp.) från Kina eller ringblomma (*Calendula officinalis*) från Sydafrika. Ett ätligt växtmaterial fann sin förespråkare i arts- & craft-arkitekten Reginald Theodore Blomfield (1856-1942), som tyckte att man borde kombinera nytta med nöje och på ett lekfullt sätt använda exempelvis nöthäckar och spaljerade fruktträd som rumsbildare, samt blanda ätliga växter med prydnadsväxter i rabatterna, precis som i medeltidens trädgårdar.

Efter första världskriget blev arbetskraften så dyr att de arbetskrävande arts- & craftsanläggningarna blev svåra att bibehålla.²³ Vid 1930-talet märktes därför en återgång till den mer extensivt skötta landskapsparken. Funktionella byggnader skulle omges av ett naturligt och enkelt skött landskap. Peter Davey menar att den mjuka övergången mellan hus-trädgård-landskap glömdes bort, yrkesrollerna upphörde att verka integrerat och att arkitekten slutade agera landskapsarkitekt.

Det finns inte många svenska anläggningar bevarade från arts- & craftsperioden.²⁴ Nämnas kan dock Muramaris på Gotland samt Maryhill på Kävlingevägen 18 i Lund, med sina formklippa figurer och infattningshäckar.

²³ Davey, 1995, sid 137.

²⁴ Davey, 1995, sid 137.

Shakerrörelsen

Även om Ulla Molin tilltalades av de synsätt, som låg till grund för arts- & craftsrörelsen, var hennes formgivning och ideal starkt påverkade av det mer renskalade formspråk som blev modernismens signum. När det gällde mer dekorativa inslag blev hon en renodlad minimalist och som många modernister hämtade hon sin inspiration från japansk formgivning och även från den amerikanska Shakerrörelsen. De danska inredningsarkitekterna bar vid 1900-talets mitt mycket av Shakerrörelsen med sig i sina arbeten. Shakerrörelsen hade nära 6 000 medlemmar 1840 och är idag praktiskt taget utdöd. Ulla kom i kontakt med denna genom sina resor till USA under 1950- och 60-talen och tilltalades av deras avskalat enkla formspråk, enkla livsmiljöer och gediget, vackra, ändamålsenligt utförda hantverk för bruksföremål. I en bok om Shakerrörelsen har författarna Larkin & Sprigg nedtecknat rörelsens huvudregler, vilka bland annat innebar lågmält prat, celibat, ordning och reda bland saker, samt minimalt med prylar för att hindra materiell hierarki bland medlemmarna och för att det skulle vara lätt att hålla ordning. Shakerbyar utmärktes av att vara städade och enkla. Onödiga utsmyckningar skulle undvikas. I deras lag från 1845, stod bland annat att "Odd or fanciful styles of architecture" var förbjudna.²⁵

Figur 4.

Shakerobjekt på Morristapeten "the Willow" i hus A på Kävlingevägen 36, 2009

Modernism & funktionalism

Arts- & craftsrörelsens förhållandevis korta blomstringstid föregick tidsmässigt modernismen.²⁶ Den direkta orsaken till strömningarna var det framväxande industrisamhället. Gemensamma drag mellan rörelserna var enkelheten och trädgårdens koppling till arkitekturen. Samtidigt med arts- & craftsepoken

Figur 5.

Funkishus i Södra Ångby, Stockholm, 2007

²⁵ Larkin & Sprigg, 1987, sid 33.

²⁶ Gustavsson, 2008-10-27, föreläsning.

skapades också trädgårdar i nyklassicistisk anda, där antiken stod som förebild. Begreppen modernism och funktionalism kan vara något förvirrande. Gustavsson förtydligar i sin avhandling genom att framhålla att funktionalismen mest gjorde sig gällande som ett byggnadsarkitektoniskt uttryck medan beteckningen modernistisk trädgårdskonst kan ses som en paraplybeteckning för en mångfald av uttryck inom trädgårdsområdet.²⁷ Några kända förgrundsfigurer inom modernistisk arkitektur och formgivning var Frank Lloyd Wright, Le Corbusier, Josef Frank, Mies van der Rohe, Alvar Aalto och Walter Gropius, grundaren av Bauhauskolan.

I Europa fick funktionalismen sitt genombrott år 1927 i och med Stuttgartutställningen i Tyskland.²⁸ Där visades det sociala bostadsbyggandet riktat till den breda massan. De klassicistiska utsmyckningarna skulle bort och istället ge plats åt bättre, modernare och billigare bostäder tillverkade med rationella byggnadsmetoder. Det avskalade formspråket framhävdades med ljusa, putsade fasader samt platta tak och geometriska former, faktorer som skulle hjälpa de boende till ett sundare boende. Grönskan skulle bilda fond åt arkitekturen. Tidens ledord var "sol, luft och grönska", "less is more", "det nyttiga är det sköna" och "form follows function".²⁹

År 1930, samma år som Ulla Molin flyttade till Stockholm, ägde Stockholmsutställningen rum. Evenemanget räknas som funktionalismens genombrott i Sverige och utställningsledare var konsthistoriker Gregor Paulsson. Då stilriktningen syftade till att ge den breda massan bättre boende och livsvillkor, föll det sig naturligt att Ulla med ett gryende engagemang för boendefrågor, tilltalades av det nya. Även om hon understödde tankarna på ett mer rationellt boende bibehöll hon sin grundläggande inställning till vad som kännetecknade god kvalitet och gjorde inte avkall på hantverkskvaliteten framför ändamålsenligheten.

Under 1940-talet fick Ulla Molin två skånska förebilder inom modern stadsplanering; stadsplanechefen Erik Bülow-Hübe i Malmö och byggmästaren Eric Sigfrid Persson, också verksam i Malmö. Erik Bülow-Hübe, som för övrigt även agerade trädgårdskonsulent vid Stockholmsutställningen, stod bakom besluten att låta Eric Sigfrid Persson uppföra höghusområdet Ribershus (1938) och radhusområdet Friluftsstaden (1944) i Malmö.³⁰ Ulla Molin uppmärksammade dessa byggnadsverk bland annat eftersom de satte "den anonyma vardagsarkitekturen i centrum".³¹ Erik Bülow-Hübes privata trädgård *Gränsen* mellan Limhamn och Malmö (1921) utgjorde också den en inspirationskälla för Ulla, med sina arts- & craftsdrag i form av klippta buxbomsfigurer (*Buxus sempervirens*), filosofgång (promenad mellan dubbelhäckar) och en cirkelformad vattensamling som fågelbad. Bülow-Hübe hade tidigare bott på Lidingö, som vid olika tidpunkter var hemvist för både Emma Lundberg och Ulla Molin.³²

²⁷ Gustavsson, 2001, avsnitt IV, sid 30-31.

²⁸ Hårde, 1986.

²⁹ Gustavsson, 2008-10-27, föreläsning.

³⁰ I Friluftsstaden har varje hus har en tillhörande trädgård, trädgårdarna är i sin tur sammanlänkade med det utanförliggande området.

³¹ Gustavsson, 2001, avsnitt IV, sid 32.

³² Emma Lundberg hade i sin tur flyttat från Limhamn till Lidingö.

Danmark intog en ledande roll i diskussionen kring en modernistisk trädgårdskonst och genom de tävlingar och utställningar som arrangerades av *Hem i Sverige* påtog sig Ulla Molin rollen att främst understödja den danska modernismens ideal. G.N. Brandt (1878-1945) räknas trots sina nyklassicistiska drag som modernismens fader i Skandinavien.³³ Han stiliserade landskapsuttrycket och applicerade det i trädgården. Kännetecknande drag i hans privata trädgård var en kombination av fruktlund, woodland och filosofgång, drag som delvis återfinns i Ulla Molins trädgårdar. Ett av G.N. Brandts mest kända verk är Mariebjerg kirkegård i Köpenhamn. C. Th. Sørensen blev hans efterträdare och Danmarks mest betydelsefulla företrädare av formalistisk modernism inom trädgårdsområdet. På den danska sidan fanns förutom de formmässigt starka modernistiska trädgårdsidealerna också en mer romantisk modernistisk tradition som var mer lik den i Sverige då rådande trenden. Det var en vinkling som Ulla Molin också uppskattade, men som blev svår att hävda när rationella uttryck växte sig starkare och slutligen mynnade i 1960 och 70-talens miljonprogram.

Ulla Molins kontaktnät

I Eva Gustavssons avhandling omnämns ett antal personer som bildade trådar till den personväv som kom att utgöra Ullas kontaktnät. För att ytterligare stärka bilden av Ulla Molin och den tidsanda hon verkade i, återges här en del av dessa personer.

Gregor Paulsson var en av Ullas tidiga förebilder. Han var som tidigare nämnts utställningsledare för Stockholmsutställningen, men det var i egenskap av ordförande för Svenska Slöjdföreningen, senare Föreningen Svensk Form, som Ulla kom i kontakt med honom. Paulsson var med och formade idealen för hantverksrörelsen i Sverige, där ledorden var lokal identitet, praktiskt och vackert.³⁴ Ulla Molins favoriter inom möbelformgivning var Josef Frank (blommönster med drag av arts- & crafts-rörelsens William Morris), Carl Malmsten, Bruno Mathsson och Hans Wegner.³⁵ Alvar Aalto, ytterligare en i genren, fanns representerad i hennes bibliotek.³⁶ Av internationella kontakter kan också nämnas den danske arkitekten Arne Jacobsen, som hade tagit sin tillflykt till Sverige under andra världskriget, den amerikanske arkitekten Frank Lloyd Wright som hon mötte år 1956 vid ett av sina Amerikabesök och Walter Gropius, grundaren av Bauhaus-skolan, som hon också fick chansen att möta under en Amerikaresa.

Ett antal ledande personer inom svenskt trädgårdsliv ingick också i nätverket. I tidigt skede hade Ulla visst samarbete med trädgårdsarkitekten och föreståndaren för den svenska trädgårdsarkitektutbildningen Sven A Hermelin. Han undervisade några av vår tids mer välkända landskapsarkitekter Gunnar Martinsson, Sven-Ingvar Andersson och Per Friberg, vilka Ulla lyfte fram genom tävlingar i *Hem i Sverige*. Andra var Holger Blom, Walter Bauer och hans fru Lisa Bauer, som tidigt blev Ullas vän och tillika anlätades som tidskriftens illustratör.

³³ Gustavsson, 2008-10-27, föreläsning.

³⁴ Jämför med arts- & crafts- och Shaker-rörelserna.

³⁵ Gustavsson, 2001, avsnitt III, sid 14.

³⁶ Gustavsson, 2001, avsnitt III, sid 13.

Figur 6.

Signe Persson-Melin, december 2006

Figur 7.

Annicka Lundqvist, februari 2009

I samband med flytten till Ingelstråde, då Ulla öppnade Gröna Gården i Helsingborg, etablerades kontakten och den sedermera livslånga vänskapen med Signe Persson-Melin, dotter till Malmös tidigare byggmästare Eric Sigfrid Persson. Signe tillverkade, då som nu, keramiska föremål för hem och trädgård.

För de boende på Kävlingevägen 36, finns det ett kuriositetsvärde i att känna till Ullas och *Hem i Sveriges* medverkan i Utbyutställningen utanför Göteborg år 1958, vilket Blennow skriver om.³⁷ I samarbete med den unge arkitektstudenten Yngve Lundqvist, som Ulla mött på Chalmers i Göteborg, växte konceptet "Urcellen" fram. Det kan karaktäriseras som en flexibel boendeform, som kunde förändras och växa genom enkla och efter hand påförda tillbyggnader i takt med att familjerna växte och ekonomin tillät det. Även unga par skulle ha råd att köpa sig ett hem med trädgård.³⁸ Under några år bodde arkitekt Yngve tillsammans med sin fru Annicka i ett av urcellshusen i Utby. Yngves sista år kom dock paret att spendera på Kävlingevägen 34 i Lund, med ena husgaveln i gränsen till Kävlingevägen 36. Till det befintliga äldre huset byggdes en ny del där urcellsmodellen applicerades. Annicka Lundqvist bor idag kvar i huset.

³⁷ Blennow, 1998.

³⁸ De tillhörande trädgårdarna planerades av Sven-Ingvar Andersson.

Trädgården i Höganäs

I Ingelsträde och Höganäs skapade Ulla Molin två trädgårdar, vilka kommit att bli välkända för en bred publik. I sin bok *Leva med trädgård*, utgiven 1986, har hon redogjort för de båda trädgårdarnas framväxt på ett poetiskt, pedagogiskt, utförligt och inspirerande sätt. Höganästrädgården ses som platsen där hennes trädgårdskonst utvecklades

Figur 8.

Yvonne Fröman med ett foto av hur Höganäshuset såg ut före paret Molins om- och tillbyggnad, 2007

Figur 9.

En blick in i Ulla Molins trädgård i Höganäs, 2007

till fulländning.³⁹

Vid ett besök i Höganästrädgården sommaren 2006, mötte jag en av de dåvarande ägarna, Yvonne Fröman. Hon och hennes man Jan-Åke Lemholt hade köpt fastigheten 1997 med ambitionen att bevara trädgården, vilket också var ett villkor från Ullas dotter Ingela vid försäljningen. Paret ansträngde sig att bevara trädgården som den såg ut då de tog över 1997. Undantaget var den före detta köksträdgården, som de valde att göra om till sitt personliga trädgårdsrum.

³⁹ Gustavsson, 2001, avsnitt IV, sid 92.

Höganästrädgården utreds för byggnadsminnesmärkning

I samarbete med Länsstyrelsen i Skåne län, fick Yvonne och Jan-Åke 2003 igång en utredning i syfte att få trädgården byggnadsminnesmärkt, vilket resulterade i Kristina Niléns rapport *Ulla Molins trädgård i Höganäs: Byggnadsminnesutredning*.⁴⁰ När de 2007 sålde fastigheten vidare till Christina Ekman Ljungström och Hans Ljungström, var kravet på de nya ägarna att de skulle ha viljan och förmågan att förvalta trädgården som byggnadsminne, skriver trädgårdsarkeolog Anna Andréasson i den trädgårdsantikvariska undersökning som följer upp Niléns rapport.⁴¹

Hösten 2008 besökte Eva Gustavsson och jag trädgården tillsammans och fick då möta Hans Ljungström. Med stor entusiasm berättade han hur de såg fram emot utmaningen att bevara trädgården och talade om för oss att Christina och hans intention även var att återställa delar av trädgården till hur den såg ut vid tiden kring Ulla Molins bortgång 1997.

Anna Andréasson menar att byggnadsminnesmärkta privatträdgårdar är en unik företeelse, medan byggnadsminnesmärkta hus med omgivande trädgårdar förekommer.⁴²

⁴⁰ Nilén, 2006.

⁴¹ Andréasson, 2008.

⁴² Ulla Molins trädgård på Tallgatan 6 i Höganäs, blev kulturminnesförklarad våren 2010. Höganäs kommuns hemsida, 2011.

Det ”Ulla Molinska uttrycket”

Litteratur, ritningar och samtal ligger till grund för detta stycke.

Vackert och praktiskt

Återkommande ord i litteratur av och om Ulla Molin är: vackert, praktiskt, ändamålsenligt och nyttigt. Hennes vänner och bekanta tycks ha uppfattat att Ulla själv levde upp till det i sitt eget hem och trädgård. Karin Ulfspärre uppfattade Ullas hem som rakt igenom vackert, minsta burk med pennor var som en vacker installation.⁴³

Ullas goda vänner, paret Östberg, berättade vid vårt möte i sitt hem i Lund att hon inte hade gardiner i sitt hem i Höganäs, med undantag för ett rum; där fanns en rullgardin som kunde dras ner för att utsikten mot en ful gata skulle undvikas.⁴⁴ ”Hon var mycket känslig för fult”, menade Östbergs.

Ulla Molins arbetsrum i sitt hem i Höganäs, 1997

Figur 10. Foto: Eva Gustavsson

Arbetsglädje

Trädgårdsskötsel var för Ulla Molin en del i vardagen, inte en påtvingad arbetsbörda. ”Tro inte att det går att skapa den underhållsfria trädgården. Väl är väl det – då skulle glädjen gå förlorad.”, skriver Ulla i *Leva med Trädgård*.⁴⁵ ”Det är bara att hålla efter”, menar hon om de fröogräs som sticker upp ur de låga marktäckarmattorna.⁴⁶ Djupa suckar verkar hon dock ha dragit när hon kämpade mot roto gräs som kirskaål (*Aegopodium podagraria*) och knölklocka (*Campanula rapunculoides*).

Pedagogiskt

Som tidigare konstaterats undervisade hon sin samtid och pedagogiska illustrationer följde som en röd tråd i Ullas böcker och skrifter, såväl idé och konstruktion som material specificeras på flera ställen. Märta Bergström bekräftade muntligen att Ulla gärna berättade exakt hur saker och ting skulle vara, ibland utan att vara tillfrågad.⁴⁷ Sven-Ingvar Andersson skrev ett fingerat brev med titeln ”Kära inspiratör och vän” till Molin i sin bok utgiven 2008. Här beskrevs hur hans gäster vid en middagsbjudning hade fått förflytta sig mellan uterummen och vilka olika rätter som inmundigats på de olika platserna. ”Denna form av den skånska bjudningsformen *gående bord* har vi, liksom så mycket annat, lärt av

⁴³ Ulfspärre, 2009-02-07, samtal.

⁴⁴ Östberg, Harriet, 2009-02-11, samtal.

⁴⁵ Molin, 1986, sid 56.

⁴⁶ Molin, 1986, sid 71.

⁴⁷ Bergström, Märta, 2009-03-03, samtal.

dig”, skrev han.⁴⁸ Ett annat citat ur brevet lyder: ”Genom din tidskrift *Hem i Sverige* hade du, långt innan Karin och jag kom till Marnas, lärt mig hur viktigt det är att ha en direkt förbindelse mellan kök och utematplats.”⁴⁹

Karaktäristiska drag för en trädgård ritad av Ulla Molin

Mina nyckelord för en karaktäristisk Ulla Molin-trädgård: sammankoppla inne med ute, slingrande mjuka gångar, runt & klot, rum, lusthus, sittplatser, blickpunkter/scen/vy, arbete, kompost, köksträdgård, matlagning, lek för barn, sandgrop, fågelbad, utedusch, växtkunnande med ståndortsanpassning (dvs anpassa växt efter plats), marktäckare, växtväv, lugn färgskala, formklippt, vintergrönt, små flerstammiga träd och gamla fruktträd, plommonlund, dekorativa tillbehör som krukor och kärl, gärna signerade Signe Persson-Melin. Med åren blev Ulla mer och mer japansk i sin stil, mer sparsmakad.⁵⁰

Helhet och formspråk

Inledningen till *Trädgårdsrecept* förmedlar en uppmaning till nyblivna trädgårdsägare att anpassa utformningen av sin jordbit efter landskapet den förlagts i, vare sig det är skog eller åkermark och utan att följa ett nyckfullt mode: ”trädgården som villans behagliga fortsättning i det fria är en kulturform. Den skall böttna i praktiskt förstånd, kännedom om materialet som skall användas, blick för färg och linjespel och sinne för tradition. Man skall kunna tillvarataga våra dagars praktiska, arkitektoniska och estetiska detaljer men icke därför slaviskt följa dem”.⁵¹ Entrén skulle vara strikt men inbjudande. Det skulle finnas en avskärmning runt tomten – gärna av samma genomgående slag för hela kvarteret. Avskärmningen kunde också utgöras av en mur, innanför vilken fantasin kunde spela fritt. Villaträdgårdens sorgebarn ansåg hon garageinfarten vara. Vad gällde formen i trädgården, nämns faran med spikraka gångar och rader av fruktträd som kan ge ett allt för konstlat intryck.

Formspråket är behandlat genomgående konsekvent i ritningsmaterialet, med väldefinierade linjer, rumsbildningar, runda former, klotformat växtmaterial som ibland övergår i böljande formationer. *Leva med trädgård* följer i stora drag samma röda linje summerad 44 år tidigare i *Trädgårdsrecept*.

Avskärmning runt tomten kring det Molinska hemmet i Höganäs, 2007

Det runda och böljande formspråket, Höganäs 2009

48 Andersson, Sven-Ingvar, 2008, sid 44.

49 Andersson, Sven-Ingvar, 2008, sid 44.

50 Möller, Lotte, 2009-02-17, samtal.

51 Molin, 1942, sid 14-20.

Sammanlänkning inne – ute

I *Trädgårdsrecept* har Ulla Molin skrivit att slingerväxter på huset bidrar till att ge huset "ett vänligt utseende" och "binder samman trädgården med byggherrens skapelse och försona många arkitektoniska missgrepp".⁵² Vidare kommenterade Ulla den sockel som många hus försetts med, vilken hon ansåg vara en bidragande faktor till att hus och natur verkar främmande för varandra. "Här åstadskomma slingerväxterna underverk – de dölja och skapa kontakt."⁵³ För att klä in en stödmur för t ex ett garage, föreslogs klätterväxter antingen uppåtväxande eller nedåthängande som vildvin (*Parthenocissus quinquefolia*), murgröna (*Hedera helix*) eller lingonoxbär (*Cotoneaster horizontalis*).

Av ritningarna framgår att hon har planerat in växter för att dölja plank och väggar, för att skyla skarpa gränser mellan hus och trädgård, och skapa övergångar mellan byggda element och växtliv.

I sin Höganästrädgård höjde hon terrassen kring huset för att låta utomhus möta inomhus, och lät växtlighet dölja husets sockel såväl som delar av fasaden.

Figur 13.

Stentrappan skyls med hjälp av ligusterhäck, Höganäs 2007

Figur 14.

Husets sockel döljs, Bergströms i Barsebäck, 2009

Figur 15.

Husfasaden inbäddad i klätterväxter, Höganäs 2006

Scen, vy, blickpunkt

Oavsett årstid skulle trädgården vara ett dynamiskt konstverk och en plats att vila blicken på. Inifrån huset skulle det liksom ute i trädgården finnas en vy, en scen att skåda. Det kunde röra sig om de enklaste saker; ett blomsterarrangemang eller en vattenyta. Både *Trädgårdsrecept* och *Leva med trädgård* bekräftar detta.

Figur 16.

Scenen i Höganäs, sedd inifrån 2008

⁵² Molin, 1942, sid 20-21.

⁵³ Molin, 1942, sid 21

Sittplats, lusthus och berså

Varhelst det fanns något att njuta visuellt, ansåg Ulla Molin en sittplats vara lämplig. ”En trevlig arbetsplats, en sommar-matsal och en ostörd vrå för nutidsmänniskans soldyrkan äro önskemål man ställer i sin trädgård. Men varhelst man har något vackert att njuta, borde en bänk finnas för rogivande vila och stilla meditation. Det är inte minst på detta som trevnaden i trädgården kommer an”, har Ulla skrivit i *Trädgårdsrecept*.⁵⁴ Vid 1940-talets början pläderade hon också för bersåns renässans och då skulle helst samma häckmaterial som omgärdade tomten användas, samtidigt som hon vid denna tid tyckte att en friväxande, blommande häck var det vackraste.

Figur 17.

Lusthuset, Höganäs 2007

Figur 18.

Sittplats i murgrönan, Höganäs 2008

Figur 19.

Lusthuset hos Sven-Ingvar Andersson, Södra Sandby 2007

Figur 20.

Sittplats i berså, Sven-Ingvar Andersson, Södra Sandby 2009

I Sven-Ingvars brev till Ulla, skrev han poetiskt: ”När du kom på besök satt vi ofta i lusthuset. Det är också ett uterum och där har vi talat om hur bra min dröm om en trädgård med många rum passar till ditt krav på många sittplatser.”⁵⁵

⁵⁴ Molin, 1942, sid 37.

⁵⁵ Andersson, 2008, sid 44.

Rum och häckar

I *Trädgårdsrecept* manar Ulla till intimitet och avskild ro genom höga häckar, murar eller en blommande spaljé. Blommande fruktspaljéer och romantiska hasselgångar (*Corylus avellana*) får gärna utgöra materialet. För en låg liten häck kunde växtmaterial som ölandstok (*Potentilla fruticosa*), rosenspirea (*Spiraea bumalda* 'Anthony Waterer'), häckberberis (*Berberis thunbergii*), rundklippt måbär (*Ribes alpinum*) eller buxbom (*Buxus sempervirens*) användas.

Ritningsmaterialet illustrerar att receptet följts genom att hon ritat in häckar, spaljéer, pergolor, plank och bersåer i flera av dem. Karin Ulfsparre fick hennes kompromisslösa råd för sin trädgård på Limhamn: "i en skånsk trädgård ska man ha en bokhäck" och så fick det bli!⁵⁶

Rumsbildningen i Ullas egna trädgårdar beskrivs ingående i *Leva med Trädgård*. Trädgården bildar i sin helhet ett rum avskärmat från omgivningen och de många rummen i trädgården. Vart och ett har sin funktion, vare sig det rör nytta eller enbart nöje. Som bra och lämpliga häckväxter anges här bok (*Fagus sylvatica*), avenbok (*Carpinus betulus*), idegran (*Taxus baccata*) och oxel (*Sorbus intermedia*).

Figur 21.

Tegel med löpsidan upp, Höganäs 2007

Figur 22.

Tegelkubb, Höganäs 2007

Gångar och golv

Slitstarka stenplattor rekommenderades som golvmaterial för terrassen i *Trädgårdsrecept*. Men de fick inte läggas med stora skarvar inklädda av stenpartiväxter, utan istället kunde gräs sås eller verkliga trampväxter som t ex krypkotula (*Cotula squalida*) planteras. Hon skrev också om

Figur 23.

Taggpimpinell som markbeläggning och fogmaterial, Höganäs 2006

⁵⁶ Ulfsparre, 2009-02-07, samtal.

hur sten under många år glömts bort som ett komplement till växterna, men uppmärksammade samtidigt hur hårdgörandet av ytor verkade gå alltför snabbt fram. Instruktioner gavs om vilka material som lämpade sig och en varning utfärdades om ett allt för friskt blandande av material. Det röda, hårdbrända och tåliga teglet slog hon ett extra slag för, men rådde också att det kunde vara svårkombinerat, särskilt med rödblommande växter.

Ritningarna visar bland annat vindlande gånger av natursten och tegelgolv med löpsidan upp.

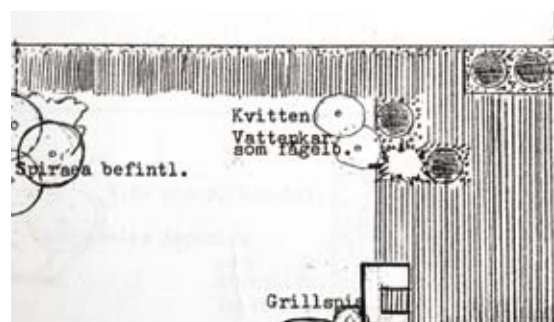
I *Leva med Trädgård* skrev Ulla i en bildtext: "Gångar och sittplan med tegel på högkant och genomgående fogar. När gånger byter riktning behövs ett avvikande material. Här ett försök med tegelkubb."⁵⁷ Hon konstaterade att detta gav ett fast underlag men att det inte var det billigaste sättet. De låga marktäckarna ersatte ibland grusade och stenlagda gånger och i något fall hade hon lagt på barkmull för att hindra ogräsen innan marken var täckt av växter.

Tankar kring vatten

Vatten ska det vara för barn, fåglar, växter och för estetikens skull. I *Trädgårdsrecept* återfinns beskrivningar hur damm, fågelbad och dusch för utomhusbruk kunde konstrueras, samt om plaskdammen som möjligtvis det käraste tillhålllet för barn i en trädgård. "Även den minsta lilla vattenglimt ökar väsentligt en trädgårds charm."⁵⁸ "Även i den minsta trädgård får ett fågelbad plats".⁵⁹ Utedusch ansåg hon vara bra och skönt att ha, för den som ville njuta en uppfriskande dusch utomhus och för mamman som ska kunna "kvällstvätta igengrodda barn utomhus".⁶⁰

Ritningsmaterialet bekräftar receptet; vattnet finns representerat på något sätt i alla trädgårdsritningar, i form av fågelbad på mark eller fot, vattenkar som fågelbad och ute-dusch.

I *Leva med trädgård* från 1986, återkom vattnet som ett självklart element. Från sin trädgård i Ingelstråde där "Ett fågelbad på fot gör det besvärligare för en jagande katt."⁶¹ till Höganästrädgårdens vattenkär: "Från små skålar och olika fat till det stora gjutna

"Vattenkar som fågelb.". Ur ritning, Helsingborg 1973

"Fågelbad". Ur ritning, Landskrona 1986

Figur 24. Illustration: Ulla Molin

Figur 25. Illustration: Ulla Molin

⁵⁷ Molin, 1986, sid 31.

⁵⁸ Molin, 1942, sid 61.

⁵⁹ Molin, 1942, sid 68.

⁶⁰ Molin, 1942, sid 70.

⁶¹ Molin, 1986, sid 31.

fågelbadet...”⁶², ”Det behövs vatten både för dryck och bad...”⁶³ Speciellt utmärkande är hennes stora, runda, platsgjutna fågelbad som i Höganästrädgården utgjorde ett omtyckt blickfång.

Figur 26. Foto: Eva Gustavsson

Figur 27.

Figur 28.

Fågelbad, Östbergs i Lund, 2007

Kubb med vatten, Höganäs 2008

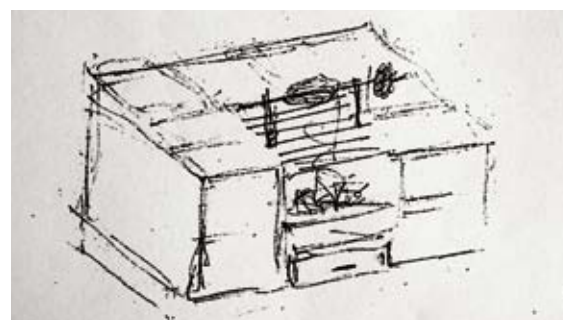
Fågelbadet, Höganäs 2007

Funktioner för husmor och familjeliv

I *Trädgårdsrecept* påpekade Ulla vad husmodern behövde från sin trädgård. Hon angav terrass och lusthus som lämpliga arbetsplatser och behovet av en bra sittplats i skugga och sol vid barnens lekplats, för att kunna rensa bär och samtidigt ha kontroll över barnen. Att ha en bänk vid köksingången underlättade att ställa ifrån sig matvaror på. Barnens ansvarskänsla skulle gärna få väckas genom eget ansvar i trädgården, hon ansåg det vara bra för barnet att ha en egen liten trädgårdstappa att bestämma över. I arbetet ska de få det beröm de förtjänar, samt ha möjligheten att diskutera sin odling med föräldraauktoriteten. För lekens skull behövdes annat; en sandlåda eller sandgrop, en gunga, plaskdamm eller en enkel rutschbana.

Under 1970-talet återkom i ritningarna element som arbetsgård, ”grillspis”, utekök och serveringsbänk, så även den matnyttiga trädgården med grönsaksland, nyttoträdgård och kompost. I dessa förekommer också termerna lekstuga, sandgrop (rundel), flyttbar sandlåda, och att ha en fast bänk att leka vid.

I *Leva med trädgård* tolkar jag in en övergång från tidigare husmodersfokus till att skapa en mer lättskött trädgård. Detta för att underlätta arbetet på gamla dar,

Figur 29. Illustration: Ulla Molin

Ulla Molin förespråkade utekök. Illustrerad grillplats. Ur ritning från 1970-tal.

Figur 30.

Kompost, Bergströms i Barsebäck, 2009

62 Molin, 1986, sid 62.

63 Molin, 1986, sid 64.

samtidigt som det blir en bra plats för barn, barnbarn och djurliv. Gräsmatta för barn och hundar att tumla runt på och dubbelhäckar som hemliga gångar för barnbarnen. En nedfallen trädstam kunde bli en utmärkt ridhäst. Köksträdgården och komposten fortsatte vara viktiga komponenter.

Dekorativa tillbehör och redskap

Trädgårdens fasta inredning behöver en komplettering av prydnade föremål, menar Ulla i *Trädgårdsrecept*. Krukor, urnor, smide, belysning och solur var några exempel hon tog upp då.

Krukor och urnor i lergods, en vitputsad cementurna, järnurna, ekbytta, former och ytor med inspiration från de italienska och franska fulländade krukorna, låga vida eller höga smala urnor. Många är de placeringar av en kruka i trädgården som det går att finna motivation för. I ritningarna återfinns beteckningen ”SPM” på många platser vid urnor, vilket naturligtvis måste stå för Signe Persson-Melin. Eternitkrus och ”Solplats för lösa krukor” rekommenderar hon ett hotell i Köpenhamn.

I *Leva med trädgård* är krukorna fortfarande lika viktiga objekt för en trädgård. Här specificerade hon också vilka redskap hon använde för sin trädgård; spade och grep, bethacka, krattor, fjäderräfsa, kvast, handsåll och pilkorgar. Handredskapen hade hon alltid till hands; sekatorer, handgrep, planteringsspade och häcksax. Att redskapen skulle fungera, vara välslipade och smorda var en självklarhet, annars skulle de bytas ut.

För de vilda smådjuren var det inte bara vatten som var viktigt. I *Trädgårdsrecept* såg hon fågelbordet som en given detalj för att visa uppskattning för allt arbete fåglarna gör i ens trädgård, likväl som en pittoresk detalj. Illustrativa konstruktionsritningar av både fågelbord och fågelbad finns med i *Leva med trädgård*.

Växterna

Eva Gustavsson skriver att en viktig medgestaltare för Ulla var tiden: ”Ulla Molin hade förmågan att se den inneboende resursen i växters utveckling över tiden. Det som vanligtvis betraktas som skötsel var hos henne också ett aktivt formgivningsredskap”.⁶⁴

Uppvuxet växtmaterial som direkt gav en känsla av mogen trädgård, kunde hon se som en stor tillgång och då i synnerhet äppleträden med sina tidiga och tydliga ålderskaraktäristika. Alla växter som hon föreslog skulle vara genomtänkta för att passa in och det var bara de tillräckligt arkitektoniska växterna som platsade i en trädgård. För att med det traditionella växtmaterialet få ett nytt uttryck, formklippes det och gavs på så sätt en nödvändig intellektuell transformering, som Gustavsson uttrycker det.⁶⁵

Viktiga karaktärs- och funktionsgivande växter i Ullas trädgårdsutformningar var marktäckare, klätterväxter, flerstammigt, vintergrönt, buskträd och formklippt.

⁶⁴ Gustavsson, 2001, avsnitt 3 sid 5.

⁶⁵ Gustavsson, 2001, avsnitt 3 sid 49.

Färger

Färgerna skulle vara sobra, gärna åt det gröna, grå, vita och blå hållet, absolut inte gult, vilket bekräftas av de ur Ullas bekantskapskrets jag träffat. Kontrastverkan på olika sätt genom till exempel vintergrönska mot gyllenbrun bokhäck (*Fagus sylvatica*), korallkornellens (*Cornus alba* 'Sibirica') röda grenverk i vinterträdgården, bambuns (*Fargesia* sp.) vintergröna blad mot ett snötäcke.

Växtrepertoar

Ulla hade ett sortiment av växter hon förlitade sig på och de utgjorde hennes kompositionsbas. ”Det är nödvändigt att känna de växter man planterar i sin trädgård”, skrev hon i *Trädgårdsrecept*.⁶⁶

Ritningsmaterialet från 70-talet visar att repertoaren av växtmaterial inte nämnvärt skiljer sig åt vare sig tids- eller platsmässigt. Dock avviker hon något från sina traditionella 70-talsväxtval i ritningen för privatträdgården i Landskrona från 1986, där hon inkluderat korstörne (*Gleditsia* sp.), prydnadsgräs (*Miscanthus* sp.), gräslökskant (*Allium schoenoprasum*), funkia (*Hosta* sp.), iris (*Iris* sp.) och nya sorter av rosor (*Rosa* sp.) och vin (*Vitis* sp.). Beställaren, Berit Zander, som fortfarande bor kvar i huset, berättar följande:

”Vi hade samtal om vilka växter vi gillade och skrev också ner en lista till henne när hon var hemma hos oss (listan bestod bl a av bambu, gräs, funkia). Bambu gick hon inte med på – den passade inte i en så liten trädgård. Vad jag kommer ihåg så fanns det ingenting i trädgården mer än Bergenian att ta vara på. Denna fick dessutom stå kvar där den redan var – tyckte hon var väldigt trevligt att den var så rätt placerad! Korstörne, gräslökskant, Iris och rosorna hade vi ingen som helst inblandning i – helt och hållet hennes förslag.”⁶⁷

Växtexemplen ur *Leva med trädgård* utgör inga undantag från repertoaren.

Det matnyttiga växtmaterialet tycks också ha varit ett självklart inslag genom åren, med skörd som en trevlig bieffekt. I *Trädgårdsrecept* framhävde hon odlandet av ett ätligt växtmaterial för dess estetiska värden.

Också exotiskt växtmaterial finns med i tidiga såväl som senare exempel i litteratur och ritningsmaterial, till exempel fikon (*Ficus carica*) och svart mullbär (*Morus nigra*).

Se även bilaga 1; växtlistan från Ulla Molins trädgård i Höganäs från 2005.

Lugna färger, Höganäs 2008

Figur 31.

⁶⁶ Molin, 1942, sid 29.

⁶⁷ Zander, Berit, 2009-09-21, e-post. Trädgården är ca 300 m².

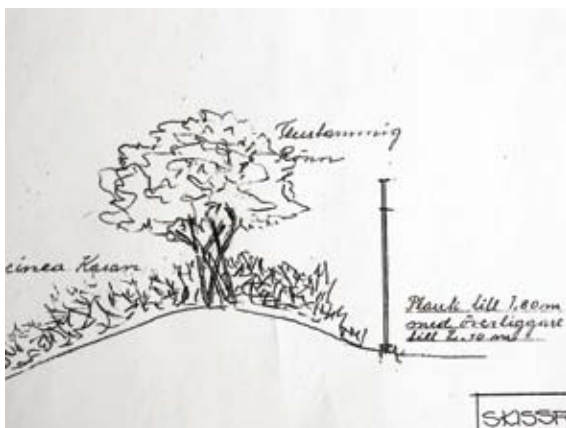
Träd och flerstammiga buskar

Knotiga äppleträd (*Malus domestica*) och flerstammiga små träd eller större buskar var karaktäristiska för Ullas trädgårdar. I *Trädgårdsrecept* beskrivs den välkomnande glädjen av blommande fruktträdsgrenar vid en ingång. I sina ritningar har hon gestaltat främst med olika arter och sorter av körsbär och plommon (*Prunus* sp.) men också med häggmispel (*Amelanchier lamarckii*). Under dessa planerades ofta en undervegetation av vårblomande växter. När hon senare i Ingelsträdeträdgården saknade det träd hon ansåg varje gård borde ha, berättar hon i *Leva med trädgård* hur hon åkte till ett koloniområde som skulle skövas och därifrån fick med sig ett charmigt, snedvuxet litet plommonträd (*Prunus domestica*).

Figur 32.

Flerstammiga körsbärspommon, Höganäs 2008

Figur 33. Illustration: Ulla Molin

Ur ritning, illustration av flerstammighet 1970

Figur 34.

Knotigt äppleträd, Höganäs 2007

Formklippt och vintergrönt

I *Trädgårdsrecept* tas formklippta buskar upp under rubriken för dekorativa tillbehör. Formen kan vara klot, knapp eller ”en lustig buxbomhöna”.⁶⁸ Buxbom var att föredra, men det kunde också gå bra med ”klot eller pyramider av *Berberis Thunbergii*, *Ribes alpinum* eller *Ligustrum vulgare*” om klimatet inte var tillräckligt gynnsamt för buxbom.⁶⁹

Formklippt, välklippt och klotformigt är ledord för de gestaltsidéer som återkommande förekommer i Ullas ritningar. Återkommande är också kloten av buxbom (*Buxus sempervirens*) och liguster (*Ligustrum vulgare*) som enskilda element eller som många tillsammans i sammanhängande, böljande sjö.

I *Leva med trädgård* framhålls den stomme av vintergrönt som finrummet i Höganäs-trädgården utgörs av. Distinkta idegransklot och idegransskärmar (*Taxus baccata*) med lavendelbumlingar (*Lavandula angustifolia*), ger fortfarande trädgården en fasthet året om.

Figur 35.

Formklippta idegransformer, Höganäs 2008

Figur 36.

Formklippta buxbomsformer, Höganäs 2006

Figur 37. Foto: Roland Gustavsson

Eva Gustavsson och Gösta Östberg bland formklippta buxbom, Östbergs i Lund 2007

Figur 38.

Formklippta buxbom hos Ulfspärre i Limhamn 2009

⁶⁸ Gustavsson, 2001, avsnitt 3 sid 5.

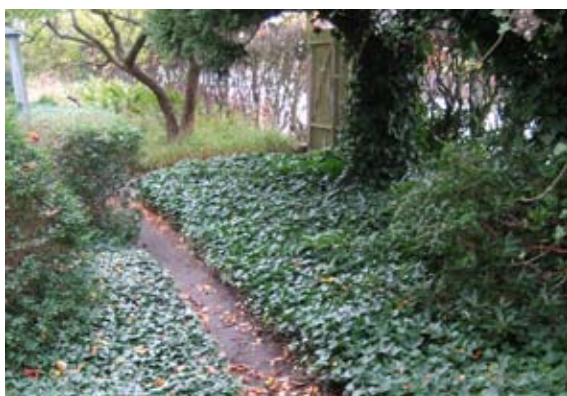
⁶⁹ Gustavsson, 2001, avsnitt 3 sid 5.

Marktäckare och växtväv

Viktigt att ha med sig i sammanhanget är att för Ulla var marktäckande växter sådana som täcker marken, men inte gör anspråk på att fungera som skydd mot inkräktande ogräs. Marktäckare var en term hon nyttjade långt innan den började brukas av nästan varje trädgårdsägare, och i hennes fall utgjorde de både fond för övriga växter och bildade mjuka övergångar mellan dem.

Redan i *Trädgårdsrecept* uttryckte hon en förtjusning över de låga marktäckarna och hon hävdar att placeringen av växter skulle ske i väl sammanhållna grupper och inte klickas ut över hela trädgården. Marktäckarna band samman strukturen.

Några av de växter hon använde i marktäckar- och växtvävssyfte var brun taggpimpinell (*Acaena microphylla*), kattfot (*Antennaria dioica*), malört (*Artemisia* sp.), hasselört (*Asarum europaeum*), krypkotula (*Cotula squalida*), alpsockblomma (*Epimedium alpinum* 'Rubrum'), revande smultron (*Fragaria vesca*) och jordgubbar (*Fragaria x ananassa*), murgröna (*Hedera helix*), julros (*Helleborus* sp.), lavendel (*Lavandula angustifolia*), penningblad (*Lysimachia nummularia*), sylnarv (*Sagina subulata*), doftviol (*Viola odorata*), vintergröna (*Vinca minor*), myskmadra (*Galium odoratum*) och skuggröna (*Pachysandra terminalis*). Murgröna (*Hedera helix*) ansåg hon vara en av de bästa marktäckarna för en förgårdsplantering istället för alla de barrväxter som salufördes då hon skrev *Leva mer trädgård*. Den växt som i egenskap av växtvävare mest dominerar den sk scenen i Höganästrädgården är vitmalörten (*Artemisia ludoviciana* 'Silver Queen') som här fungerar som effektivt komplement till den marktäckande kattfoten runt fågelbadet.

Figur 39.

Marktäckande murgröna, Höganäs 2007

Figur 40.

Marktäckande skuggröna med snödroppar, Ulfsparre i Limhamn 2009

Figur 41. Foto: Eva Gustavsson

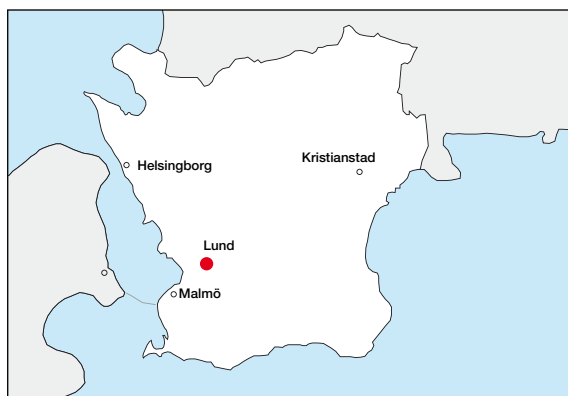
Marktäckare, Östbergs i Lund 2007

Figur 42.

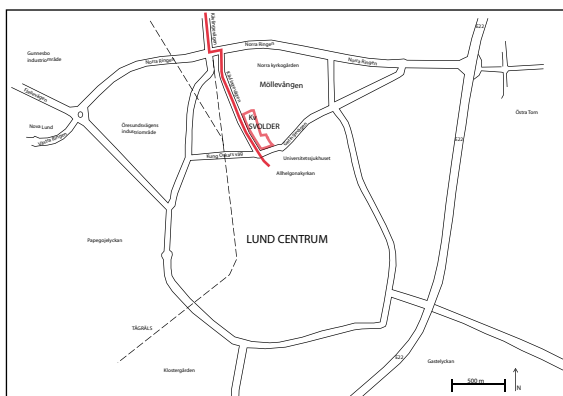
Marktäckande kattfot och silvermalört dominerar scenen i Höganäs 2007

Kävlingevägen i Lund

Lund på Skånekartan

Figur 43.

Figur 44.

Lund, Kävlingevägens södra del och kv Svolder

Kävlingevägen i historisk belysning

Kävlingevägen har sin början strax intill Allhelgonakyrkan i centrala Lund, och sträcker sig mot Kävlinge cirka sex kilometer i nordvästlig riktning. Kävlingevägen 36 ligger i kvarteret Svolder, som är en del av stadsdelen Möllevången i norra Lund. En stor del av stadsdelen upptas av Norra Kyrkogården. Här belyses enbart delen kring Kävlingevägen 36.

Figur 45.

Kävlingevägen, vy söderut, 2009

Allmänt om äldre verksamheter i området

Det finns ett bevaringsprogram för Lund, författat av antikvarie Otto Ryding. I en av delarna med utgivningsåret 1991, skriver han att Kävlingevägens sydöstra del redan i mitten av 1800-talet var bebyggd.⁷⁰ En jordbruksfastighet var då placerad längst söderut med adress Kävlingevägen 12-14. Först mot slutet av 1800-talet och en bit in på 1900-talet, tog bebyggelsen fart på riktigt. Hus och verksamhetslokaler uppfördes. De som flyttade hit var huvudsakligen arbetare från landet som behövde billigt boende i det som då var Lunds utkant. En speciellt välrepresenterad yrkesgrupp var slaktare, men även andra yrkeskategorier fanns däribland; fläskhandlare, smed, spannmålshandlare och drängar. Följaktligen inrymde byggnaderna, förutom boningshus och slakterier, även rökerier, saltbod, svinstior, avträdeshus, drängkammare, gödselstäder och vedbodar.

Journalisten och författaren Lotte Möller har stor kunskap kring denna del av Kävlingevägen, efter att ha bott där sedan 1950-talet och under många år intresserat sig för kvarterets historia och välmåga.

Av de som nu bor i kvarteret är hon den person som bott här längst. När det gäller den tidiga historiken för kvarteret, har hon berättat hur köttbönderna kom från landet med boskapen. In till slakterierna på Kävlingevägen fick "köttet gå på egna ben så långt som möjligt".⁷¹ Från dessa slakterier transporterades sedan köttet till försäljning på Stortorget. En annan viktig arbetsplats för de som flyttade in i området var bryggerierna.

Lotte berättar vid vårt möte att gemenskapen i kvarteret var god och trångboddheten ett faktum, då boningshusen hyste stora familjer.⁷² Många odlade i sina stora trädgårdar och här inrymdes förutom odlingar även utedass och ofta höns. Ett flertal trädgårdsmästerier ska också ha haft sin verksamhet i området.

Kävlingevägens sydvästra del bebyggdes i början av 1920-talet och fram till 1937 med ett antal 1½ plans, mestadels putsade, villor och Ryding skriver att dessa berövade arbetarna i kv Svolder sundsutsikten.⁷³ Av de som flyttade in i de nya husen fanns många änkefruar samt en kamrer, byggmästare, inspektör, chaufför, folkskolelärare, arkitekt, järnvägsman, gymnastikdirektör och stationsskrivare. Den sociala klyftan i området blev påtaglig, vilket enligt Lotte Möller märks än idag.⁷⁴

Lotte Möller

Figur 46. Foto: Polly Kallós

70 Ryding, 1991, *Bevaringsprogram – Lund utanför vallarna Del 1*. 1975 tillsattes en bevaringskommitté av kommunstyrelsen i Lund. Ett bevaringsprogram för Lunds stadskärna utarbetades och var färdigt 1985. Under 1988-1991 skrevs *Bevaringsprogram – Lund utanför vallarna Del I* där Kävlingevägen finns med. För programmet har Ryding utfört inventering och besiktning av åtskilliga tomter och hus.

71 Lotte Möller, 2009-03-23, telefonsamtal.

72 Möller, 2009-02-17, samtal.

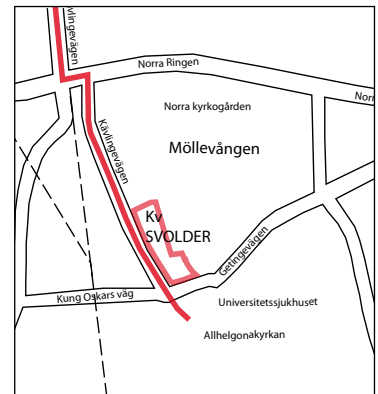
73 Ryding, 1991.

74 Möller, 2009-02-17, samtal.

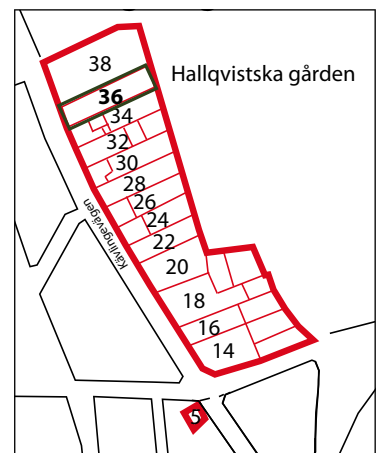
Under 1950-60-talen byggdes de flesta husen i kv Svolder om, från flerfamiljsbostäder till enfamiljsbostäder, ”och en betydligt burgnare skara flyttade in”; arkitekter, stadsarkitekter, m fl, uppger Ryding.⁷⁵ Bland de då nyinflyttade fanns också flera konstnärer, säger Lotte.⁷⁶ För att ge läsaren en inblick i och en känsla för vad som skedde i kvarteret under årens lopp, återberättar jag valda delar ur Rydings bevaringsprogram.

Kävlingevägen 5 köptes år 1955 av arkitekt Klas Anshelm. 1962 byggdes Kävlingevägen 16 om till enfamiljshus och läkarmottagning, Kävlingevägen 20 övertogs 1955 av universitetet, som då inredde vinden till tjänsterum och 1966 gjordes Kävlingevägen 24 om till studentrum för teknologer. På Kävlingevägen 26 moderniserades lägenheterna under 1953 och 1969 utökades fastigheten med ett arbetsrum för arkitekt Sigurd Lewerentz. Kävlingevägen 28 innehöll ursprungligen fyra lägenheter, men moderniserades och blev enfamiljsbostad 1970. Gathuset längs Kävlingevägen 34 byggdes 1900 och innehöll då 20 boningsrum och nio kök, samtidigt som ett envånings halvhus, vilket bland annat innehöll brygghus, byggdes vid norra tomtgränsen. Ytterligare tre gårdshus uppfördes här fram till 1927. På Kävlingevägen 38 byggdes år 1886 både gatu- och gårdshus, initialt med slakteriverksamhet, som avlöstes av operettuppsättningar, v Preben Nodermann lät uppföra under sina år i huset, 1911- privat sjukhem av Berta Andersson och sedermera blev det Utvecklingen kring Kävlingevägen 36 beskrivs mer ingående

År 1965 breddades Kävlingevägen. Eftersom den ursprungliga tanken var att Lund skulle få en ny genomfartsled, breddades vägen till dagens boulevardbredd. Anledningen till att den aldrig togs i bruk som genomfartsled var förändrade förutsättningar och planeringsideal.⁷⁷

Kävlingevägen och kv Svolder

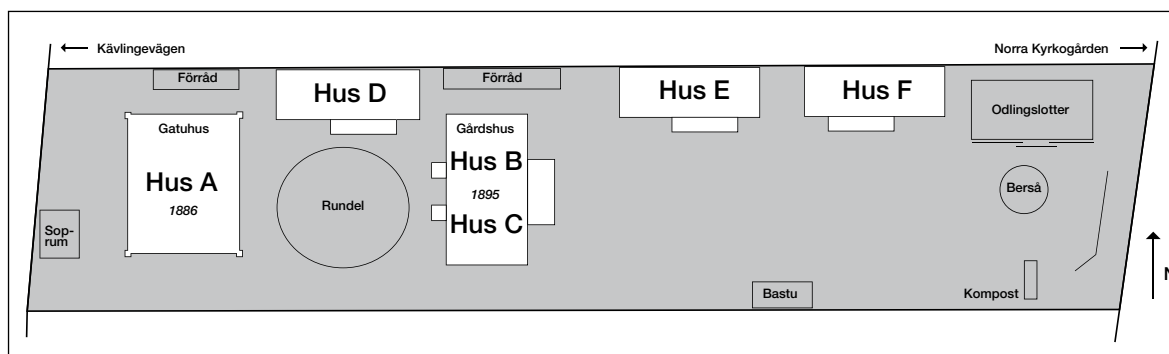
Kv Svolders gatunummer

75 Ryding, 1991, s. 67.

76 Möller, 2009-02-17, *samtal.*

77 Ryding, 2009-03-06, e-post.

Utvecklingen av verksamheter, boende och miljö vid Kävlingevägen 36

Figur 49.

Kävlingevägen 36. Framöver benämns husen med den postadress de har (A-F).

Sekelskiftet -1915, slakteri och sjukhem.

På Kävlingevägen 36 i kvarteret Svolder 27, lät byggherren och slaktaren J Persson år 1886 bygga ett gathus i rött tegel med putsdekorationer (hus A), medan gårdsfasaden byggdes av enklare tegel som rödkalkades, skriver Ryding vidare.⁷⁸ Huset innehöll sex boningsrum och ett kök. Nio år senare, 1895, byggdes ett gårdshus av enklare rödgult tegel som också rödkalkades (hus B och C). Gårdshuset hyste slaktbod, stall och sannolikt någon typ av garage för vagn.⁷⁹

1902 startades ett sjukhem i gathuset. På Lunds kommuns hemsida går det att finna ett dokument från 2008 med rubriken *Historien om hur Ribbingska sjukhemmet i Lund kom till*. Kort sammanfattar jag dess innehåll här.

Vid 1800-talets slut rådde det i Lund stor brist på möjligheter att husera stadens sjuka åldringar och de anhöriga hade oftast små eller inga möjligheter att själva ta hand om de sina. Med inspiration från en doktor Grape i Gävle, tog professorsparet Ribbing tag i saken för Lundabornas räkning. Paret samlade in pengar i syfte att starta ett sjukhem och 1901 blev Seved Ribbing ordförande i den nystartade "Föreningen

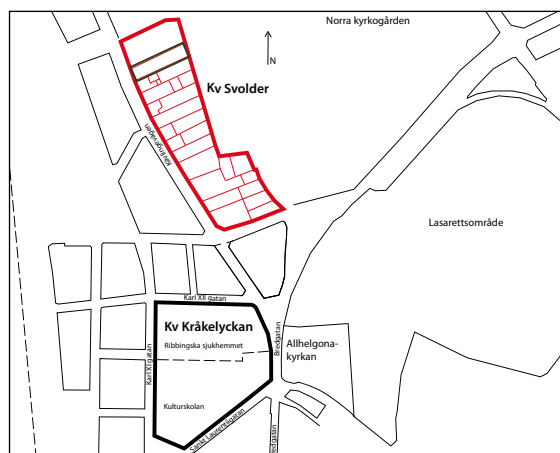
⁷⁸ Ryding, 1991.

⁷⁹ Ryding, 2009-03-06, e-post.

Figur 50. Fotograf okänd.

Ribbingska sjukhemmet tidigt 1900-tal (hus A)

Figur 51.

Lund, kv Svolder i förhållande till kv Kråkelyckan

Figur 52.

Ribbingska sjukhemmet i kv Kråkelyckan 2009

för vård af obotligt sjuka i Skåne”. Bidragsinsamlingen möjliggjorde att föreningen från år 1902 kunde hyra gatuhuset på Kävlingevägen 36, där de samma år tog emot och gav vård till sina första sjuklingar.

Mer plats behövdes emellertid snart och 1907 startades nya insamlingar för att bygga ett större hus. År 1911 skänkte professorsparet Quennerstedt en 12 000 m² stor tomt i det mer centralt belägna kvarteret Kråkelyckan (Karl XI gatan – Karl XII gatan – Bredgatan) i Lund.

Ytterligare donationer, kapitaltillväxt genom ränta, samt tur i ett amerikanskt lotteri gjorde att föreningen vågade satsa på nybygge, även om medlen ännu inte skulle räcka fullt ut. Kronprinsessan Margareta lade första byggstenen våren 1914 och trots att kriget bröt ut i Europa, stod byggnaden klar för invigning den 6 oktober 1915, bara några dagar senare än planerat. Med denna invigning avslutades sjukhemsverksamheten på Kävlingevägen 36. Efter professor Ribbings frånfälle 1921 ändrades sjukhemets namn från ”Hemmet för obotligt sjuka” till ”Ribbingska sjukhemmet”. Sjukhemmet finns kvar på samma tomt än idag.

År 1915-1936, fru Liljenberg på obestånd tvingas sälja.

Åren efter sjukhemstiden är dokumentationen knapp. Känt är att fru Agnes Liljenberg, som kommit på obestånd, tvingades sälja tomten på exekutiv auktion 1936 för 42 000 kr.⁸⁰ Att hon stod som ägare till fastigheten 1936, har bekräftats från Lunds kommun.⁸¹

År 1936-1991, Anna & Ragnar Hallqvist.

År 1936 köpte fru Anna Hallqvist Kävlingevägen 36 på den exekutiva auktionen efter fru Liljenberg, trots att hennes man Ragnar Hallqvist då befann sig i Paris.⁸² Från ca 1930-36 hade familjen nämligen bott på Karl XII gata och under promenader sett det fina huset på Kävlingevägen 36. Eftersom paret Hallqvist sedan tidigare hade blivit förtjusta i detta hus var det antagligen ett bra tillfälle för Anna att slå till när det såldes på exekutiv auktion. Familjen flyttade dit 1936. Ragnar dog 1972, medan Anna bodde kvar fram till sin död 1987.

Både Anna och Ragnar arbetade som lärare, Anna på seminariet och Ragnar som läroverksadjunkt, först i Eslöv sen i Malmö.⁸³ Ragnar var oerhört duktig på språk (engelska, franska, tyska, mm) och en ”djuping i litteratur”, som barnbarnet Anders uttryckte det. Ragnar arbetade också med översättning av bland annat teaterpjäser och dikter; Goethes ”Vid anblicken av Schillers skalle” och ”Eko och Narcissus” av Pedro Calderón de la Barca, där förordet är skrivet av Ulf Grahn, som senare kom att hyra in sig i gårdshuset.

Familjen Hallqvist bodde i gatuhuset. I gårdshuset fanns fyra lägenheter som hyrdes

⁸⁰ Hallqvist, Sven, 2009-04-06, telefonsamtal.

⁸¹ Berg, Jan Owe, 2009-04-17, e-post. Jan Owe Berg, kommunarkivarie i Lund, kan efter en genomgång av Lunds adresskalendrar konstatera att fru Liljenberg stått skriven som ägare till fastigheten mellan åren 1925-1931 samt 1936.

⁸² Sven och Anders Hallqvist, 2009, telefonsamtal, brev och e-post. Berättelserna från dessa år har förmedlats av Sven och Anders Hallqvist som är barn och barnbarn till denna periods fastighetsägare, Anna och Ragnar Hallqvist. Officiellt tillgänglig information har jag inte funnit. Berättelser som handlar om trädgården specifikt, kan läsas under respektive trädgårdsdel längre fram i arbetet.

⁸³ Seminariet, ungefär som dagens lärarhögskola. Seminaristerna var lärarelever. I seminariet undervisades främst klasserna 1-6. Det ansågs fint att bli antagen i seminariets övningsskola, men det var för den skull ingen elitsskola.

ut; på övervåningen två enrumslägenheter, i bottenvåningens norra del en tvårumslägenhet och i den södra delen en trerumslägenhet, i vilken trädgårdsmästare Avenstrup bodde under en tid (nuvarande hus C, se Figur x). Avenstrup var behjälplig i trädgårdsarbetet med att varje år beskära och bespruta träden.

Anna hade alltid sagt till barnbarnen som små, att när de blev stora skulle de komma till Lund och bo hos henne medan de studerade på teknis. Det var också så det blev för de flesta av kusinerna; kring 1975 flyttade Ulf in, Klas 1979, Anders 1980 och Ola ett par år därefter. Anna bodde under denna tid kvar i gatuhuset, där Anders också bodde under sina år här. Kusinerna bodde ömsom i gatuhuset, ömsom i gårdshuset. När en kusin skaffade sig sällskap eller av andra orsaker ville ha det mer privat, var gårdshuset ett bra alternativ. Kusinskaran hjälpte till och bidrog till att stimulera Annas intellekt. Det gemensamma boendet fungerade väldigt bra, upplevde Anders.

Gatuhuset erbjöd bekvämligheter såsom toalett, badrum, kallt och varmt vatten. Gårdshuset erbjöd mer avskildhet, men endast kallvatten och utedass. Utedasset fanns i en tegellänga som inrymde både förråd och dass, beläget mellan gatu- och gårdshus längs den norra tomtgränsen. Utedasset togs ur funktion först när tomten såldes 1991.

Anna och Ragnars son Sven är född 1930. Han flyttade med sina föräldrar hit 1936 och härifrån 1962. Sven minns sin barndoms trädgård som en lekplats i en fruktträdsäng. Träden bar ofta mycket frukt och det som inte användes i det egna hushållet, skänktes till vänner. Anna Hallqvist hade också 20-30 höns, som från vår till höst levererade ägg. Detta tillskott var särskilt värdefullt under 1940-talets krigs- och krisår och under något

Hus A, gatuhuset, 1989

Figur 53. Foto: Otto Rydning

Hus B och C, gårdshuset, 1989

Figur 54. Foto: Otto Rydning

Interiör hus A, 1989

Figur 55. Foto: Otto Rydning

Interiör hus A, 2009

Figur 56.

av dessa år hade familjen också två gäss som enligt Sven ”gick ett sorgligt öde tillmötes vid Mårten.”⁸⁴

Via Ragnars översättningsarbeten kom, som tidigare nämnts, teatermannen Ulf Grahn in i bilden. Han hyrde ett tag in sig i gårdshuset, på nedervåningen av husets södersida (nuvarande hus C) och hade ett trädgårdsland som ”han skötte lite si och så”, som Anders formulerade sig. Ulf och hans teatersällskap Proteus (numera Merkuriusteatern) repeterade sina sommarföreställningar längst ner i trädgården och Anders berättar att kusinerna under teaterrepetitionerna brukade ligga i gräset och tentaplugga, men ofta hamnade böckerna under huvudet istället och teaterrepliker insöps... Anders minns den bohemiska känsla som teaterrepetitionerna bland äppleträden och det vildvuxna gräset gav.

Under Anders år på Kävlingevägen 36, var grannen på 38:an mångmiljonären Gunnar Brime och på 34:an den barske baron Fabian Vrede, tillsammans med den vänlige herr Kuylensstierna. Baronen hade en mycket välskött trädgård, där spräckliga prydnadshöns med fjäderklädda ben spankulerade runt. Hönsbajset borstades upp med skyffel! Det var en stor kontrast till den vildvuxna trädgården på 36:an. Anna Hallqvist hade svårt att orka med allt trädgårdsarbete och bytte därför tjänster med Kuylensstierna: mot att sköta häcken mellan deras tomter, fick Kuylensstierna plocka Åkeröäpplen hos Anna. Anders, som hade sitt fönster mot 34:an, såg en dag när baronen skötte deras värv – med sabel!

Efter Annas bortgång 1987, planerade kusinerna att själva göra något av tomten och husen, men det blev alltför kostsamt och invecklat. Anders bodde kvar till april 1991, och var med det sist ut av kusinerna.

År 1991-, Paret Bergström låter renovera och bygga nytt.

Fru Hallqvists dödsbo köptes 1991 av Torsten och Märta Bergström.

Märta och Torsten köpte Kävlingevägen 36 som ett arbetsprojekt och en investering. Torsten är duktig på ekonomi och har ett förflutet i bland annat reklam- och byggbranschen. Märta har en bakgrund som inredningsarkitekt och hade under en tid ett arkitektkontor på Gamla Väster i Malmö, där arkitekt Gunilla Svensson också hyrde in sig. Under 1980-talet hade Bergströms ett projekt på Lilla Torg i Malmö som gick ut på att låta bygga om en fallfärdig fabrikslokal till Saluhall. Efter att ha byggt om och förvaltat saluhallen under ca tio år, sålde de den och letade efter ett nytt objekt att arbeta tillsammans med. Det var då Lotte Möller, som sedan barnsben är vän till paret Bergström, berättade för dem om det Hallqvistska dödsboet, varpå Bergströms såg objektets potential och investerade i det. I tankarna hade Märta Bergström att husen skulle köpas av personer i mogen ålder och med särskilt intresse för design och kultur.

Stadsplanen tillät inte en uppstyckning av tomten till individuella tomter. Den form

Märta och Torsten Bergström, mars 2009

Figur 57.

⁸⁴ Hallqvist, Sven, 2009-04-14, brev.

som en bostadsrättsförening erbjuder, med ett på samma gång kollektivt och individuellt boende, har möjliggjort dagens flerfamiljsboende. Märta och Torsten gjorde själva en plan över hur de ville bebygga tomten, med hänsyn tagen till den lummiga och karaktäristiska tomten, samt till begravningsplatsen, som de för gravfridens skull inte fick bygga allt för nära. Planen godkändes av Lunds stadsarkitektkontor och fortsatt arbete med detaljplanen skedde i dialog mellan Bergströms och Stadsarkitektkontoret. Detaljplanen, med syfte ”att skydda de kulturhistoriska värdena och samtidigt medge en ändamålsenlig kompletteringsbebyggelse”, var färdigskriven i maj 1992.⁸⁵

I detaljplanen tas hänsyn till områdets kulturhistoriska värde och delar av Otto Rydings bevaringsprogram återges.⁸⁶

Utifrån målet att bevara befintliga hus, den sammanhängande, djupa trädgården och samtidigt på ett varsamt sätt bygga nytt, blev resultatet tre nya hus längs den norra tomtgränsen, där uthus varit placerade, samt renovering av de två äldre husen. Omsorgen om trädgården fanns även under byggtiden och regler var satta så att det var bötesbelagt att skada träden på tomten. Incidenter av detta slag inträffade inte, vilket var lyckosamt både för trädens välmåga och eftersom entreprenören ändå gick i konkurs efter bygget och ändå inte skulle kunna ha stått för någon ekonomisk ersättning.

Uppdraget att rita de nya husen fick Märtas förra kollega, arkitekt Gunilla Svensson. Inredningsarkitekturen var ett samarbete mellan Märta och Gunilla.

Lotte Möller säger att paret Bergström med öm hand och skarpt öga, övervakade minsta detalj av bygge och renovering och att ingenting lämnades åt slumpen. För trädgårdens disposition och innehåll anlätades Bergströms vän, trädgårdsarkitekt Ulla Molin. Märta Bergström berättade att hon tillsammans med Ulla, som vid tiden för bygget var till åren kommen, gick rundor i trädgården.⁸⁷ Ulla pekade med sin käpp, visade vilka träd som skulle sparas och vilka som kunde och borde avvaras, var gångarna skulle dras och planteringarna göras. Ulla har lämnat efter sig trädgårdsritningar (Figur 2, 3 och 4) gjorda med darrig hand, kompletterad med teckningar och skisser av illustratören Catrina B Liljegren, figur 126 samt 143-146.

År 1993 fick de tre kvinnorna; Märta Bergström, Ulla Molin och Gunilla Svensson, Lunds stadsbyggnadspris för sitt gemensamma verk.⁸⁸

⁸⁵ Lunds kommun, Stadsarkitektkontoret, 1992.

⁸⁶ Lunds kommun, Stadsarkitektkontoret, 1992. ”Kvarteret Svolder utgör en kulturhistoriskt värdefull miljö enligt Bevaringsprogrammet 1991. Här finns friliggande större villor uppförda före sekelskiftet. Uthusen ligger övervägande i norra tomtgränsen. Programmet anger bevaringssynpunkter för området Möllevången, av vilka följande är relevanta för tomten Svolder 27:

- Tomtmark mellan Kävlingevägen och befintlig byggnadslinje får ej tas i anspråk för nybebyggelse eller hårdgöras i större omfattning.
- Staket, häckar och smidesgrindar är inom hela området viktiga detaljer som bör bibehållas.
- Om- och eventuella nybyggnader skall i form, färg och materialval anpassas till den äldre bebyggelsen.
- Områdets lummiga karaktär och grönskande trädgårdar skall bibehållas.

På fastigheten är bostadshusen klassade som kulturhistoriskt värdefulla byggnader, som har bevarat mycket av sin ursprungliga karaktär och är värda speciell uppmärksamhet.”

⁸⁷ Bergström, Märta, 2009-03-03, besök.

⁸⁸ Lunds kommun, Stadsbyggnadspriset. Stadsbyggnadspriset delas ut i syfte att premiera arkitekter som ”på ett förtjänstfullt sätt bidragit till stadsbildens utveckling i Lunds kommun.”

En bostadsrättsförening bildades, men lägenheterna var dyra och svårsålda och merparten fick tills vidare hyras ut. Efter ca tio år sålde Bergströms sin andel och de boende fick då köpa sina andelar i bostadsrättsföreningen. Investeringen blev inte speciellt lönsam, ”men det blev ett bra boende tycker jag”, säger Märta.

Idag har beteckningen för kvarter Svolder 27 bytts till kvarter Svolder 3⁸⁹ och Brf Kävlingevägen 36 har som tidigare nämnts, begärt och fått beviljat ett namnbyte. Från och med januari 2009 är dess namn Brf Hallqvistska gården. Bergströms foton nedan, är tagna under och efter byggtiden 1992-1993.

Figur 58. Foto: Bergströms

Hus D samt hus B och C (gårdshuset)

Figur 59. Foto: Bergströms

Baksidan av hus A (gatuhus) samt hus D

Figur 60. Foto: Bergströms

Hus D, foto taget från verandan till hus A

Figur 61. Foto: Bergströms

Hus E

Figur 62. Foto: Bergströms

Hus E med en skymt av hus C i förgrunden

Figur 63. Foto: Lotte Möller

Hus E och F

89 Naji, 2009-02-17 & 2009-03-23, e-post. Kvarternsnumret ändrades från 27 till 3 1992-09-30.

Figur 64. Foto: Bergströms

Hus F och odlingslotter

Figur 65. Foto: Bergströms

Byggarbetsplats i fruktängen

Figur 66. Foto: Bergströms

Nytt hus, ännu ej putsat

Figur 67. Foto: Bergströms

Tvättstugenedgången i hus A

Figur 68. Foto: Bergströms

Äppelunden med uteduschen och hus F

Figur 69. Foto: Bergströms

Interiör trappa

Figur 70. Foto: Bergströms

Vardagsrummet i ett av de nybyggda husen

Kävlingevägen 36 som kulturmiljö

Kan man då säga att denna fastighet fortfarande besitter kulturhistoria värd att bevara?

1992-1993 skedde renoveringar och nybyggen på Kävlingsvägen 36, då hänsyn togs till de kulturhistoriska värdena. Genom Ulla Molins utformning av trädgården bevarades delvis det ursprungliga uttrycket med fruktträdsängen, men en stor del av trädgården präglas idag av en kontrasterande del som istället speglar Ullas karaktäristiska sparsmakade ideal (förträdgården vid entrén och rundeln).

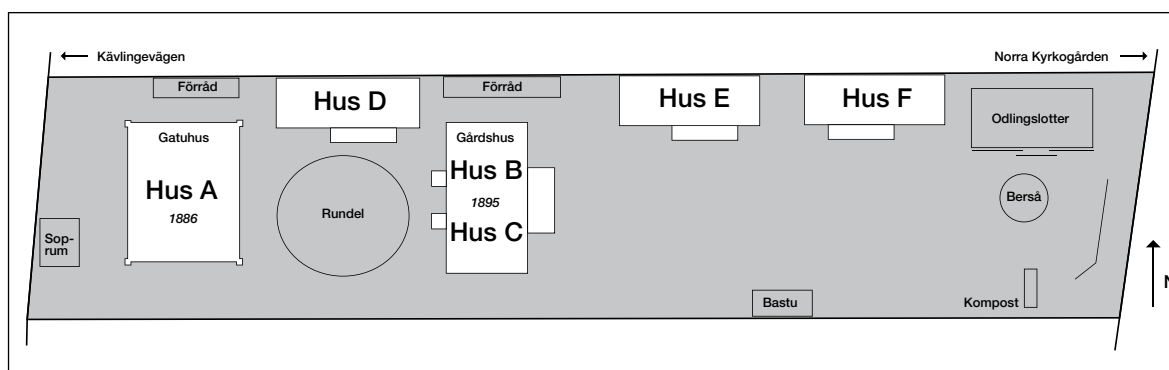
Ryding poängterade i bevaringsprogrammet att attribut som staket, häckar och grindar längs Kävlingsvägen borde bevaras, för att gatans ursprungliga karaktär skulle bibehållas. Vid renoveringen ansåg man att entrén behövde breddas, vilket gjorde att den ursprungliga grinden blev för smal och en ny, modernistisk grind sattes upp. Grinden, ritad av Märta Bergström, smälter väl in i Ulla Molins trädgårdsutformning, men bryter den ursprungliga karaktären i gatubilden. Den äldre grinden finns idag placerad som en skärm en bit längre in i trädgården. Häcken mot gatan är förvisso inte ursprunglig, men från mitten av 1900-talet och relativt genomgående i kvarteret.

Fruktträdsängen är därmed trädgårdens tydligast bevarade karaktär från tidigt 1900-tal, varför jag anser att den bör stå i fokus vid tal om bevarande av den ursprungliga trädgården, detta trots den förtätade byggnationen i anslutning till den. För resterande delar av trädgården bör diskussionen istället kretsa kring huruvida det molinska och mer moderna trädgårdsuttrycket ska bevaras. Ulla Molin tjugades av gamla knotiga äppleträd, vilket gör att även fruktträdsängen speglar Ullas stil och ideal (se rubriken "Det 'Ulla Molinska uttrycket' sid 19").

Att de nu boende visar intresse och engagemang för historiken har bland annat visat sig genom att de fått igenom ett namnbyte för sin bostadsrättsförening; från brf Kävlingsvägen 36 till brf Hallqvistska gården. Det nya namnet anspelar på de ägare som under längst period bott på tomten och är därmed talande för många gamla lundabor.⁹⁰

⁹⁰ Malmrup, A-S, 2009-02-25, e-post.

Presentation av de boende i bostadsrättsföreningen Hallqvistska gården år 2009

Figur 71.

Kävlingevägen 36

Då det är de boende som själva nyttjar och sköter trädgården, har det känts viktigt att få veta hur trädgården uppfattas i de olika hushållen. Fokus har främst legat på det funktionella planet, kring utformning och växtmaterial, och om de tycker att det molinska är värt att bevara.

Hus A – Karin & Håkan Rundberg

Karin och Håkan har bott här sedan 1993 och var därmed de första boende att flytta in efter renoveringen. Deras högt ställda förväntningar på en god boendemiljö besvarades här. Rundbergs bor i gatuhuset och är de som disponerar förträdgården som vetter mot Kävlingevägen. Trafikbullret är påtagligt och Karin och Håkan störs en aning av det, vilket gör att de inte riktigt trivs att sitta på sin uteplats. Samtidigt tycker de inte att det faller sig naturligt att sätta sig i de inre delarna av trädgården. Från sitt kök ser de in i hus D, därför skulle de gärna vilja ha något som skärmar av insynen, vilket de boende i hus D håller med om. Karin och Håkan arbetar ofta i trädgården, speciellt i förträdgården. Karin ingår tillsammans med Vivianne (hus E) i föreningens trädgårdsgrupp. Paret Rundberg känner sig mycket engagerade i trädgården och hör till de som gärna vill se den Molinska karaktären bevaras.

Karin och Håkan Rundberg

Figur 72.

Hus B – Christine Kremer & Tryggve Karlsson

Christine och Tryggve flyttade hit 2005 med sina två söner Pelle och Joel samt en hund. Familjen använder sin odlingslott, gungan och ibland bastun. Barnen leker på flera platser i trädgården. Christine och Tryggve tycker att trädgården är estetiskt tilltalande men

att den saknar liv. Helst skulle de se ett mindre stramt och mer vildvuxet uttryck i trädgården, gärna att gräset i ängen fick växa upp och att mer blommor med färg planterades. Rundeln anser de kunde få vara en frodigare plats. De vurmar snarare för lummighet och färg än det Molinska, som de inte direkt känner till vad det innebär. Under hösten 2009 har Kremer/Karlsson flyttat och huset ligger ute till försäljning.⁹¹

Figur 73.

Tryggve Karlsson och Christine Kremer, samt barnen Pelle och Joel

Hus C – Per Granberg

Per flyttade hit våren 1998. Hans två söner Viktor 10 år och Hannes 5 år bor också här. Per och barnen sitter gärna på uteplatserna som tillhör sitt hus samt i bersån. Odlingsslotten använder de relativt mycket. Per anser att trädgården är vacker men ganska statisk, dock väldigt spännande för barnen. Speciellt rundeln med vattnet men också kantstenen runt den som fungerar bra att gå balansgång på. Han försöker hålla barnen borta från rundeln med respekt för det konstverk den utgör, så även från gräsmattan under vårens blomning för att skydda växterna i den. Han uppskattar rundelns stramhet och tycker inte den ska täckas in av mer växter. Per tycker om trädgårdsarbete, men känner sig inte särskilt kunnig. Dock finns intresset och lärkträdet (*Larix kaempferi*) som står i nedre trädgården mot gränsen till begravningsplatsen är hans frösådda planta från tidigt -90-tal. I övrigt ställer sig Per frågande till hur de ska gå tillväga för att föryngra och eventuellt förnya äppleängen. Per anser att den Molinska karaktären bör bevaras.

Figur 74.

Per Granberg och sonen Viktor

Hus D – Ann-Sophie & Lars Malmrup

Paret Malmrup flyttade in 1 juni 1999. Paret disponerar själva dels terrassen precis utanför sitt hus samt den lilla snutten med valnötsträdet väster om huset. Från sina fönster blickar de ut över rundeln, som de är mycket förtjusta i och också sköter. Då de framöver sannolikt kommer spendera mer tid i sitt sommarhus, anser de att det är bra att rundeln är ganska lättskött. Ann-

91 2009-10-31

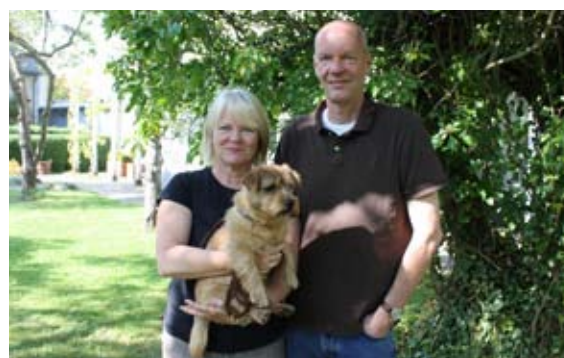
Figur 75.

Ann-Sophie och Lars Malmrup

Sophie tror att Lars och hon är de mest frekventa bastuanvändarna. I sitt trädgårdsland odlar de kryddor, rabarber och blommor i och ibland sitter Ann-Sophie på olika platser i trädgården. Lars skulle gärna vilja se att gräset i ängen längst ner fick växa sig högre, annars har paret Malmrup främst funderingar över detaljer kring växterna i rundeln. De undrar också om valnötsträdet tar skada av murgrönan som växer på dess stam. Ann-Sophie saknar den före detta grönskan av rådhusvinet (*Parthenocissus tricuspidata*) på muren till grannhuset på Kävlingevägen 34, i synnerhet de vackra höstfärgerna som gör det mödan värt att senare räfsa upp alla löv. Båda är överens om att de vill ha trädgården bevarad i den Molinska andan.

Hus E – Vivianne & Nils-Eric Sahlin

Sedan våren 2005 har paret Sahlin bott i sitt hus. Det var de som initierade den kontakt med SLU i Alnarp, som lett till detta examensarbete. Sahlins ser trädgården som en förlängning på sitt boende och tycker mycket om trädgårdsarbetet som blivit en del av vardagen. De sitter ibland på sin uteplats, men för det mesta arbetar de i trädgården. Det är Vivianne och Nils-Eric som sköter mycket av det löpande trädgårdsarbetet som häckklippning, nyplanteringar, beskärning, ogrärensning, mm. Dock hinner de inte göra så mycket som de tycker att trädgården kräver för att hållas i bra skick och önskar att det löpande arbetet sköttes mer med gemensamma krafter. Vivianne tillsammans med Karin (hus A) leder föreningens trädgårdsgrupp. Paret Sahlin vill se det Molinska bevaras och att det görs väl.

Vivianne och Nils-Eric Sahlin med Chili

Figur 76.

Hus F – Mikael Aggebrandt

Mikael har bott här sedan oktober 2007, periodvis med sina två döttrar. Somrarna spenderar han till största delen i sitt sommarhus på annan ort. Mikael njuter i stora drag av trädgården, där han använder bersån för frukostar under årets varmare delar och bastun regelbundet varje vecka under vintern. Sin odlingslott nyttjar han för kryddväxtodling. Mikael gillar lummigt vildvuxet med högt gräs. Ulla Molin och hennes bakgrund känner Mikael inte till.

Mikael Aggebrandt

Figur 77.

Ulla Molins utformning av trädgården på Kävlingevägen 36

Det som utgör den huvudsakliga dokumentationen av trädgården på Kävlingevägen 36 utformning, är Ulla Molins tre illustrationsplaner i olika renritningsgrad (bilaga 2-4). Till den sista planen finns en numrerad lista med kompletterande kommentarer (bilaga 5), samt skisser och perspektiv tecknade av av illustratören Catrina B Liljegren (figur 126 samt 143-146). Någon växtförteckning finns inte, det hade Ulla inte kraft kvar att göra.⁹²

Den tredje och sista ritningen med tillhörande skriftlig beskrivning, ger inte en direkt bild av hur resultatet blev, då detta material i några fall frångåtts.

Tomtarealen är enligt föreningens ekonomiska plan från den 7 oktober 1993, på 2 600 m².⁹³ I kommande delen har jag för överblickbarhetens skull delat in trädgården i fyra delar, med början västerut vid entrén och gatuhuset mot Kävlingevägen 36. Återknytningar görs också till den mer generella historiebetraktelsen under rubriken ”Kävlingevägen i historisk belysning” i de fall som de har betydelse för beskrivningen av respektive delområde. I vissa fall förekommer upprepningar av vad som tidigare sagts. För varje del ges vidare en nulägesbeskrivning, vad Ulla angett i ritningsmaterialet, vad som karaktäriserar det molinska uttrycket för den specifika delen, de boendes önskemål, en översiktlig bevarandestrategi med målsättningsdiskussion samt riktlinjer för skötsel- och utveckling på kort och lång sikt. Foton kompletterar texten där så är möjligt och relevant.

⁹² Bergström, 2009-03-03, samtal. Dokumentationen har Bergströms skänkt till Brf Hallqvistska gården och den finns således i föreningens ägo. Flera av de ritningar och skisser som hänvisas till nedan, finns i föreningens så kallade ”huspärm”, där varje hushåll har sin egen.

⁹³ Bostadsrättsföreningen Kävlingevägen 36. Ekonomisk plan för Brf Kävlingevägen 36 av den 7 oktober 1993, 1993.

Figur 78.

Markbeläggning av betongsten och kross, 2007

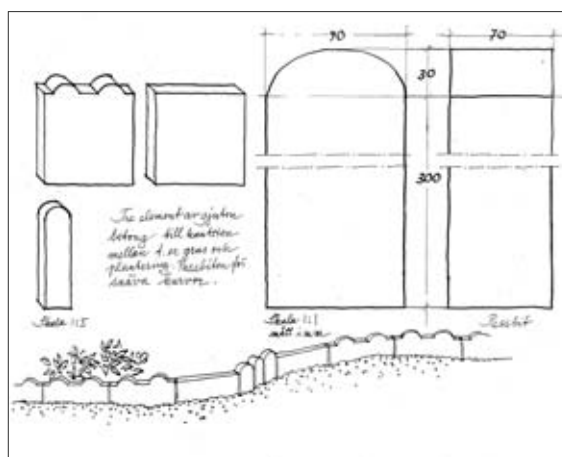
Figur 79.

Gårdssten längs fasader och plank, 2007.
Grävarbetena på tomten 1992-93 blottade stenarna.

Figur 80.

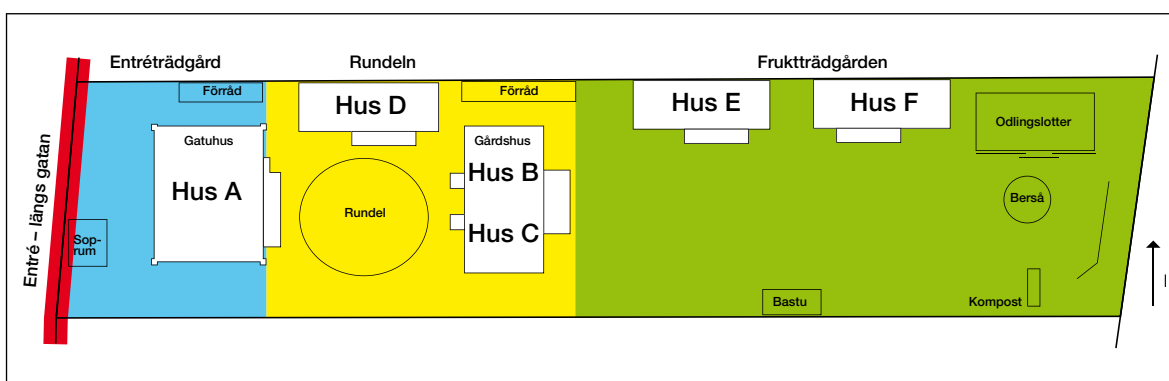
SPM kantsten, 2007

Figur 81.

SPM ritning

Varje del av trädgården har sitt specifika uttryck. En förenande faktor är det genomgående samma markmaterialet; betongsten och kross, gårdssten längs fasader och plank, samt Signe Persson-Melins kantsten (figur 80 och 81).

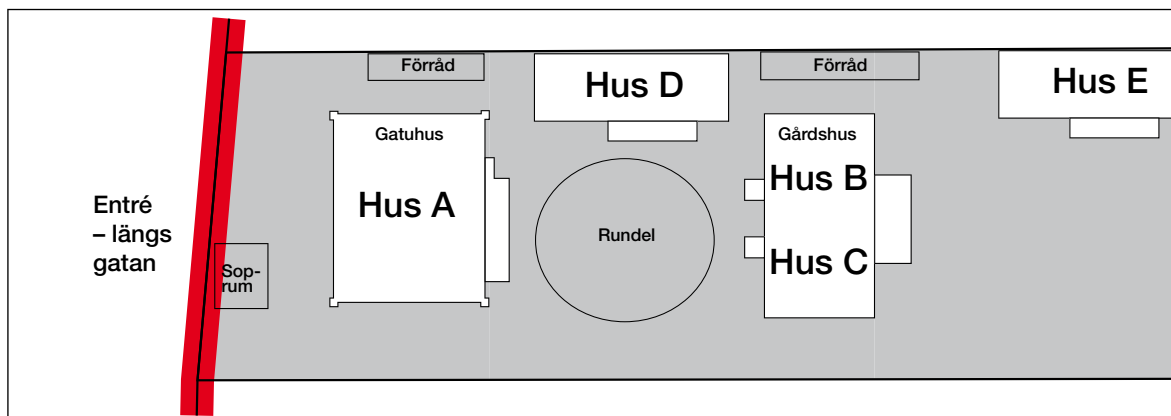

Figur 82.

Kävlingevägen 36 - indelad i fyra delar som var och en behandlas nedan; Entré - längs gatan, entréträdgården, rundeln och frukträdgården. Även fortsättningsvis benämns fastighetens olika byggnader med den postadress de har (A-F).

Entré – längs gatan

Västerut, längs Kävlingevägen, löper entrésidan.

Figur 83.

Entréområdet längs Kävlingevägen

Figur 84.

Entrén längs Kävlingevägen, 2009

Figur 85.

Gatstensmur med bokhäck, 2009

Figur 86. Foto: Ola Hallqvist

Entrén längs Kävlingevägen, våren 1988

Figur 87. Foto: Ola Hallqvist

Entrégrinden 1988

Historisk dokumentation

Som tidigare nämnts breddades Kävlingevägen 1965. Kävlingevägen 36 fick då avsätta 13 meter av sin tomt.⁹⁴ Anders Hallqvist minns att farföräldrarnas protester var aktiva in i

⁹⁴ Hallqvist, Sven, 2009-04-06, telefonsamtal.

Figur 88. Foto: Bergströms

Figur 89.

Figur 90.

Grindstolparna restaureras, tidigt 1990-tal. Vy från hus A ut mot gatan

Den moderna entrégrinden, 2009

Grinddetalj, 2009

det sista.⁹⁵ Lotte Möllers mor, Bodil Möller, som också drabbades av vägbreddningen i sin del av gatan, vände slutligen denna besvikelse till något positivt och fick merparten av alla trädgårdsägare längs den del av kvarteret Svolder som Kävlingevägen utgörs av, ”att skapa en enhetlig front ut mot gångbanan: en likadan låg mur av gatstenar som den som finns vid Maryhill och ovanpå den en häck.”⁹⁶

Vid renoveringen 1992-1993 breddades infarten till tomten. Den gamla grinden blev därmed för smal och placerades istället som ett växtstöd och en avskärmare mot cykelstället längre in i trädgården. Från början var det tänkt att det inte skulle finnas någon grind alls, men efter diskussioner med bland annat de boende i hus A, ändrades detta då de kände en viss otrygghet i att ha det helt öppet ut mot gatan. När Bergströms sålde fastigheten i början av 2000-talet, designade Märta Bergström den modernistiska grind som nu finns (se figur 89) och skänkte den till bostadsrättsföreningen.⁹⁷

Nulägesbeskrivning

En hög bokhäck (*Fagus sylvatica*) på en sockel av storgatsten, markerar tomtgränsen. Den inledande delen av tomtgränsen precis till höger innanför grinden (åt söder) består också av en bokhäck. De ursprungliga murade grindstolparna med sina mossbelupna toppar, är enligt Ulla Molins önskemål restaurerade.⁹⁸

Ur ritningsmaterialet

Ulla Molin instruerar att den befintliga bokhäcken får stå kvar.

Det Molinska uttrycket

Den enkla och strama utsidan med bokhäcken stämmer väl överens med Ulla Molins ideal (se kapitlet “Det ‘Ulla Molinska uttrycket’ “), liksom de mossbeklädda murpelarna som speglar ålder i anläggningen.

⁹⁵ Hallqvist, Anders, 2009-04-15, e-post.

⁹⁶ Möller, 1994, sid 75; Möller, 2009-02-17, samtal. Maryhill ligger på Kävlingevägen 18.

⁹⁷ Bergström, 2009-03-03, samtal.

⁹⁸ Möller, 2009-02-17, samtal.

De boendes önskemål om åtgärder

Inga önskemål har uttryckts/uppfattats.

Bevarandestrategi & målsättningsdiskussion

Att bevara det strama uttrycket utåt, vilket utgörs av häck, gatstenskant, grind och befintliga grindstolpar.

Riktlinjer för skötsel och utveckling

Bokhäckens bredd utåt gatan behöver reduceras för att inte komma allt för långt ut i gång- och cykelbanan och för att kantstenen undertill ska bli synlig. Vid nästa beskärningstillfälle, klipp till innersta brytpunkt/så långt in som möjligt (det ska finnas löv kvar ytterst på grenarna som blir kvar).

Årlig klippning genomförs kring midsommar och följs vid behov upp med ytterligare en klippning. Den hårda tillbakaklippningen görs med fördel under vårvintern.

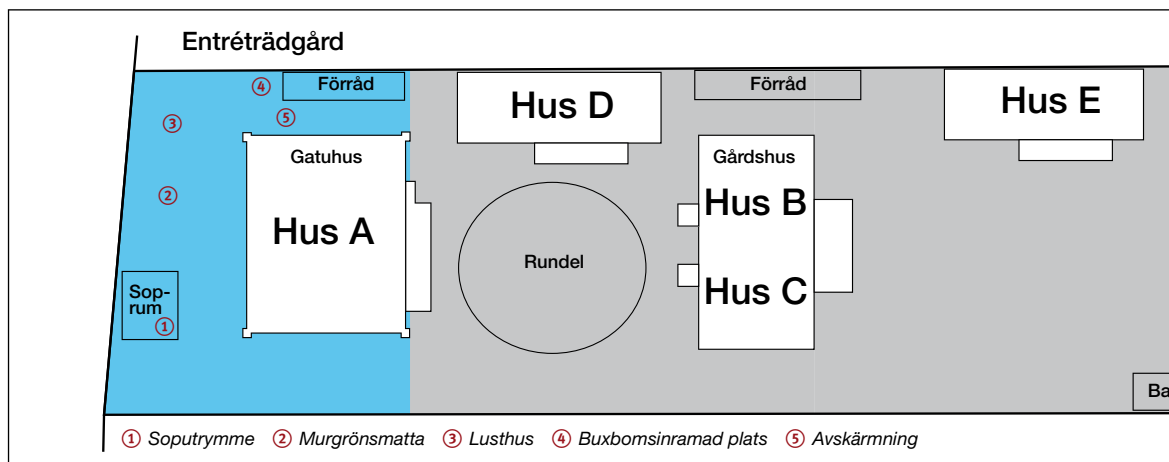
Häcken hålls fri från murgröna (*Hedera helix*), som nu är på väg upp i grenverken och riskerar ta över.

Ogräs rensas kontinuerligt över hela ytan.

I övrigt fortsätter häcken att skötas som nu. Det gäller även övriga delen av entrépartiets bokhäckar.

Entréträdgård – förträdgården framför hus A

Den västra delen av tomten som vetter mot Kävlingevägen. Innanför häcken finns bland annat soputrymmet samt en entréeträdgård/förträdgård.

Figur 91.

Entréträdgård

Figur 92.

Entrépartiet; soputrymme direkt till vänster, hus A i förgrunden och hus C i bakgrunden, 2007

Figur 93.

Entréträdgården från söder med soputrymmet till vänster och lusthuset skymtande i bakgrunden, våren 2009

Figur 94.

Entréträdgården från norr med lusthuset i höger bildkant. Före klotrobinians lövutspring, våren 2009

Figur 95.

Entréträdgårdens norra del med lusthus och buxbomsinramad plats, våren 2009

Historisk dokumentation

1965 breddades Kävlingevägen, och Sven Hallqvist minns sina föräldrars besvikelse, då den gamla rosenträdgården med buxbomsgirlanger som fanns här, slukades för vägutbyggnadens skull.⁹⁹

På många granntomter har förträdgården förvandlats till en yta för parkeringsplatser, men enligt detaljplanen för Kävlingevägen 36 togs Otto Rydings bevaringsprogram i beaktande.¹⁰⁰

Detaljplanen föreskriver: "Tomtmark mellan Kävlingevägen och befintlig byggnadslinje får ej tas i anspråk för nybebyggelse eller hårdgöras i större omfattning."¹⁰¹ Parkeringsfrågan löstes här istället genom ett avtal med Kyrkogårdsförvaltningen; 100 m norrut finns p-platser reserverade åt de boende.

Figur 96. Fotograf okänd

Ribbingska sjukhemmet 1908. Ur Persson, 1992

Figur 97. Foto: Ola Hallqvist

Trappan till hus A, våren 1988

Figur 98. Foto: Ola Hallqvist

Hus A, våren 1988

Figur 99.

Trappan till hus A, våren 2009

Vid renoveringen 1992-1993 byggdes trappan till hus A om (figur 97-99).

⁹⁹ Hallqvist, Sven, 2009-04-06, telefonsamtal.

¹⁰⁰ Bergström, 2009-03-03, samtal.

¹⁰¹ Lunds kommun, Stadsarkitektkontoret 1992.

Figur 100. Foto: Ola Hallqvist

Hus A, längs norr-gaveln 1988

Figur 101. Foto: Bergströms

Hus A, längs norr-gaveln 1992

Figur 102.

Hus A, längs norr-gaveln 2009

Figur 103. Foto: Bergströms

Sopotrymmet nybyggt, 1992

Figur 104. Foto: Bergströms

Lusthuset nybyggt, 1992

Framför trappan fram till häcken mot gatan breder en murgrönsmatta ut sig (se figur 91, nr 2; Murgrönsmatta). Karin Rundberg, boende i hus A, beskriver hur det kom att bli just denna utformning: ”På framsidan var det murgröna och vinca som så småningom skulle täcka marken. Det var stora bekymmer då vincan tog överhand och växte ovanpå murgrönan och mängder med ogräs av alla de sorter. Jag arbetade hur mycket som helst med att få det fint, men lyckades inte. Det var ingenting planterat i övrigt. År 2005 fick vi stöd av föreningen att gräva upp allt, lägga på ny jord och plantera murgröna och de tre klotrobiniaträden samt anlägga gången. Först därefter har jag fått ordning på framsidan. Träden ger ju även välbehövlig skugga till murgrönan.”¹⁰²

Karin fortsätter sin beskrivning av framsidans utveckling genom åren: ”Åt norr fanns tre syréntred på stam och ormöga. Träden dog, ett om året och även här var det problem med ogräs. det största problemet har varit och är fortfarande rötterna från grannens träd och skugga. Vi har själva planterat övrigt – klätterhortensia, buxbomen mm – då detta är en privat del. Många olika perenner har vi provat utan framgång. Vår plan är nu att stenlägga en del (inte med sittplats som jag pratade med dig om när vi träffades) men enl boken ’trädgårdsmöten på rosendal, hommage á ulla molin’.”¹⁰³

¹⁰² Rundberg, Karin, 2009-04-13, e-post.

¹⁰³ Rundberg, Karin, 2009-04-13, e-post.

Nulägesbeskrivning

I dagsläget är det de boende i hus A som nyttjar och sköter förträdgården. Direkt till vänster innanför grinden, finns ett soputrymme runt vilket vildkaprifol (*Lonicera periclymenum*) slingrar sig.

Vidare följer entrépartiet till hus A, som är bevuxet med formklippta buskar främst idegran (*Taxus baccata*), tre träd (*Robinia pseudoacacia* 'Umbraculifera'), klätterväxter och marktäckande växter. Framför huset en matta av murgröna (*Hedera helix*) som under våren spirar av flera sorters blommande lökväxter, bland annat blåstjärna (*Scilla* sp.), svalört (*Ranunculus ficaria*), pärlhyacint (*Muscari* sp.) och vintergäck (*Eranthis hyemalis*). Norr om denna är lusthuset placerat, med slingrande italiensk klematis (*Clematis viticella*) samt rabatter med perenner och buxbom (*Buxus sempervirens*) dels som infattningshäck, dels som formklippta klot.

Ur ritningsmaterialet

Ulla Molins olika versioner av ritningar ger olika lösningar i synnerhet för soputrymmet.

Det molinska uttrycket

Förträdgården känns mycket molinsk så när som på ett par punkter. Detaljer som överensstämmer med Ulla Molins ideal är det plankomgärdade soprummet, klätterväxterna, de formklippta vintergröna växterna, murgrönsmattan med sin gång igenom, lusthuset och buxbomsinramningen i norra gränsen. Så även valen av perenner. Tveksamhet råder dock kring klotrobinian – ett träd med stramhet i sin stam och som blivit modernt först under senare år och som inte talar ”molinska”.

De boendes önskemål om åtgärder

Karin Rundberg, boende i hus A, har formulerat problem och önskemål kring förträdgården.¹⁰⁴ Bullret från Kävlingevägen är påtagligt – kan det dämpas? I den buxbomsomgärdade rabatten vill ingenting ta sig, förmodligen på grund av grannens träd invid. Vad göra? I källaren till hus A finns föreningens gemensamma tvättstuga, med nedgång från motsatta – östra – sidan av huset. Frånluften från tvättstugan ventileras ut mot lusthuset till. Karin skulle vilja att förträdgården var något mer avskärmad och önskar att tvättmedelsdoft från tvättstugan inte vore så påtaglig.

Bevarandestrategi & målsättningsdiskussion

Bevara men begränsa mattan av murgröna. Ersätt robiniaträden med flerstammiga buskträd, se förslag under nästa rubrik. Bevara de formklippta buskarna och lusthuset.

104 Karin Rundberg, 2009-02-23, samtal.

Murgrönans framfart begränsas

Figur 105.

Lusthuset i Höganäs, höst 2007

Figur 106.

Lusthustaket i Höganäs, sommar 2006

Figur 107.

Riktlinjer för skötsel och utveckling

Bevara de formklippta idegransformerna (*Taxus baccata*) runt entrén och trappan och marktäckningen av bland annat taggpimpinell (*Acaena microphylla*). De tre träderna i murgrönsbänken ersätts med antingen grupperingar av flerstamig häggmispel (*Amelanchier lamarckii*) eller flerstammiga exemplar av den något högre ginnalalönnen (*Acer ginnala* f.k. Uppsala). Plantorna placeras något oregelbundet över ytan, med störst koncentration invid soputrymmet.

Kring lusthuset planteras längs sidorna fler italienska klematis (*Clematis viticella*) för att komplettera den som redan står vid ingången.

I rabatten direkt utanför lusthuset står även fortsättningsvis den formklippta buxbomen (*Buxus sempervirens*).

Låt ormöga (*Omphalodes verna*) breda ut sig och utgöra marktäckning i denna lilla buxbomsträdgård. Begränsa också det japanska gräset (*Miscanthus sinensis*) mot den vitblommande höstanemonen (*Anemone x hybrida* 'Honorine Jobert').

Det är ovisst hur mycket buller som kan dämpas på platsen. För vistelse i lusthuset borde det dock hjälpa en smula att klä det invändigt med bullerdämpande material avsett för utomhusbruk.

Välj att utföra det längs väggarna där plankorna sitter tätt och automatiskt skyler bullermaterialet från utsidan. Välj dessutom ett material som är tillräckligt tunt för att ett invändigt plank ska kunna fästas i befintlig konstruktion och skyla från insidan så gott det går. De sidor av lusthuset med glesare spaljéverk lämnas som de är. Ett tak kan konstrueras för ytterligare dämpning och om skugga önskas. I Ulla Molins bok *Leva med*

trädgård¹⁰⁵ finns en konstruktionsritning av det lusthus som hon lät bygga i sin Höganästrädgård (se figur 106 och 107). Det påminner om det lusthus som finns här och samma takidé kan appliceras här.

Den buxbomsinramade platsen (figur 91, nr 4). blir den nya lilla uteplatsen i förträdgården.

Ulla Molins tankar om att på denna plats låta en befintlig syren (*Syringa vulgaris*) kompletteras med ytterligare två syrener (*Syringa vulgaris* 'Alba') tillsammans med marktäckande sockblomma (*Epimedium* sp.), provades men slog inte väl ut, främst på grund av att grannens lönn (*Acer platanoides*) förbrukar vattnet och näringen på platsen.

Rundbergs tankar om att istället utveckla det till en sittplats och där idéträdgården "Hommage à Ulla Molin" står som förebild, känns rätt.¹⁰⁶ Öppna buxbomshäcken i framkant för att göra platsen lättillgänglig. För att undvika ett trappsteg, ta bort ett par kantstenar och korrigera ingångshöjden (se figur 110).

De överblivna buxbomsplantorna omplanteras i den rena murgrönsmattan mot bokhäcken, där de tillåts flyta ut i formation och utgöra formklippta element. Klätterhortensian (*Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*) får även fortsättningsvis växa längs med planket. Övrigt plantmaterial kan möjligtvis användas kring sittplatsens nya stenläggning. Lämpligt markmaterial är den av Signe Persson-Melin designade betongplattan IVÅG som saluförs av S:t Eriks, tillsammans med samma sorts kross som i gången utanför.

I passagen mellan hus A och förråd (figur 91, nr 5, foto figur 111) görs en

Figur 108.

Den buxbomsinramade platsen med häck mot Kävlingevägen och plank mot grannen i norr, 2009

Figur 109.

Den buxbomsinramade platsen med plank mot grannen i norr, 2009

Figur 110.

Öppna upp häcken, ta bort ett par kantstenar och korrigera ingångshöjden

Figur 111.

Gasskåpet på hus A norrsida, döljs med en spaljé, 2009

¹⁰⁵ Sid 111.

¹⁰⁶ Denna idéträdgård uppfördes 1988 i trädgården Rosendal i Stockholm. Den finns beskriven i boken Trädgårdsmöten på Rosendal av Kranz, L och Grünstein D, 2001.

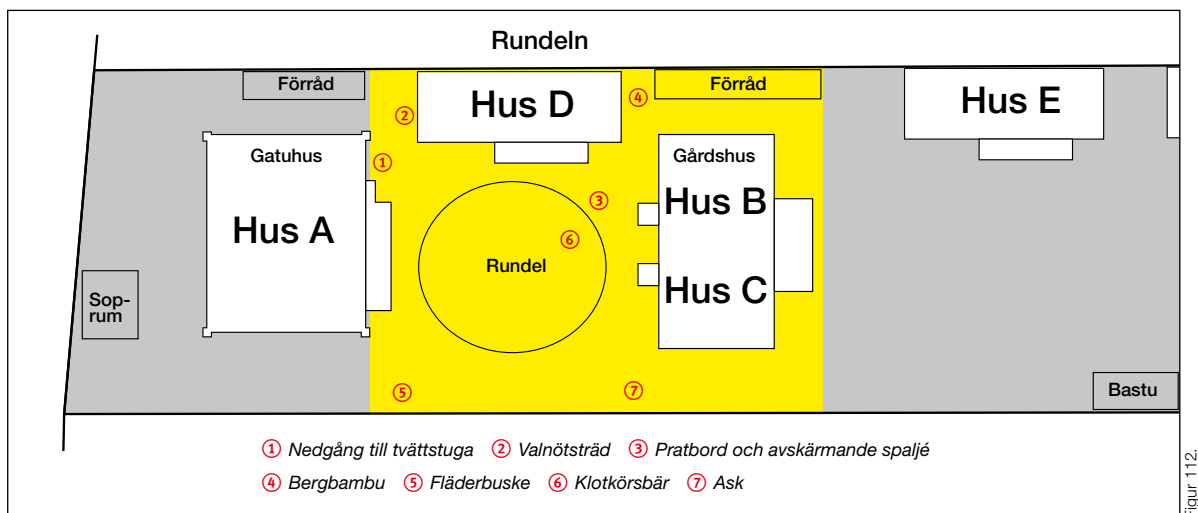
avskärmning mot tvättstugans frånluftsintag. Avskärmningen döljer också delvis gasskåpet som finns invid. En smal, men hög spalje rekommenderas och den bör göras tät där skåpet står, för att övergå till att bli glesare längre ut mot gången. En överliggare tvärs över gången förbinder spaljen med förrådet och stabiliserar konstruktionen.

Längs fasaden till hus A, åt norr och söder, ligger gårdssten. Denna bevaras som den är, på södersidan uppmjukad av fetbladsväxter (*Sedum* spp.), enligt Ullas beskrivning.

Ogräs rensas kontinuerligt över hela ytan.

Rundeln

Denna del innefattar rundeln, de omgivande träden, samt klättrväxterna på murverken.

Rundeln

Figur 113.

Rundeln sedd från sydöst, med hus A och D, sommar 2009

Figur 114.

Rundeln sedd från sydväst, med hus D, B och C, höst 2008

Historisk dokumentation

Ola Hallqvists foton från 1988 (figur 115-119) och Märta Bergströms foton från renoveringen 1992 (figur 120-122) utgör det historiska underlaget för rundeln.

Figur 115. Foto: Ola Hallqvist

Hus A från östra sidan, våren 1988

Figur 116. Foto: Ola Hallqvist

Hus A, gatuhusets södra fasad, våren 1988

Figur 117. Foto: Ola Hallqvist

Hus B och C från västsidan, våren 1988

Figur 118. Foto: Ola Hallqvist

Tvättstuga och utedass, norra tomtgränsen, 1988

Figur 119. Foto: Ola Hallqvist

Längs gårdshusets (hus B) norra fasad. Våren 1988

Figur 120. Foto: Bergströms

Rundeln nyanlagd, hus D, B och C, 1992

Figur 121. Foto: Bergströms

Rundeln nyanlagd, hus A och D, 1992

Figur 122. Foto: Bergströms

Rundeln nyanlagd, hus B och C, 1992

Figur 123. Foto: Lotte Möller

Rundel, hus D, B och C, våren 1993

Figur 124.

Betongbänk – en produkt från en studenttävling i Alnarp (figur 125).

Nulägesbeskrivning

Rundeln är en mycket karaktäristisk del av trädgården. Den utgör det strama uttrycket som kontrasterar mot den mer vildvuxna fruktträdgården längst in. Rundelns kant är av betongkantsten designad av Signe Persson-Melin (figur 80). I rundeln finns bland annat två fruktträd, ett äpple och ett päron. Här finns också ett antal buskar och perenner samt ett relativt nyplanterat klotkörsbär (*Prunus fruticosa* 'Globosa'). Under våren blommar ett flertal lökväxter här.

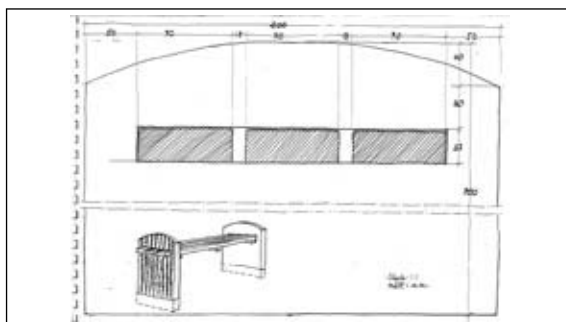
I nordöstra kanten av rundeln finns ett runt "pratbord" i ståhöjd. Strax intill skärmar en spalje av rummet, vilket ger hus D en något mer privat uteplats. Spaljén är ditsatt i efterhand av de boende, Ann-Sophie och Lars Malmrup i hus D, och är gjord med samma radie som rundeln.

Längs sockeln på hus A, växer en formklippt ligusterhäck (*Ligustrum vulgare* 'Atrovirens').

Kring fasader och på murverk växer klätterväxter. I ytterkant mot den norra tomtgränsen står ett valnötsträd (*Juglans regia*), medan en fläder (*Sambucus nigra*) och en ask (*Fraxinus excelsior*) står i söder. Vid passagen mellan hus A och D finns nedgången till bostadsrättsföreningens gemensamma tvättstuga som är belägen i källaren till hus A. I ett gatt mellan hus D och B har en bergbambu (*Fargesia murielae*) planterats.

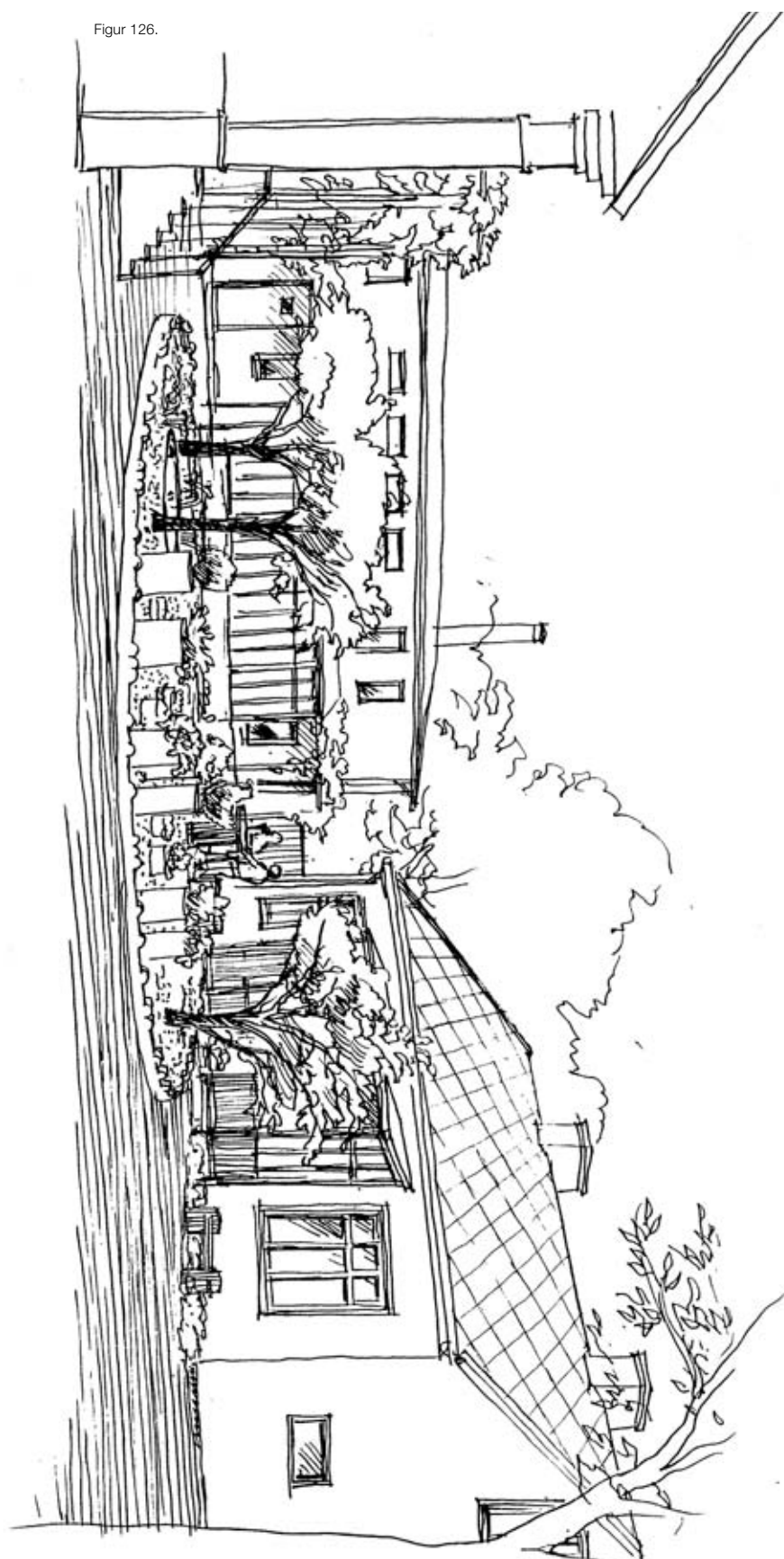
Ur ritningsmaterialet

I en perspektivbild över rundeln hänvisar Ulla till utformningen av olika detaljer (figur 126). I alla de tre versionerna av ritningar, har en magnolia (*Magnolia* sp.) placerats på ungefär den plats där klotkörsbäret planterats.

Figur 125. Illustration: Signe Persson-Melin?

Ritning av betongbänk

Figur 126.

Skiss av rundeln (Original i A3). Av Catrina B Liljegren, 1992-93.

Figur 127.

Ligusterhäck som döljer sockeln längs östersidan på hus A, hösten 2008

Figur 128.

Pratbord och avskärmande spaljé vid hus D, våren 2009

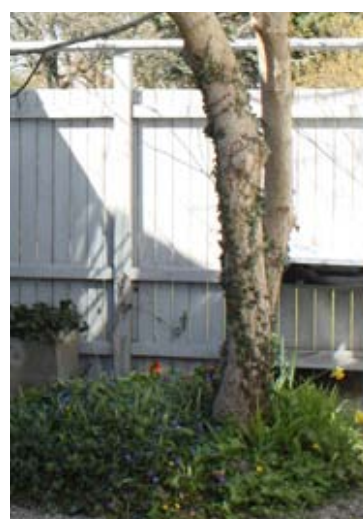
Det molinska uttrycket

Rundeln speglar starkt det molinska uttrycket och hur hon med åren drogs alltmer åt det sparsmakade och japanska. Stenkross i och runt den cirkulära formen, markerad av Signe Persson-Melins betongkantsten. Likaså är fågelbadet, fruktträden, urnorna med planteringar och de marktäckande växterna typiska för Ulla Molin. Häck skylandes hussockel och klätterväxter som döljer hela eller delar av murar och fasader är också karaktäristiska drag. Även de vid renoveringen tillvaratagna vuxna träden längs tomtgränserna är ett signum för Ulla. Det sociala livet i trädgården representeras på denna plats av "pratbordet".

De boendes önskemål om åtgärder

Skötseln av rundeln har paret Ann-Sophie och Lars Malmrup i hus D som sitt huvudansvar. Ann-Sophie tycker det är svårt att hålla krossmaterialet vackert välkammad med det barnspring som förekommer där. Fetknoppen (*Sedum rupestre*) har ett växtsätt som gör att den lyfter krossen och orsakar onödigt merarbete. Irisen (*Iris germanica*) vill inte blomma lika rikligt som förr – vad göra? Ann-Sophie ogillar rosen (*Rosa* sp.) som är placerad utanför deras fönster, eftersom den nästan årligen drabbas av rost och ser sjuk ut. Har de valt rätt träd när klotkörsbäret vid hus B och C planterades? Vidare önskar Ann-Sophie att den råa tegelväggen i södra tomtgränsen snabbt kunde bekläs med rådhusvin (*Parthenocissus tricuspidata*). Även om det innebär mycket lövräfsning är det mödan värt, tack vare färgprakten om hösten! De undrar också om valnötsträdet mår bra av att ha murgröna växande längs stammen. Malmrup vill behålla den kala japanska prägel, men kan tänka sig att komplettera med ytterligare någon marktäckare. Hur mår asken egentligen?

Per Granberg i hus C vill att rundeln hålls så stram som det var tänkt, inte att det planteras mycket mer. Någon form av avskärmning mellan hus A och entrén till hus D, är något dessa båda hushåll önskar sig.

Figur 129.

Valnötsträdet med murgröna, våren 2007

Bevarandestrategi & målsättningsdiskussion

Rundeln bevaras som det strikta element den utgör för trädgården.

Riktlinjer för skötsel och utveckling

En magnolia (*Magnolia kobus*) ersätter klotkörsbäret. Magnolia föredrar vårplantering.

Fetknoppen tas bort. Irisen behöver delas för att åter ge blom. Den delas efter blomning eller under hösten. Murgröns mattan under irisen hålls kvar på sin plats bland iris. Kompletteringsplantering i rundeln kan göras med marktäckare av samma sort som finns idag. Exempelvis kan gråtimjan (*Thymus pseudolanuginosus*) sättas intill lammöron (*Stachys byzantina*). Den av bland annat löss drabbade rosen, sprayas återkommande med såpvatten eller annat ekologiskt växtskyddsmedel, samt vattnas och göds. Om man inte är beredd att ta på sig det arbetet, kan rosen bytas ut mot ett prydnadsgräs, till exempel den torktåliga silverhavren (*Helictotrichon sempervirens*) med upprätta ax alternativt sorten med något hängande ax (*Helictotrichon sempervirens* 'Pendulum').

Blåregn (*Wisteria* sp.) och vinrankor (*Vitis* sp.) behöver beskäras för att se propa ut och för blåregnets del även för att ge rik blomning.

Liguster (*Ligustrum vulgare* 'Atrovirens') beskärs två gånger per säsong för att hålla formen.

Insynen mellan hus A och hus D kan åtgärdas genom en ligusterhäck (*Ligustrum vulgare* 'Atrovirens'), planterad som en fortsättning av hus D husgaveln till hus D entréparti. Avskärmningen kan förstärkas med hjälp av att växterna som idag växer på pergolan tillåts hänga ner liksom en gardin och på så sätt möta häcken ovanifrån.

Valnötsträdet klarar av en viss mängd murgröna (*Hedera helix*) längs sin stam. Låt den dock stanna på ca två meters höjd med ett par slingor, så som idag, och låt den inte fortsätta upp i kronan. Bambun (*Fargesia* sp.) i gattet mellan hus D och förråd, är inget som Ulla förespråkade för den platsen, men växtvalet liksom placeringen, stämmer väl in i helhetsbilden.

Rabatten intill hus B behöver ses över. Här kan planteras de växter Ulla föreslog i sin ritningsbeskrivning; medlemmar ur fetknoppssläktet, exempelvis kärleksört (*Sedum spectabile*) med en låg täckande matta av kaukasiskt fetblad (*Sedum spurium*) undertill.

Asken (*Fraxinus excelsior*) (figur 112, nr 7) är inte frisk. I bästa fall beror det på den rotbeskärning som gjordes i samband med byggnadsarbetena på granntomten 2005, men i sämsta och troligaste fall är orsaken askskottsjukan, en svampsjukdom som under de senaste åren spridit sig som en löpeld genom askbestånden.¹⁰⁷ Om det vore orsakat av rotbeskärningen, menar han att det är mer troligt att det skulle dö tillbaka mer lokalt och hålla sig till att hela grenar dör. När det gäller ett träd av denna art och storlek kan det dessutom ta upp till tio år innan rotskador visar sig. För att få en säkrare diagnos, föreslås att en arborist undersöker trädet. Är orsaken askskottsjukan, föreslås en fällning så snart som möjligt för att hålla nere kostnaderna.¹⁰⁸ Jämför bilderna, figur 130 och 131, tagna med ett års mellanrum.

Figur 130.

Asken, september 2008

Figur 131.

Asken, september 2009

Lämpliga träd som kan ersätta asken är till exempel mäktiga och fruktbärande ek (*Quercus robur*) eller gråpäron (*Pyrus communis*).

Mot muren i söder planteras ytterligare rådhusvin (*Parthenocissus tricuspidata*) alternativt klätterhortensia (*Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*).

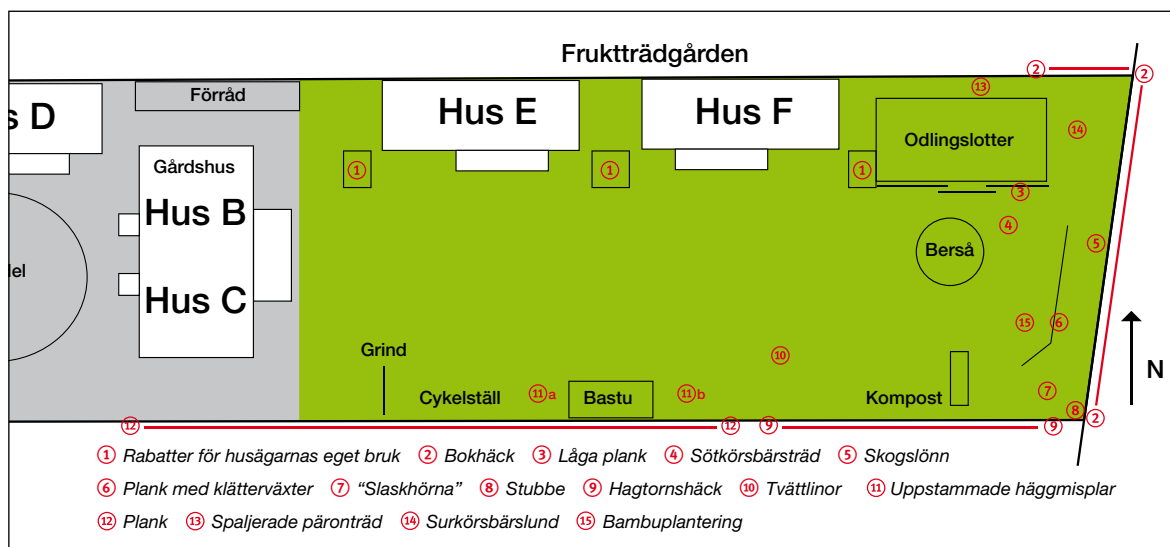
Ogräs rensas kontinuerligt över hela ytan, även vid och under planket i söder.

¹⁰⁷ Marchetti, Oscar, 2009-10-18. Telefonsamtal. Arboristen Oscar Marchetti säger per telefon att det som tyder på att det är askskottsjukan, är att grenverket dör tillbaka allmänt över hela trädet.

¹⁰⁸ Marchetti, Oscar, 2009-10-18. Telefonsamtal. Ett levande träd är innebär starkare ved och är, till skillnad från ett dött, säkrare att klättra i. Då trädet står placerat på ett sådant sätt att en fällning av hela trädet inte kan göras på en gång, behöver det sektionfällas, dvs tas ner bitvis. Att göra det med mankraft kräver ett levande träd som bär personen och den tyngd av ved som halas ner. Ett dött träd är mindre säkert och maskinkraft i form av kranbil fordras oftast, vilket innebär stora kostnader.

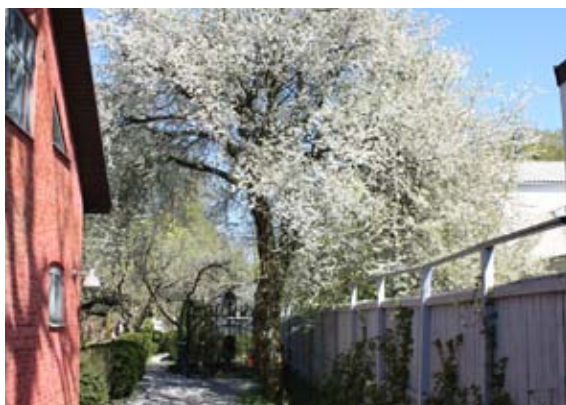
Frukträdgården

Frukträdgården är det innersta rummet i trädgården. De gamla fruktträden, grindarna vid cykelstället, bastun, uteduschen, bersån, odlingslotter och kompostbehållare är några av attributen som identifierar platsen.

Figur 132.

Frukträdgården

Figur 133.

Vårblom i frukträdgårdsentrén, april 2009

Figur 134.

Entrépartiet till frukträdgården med gaveln till hus C i vänster framkant, september 2008

Figur 135.

Bokbersån, september 2009

Figur 136.

Odlingslotterna, april 2009

Historisk dokumentation

Under tidigt 1900-tal dominerades flera av Kävlingevägens trädgårdar av stora fruktträdsodlingar, av det slag som finns i denna del av Hallqvistska gårdens trädgård. Eftersom de flesta sammanhängande fruktlundarna numera har decimerats eller försvunnit måste just denna fruktlund betraktas som ett unikt inslag för kvarteret längs Kävlingevägen.

Sven Hallqvist berättar att äppleträden på tomten fanns redan då de flyttade dit 1936 och att Anna och Ragnar under 40-talet planterade ett plommonträd (*Prunus domestica*) som han tror var av sorten 'Victoria'.¹⁰⁹ Sven har ur minnet skissat upp denna del av trädgården och även skrivit en förteckning över fruktsorterna (bilagorna 6 och 7). I öst-västlig riktning, rakt genom fruktträdgården, gick en gång och längs den växte kordongträd av äpple (*Malus domestica*), som Sven tror var av sorterna 'Charlamowsky' och 'Signe Tillisch'. Insprängt i ängen fanns också krusbärsbuskar (*Ribes uva-crispa*). Frukträngen hade från början klippta gångar, men när Ragnar inte längre orkade klippa dem fick de bli gräsbevuxna. I nord-sydlig riktning, längst in i trädgården, låg en köksträdgård tvärs över tomten. När Sven studerade på seminariet tog han dagligen vägen genom kyrkogården och passerade den grind som då fanns i trädgårdens bortre del.

I en artikel från *Sydsvenskan* år 2002, kunde man läsa att ett av de gamla äppleträden på tomten ska vara fridlyst.¹¹⁰ Författaren till artikeln anger Anna Hallqvist som källa när han berättar om denna urgamla svenska äpplesort, som bär frukt först efter 25 år, och som endast återfinns här och på ett par ställen i Mälartrakten. Tyvärr finns ingen uppgift vare sig om vilket av träden det är eller vilken sort.

Figur 137. Foto: Ola Hallqvist

Fruktträdgården med hus B i bakgrunden och Ola Hallqvists vän Johan i förgrunden, våren -88

Figur 138. Foto: Lotte Möller

Fruktträdgården med hus F närmst till höger, tidigt 1990-tal

Figur 139. Foto: Lotte Möller

Entréparti, hus E och F till vänster, grind till höger, tidigt 1990-tal

Figur 140. Foto: Lotte Möller

Entréparti, hus C direkt till vänster, tidigt 1990-tal

¹⁰⁹ Hallqvist, Sven, våren 2009, brev och samtal.

¹¹⁰ Jespersen, Maths, 2002.

Nulägesbeskrivning

I öppningen mot fruktträdgården (vid hus C södra gavel) sträcker sig initialt ett plank längs den södra tomtgränsen. Längs plankets nedre del ligger gårdssten och själva planket täcks delvis av klätterhortensia (*Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*). Vid planket står ett pampigt träd, något slag av plommon (*Prunus* sp.), och innanför detta syns den gamla grinden, som tidigare var placerad vid gatan. Grinden fungerar idag som ett klätterstöd för växter och skyler delvis cykelparkeringen precis bakom.

Längs den södra tomtgränsen ligger bastun, se figur 132, som nyttjas mer eller mindre av alla de boende. Intill denna finns uteduschen.

I fruktträdgårdens borte del är kompostbehållarna och angränsande till norra kyrkogården är "slaskhörnan" se figur 132, nr 7, som några av de boende kallar den.

Östra tomtgränsen, mot kyrkogården, avgränsas med en bokhäck (*Fagus sylvatica*). Ett vitt plank någon meter in på tomten, fungerar som en skärm mot kyrkogården och bär upp klätterväxter. Innanför planket är en bambuplantering (*Fargesia murielae*), figur 132, nr 15, och en bokberså (*Fagus sylvatica*) (se figur 132). Angränsande till detta finns en surkörbsbärslund (*Prunus cerasus*), figur 132, nr 14, och föreningens odlingslotter, se figur 132. Utanför hus E och F samt emellan dessa, finns rabatter för husägarnas eget bruk, se figur 132, nr 1.

Ur ritningsmaterialet

Flera perspektivskisser för denna del finns; bastu och utedusch, odlingslotter och berså, se figurerna 143-146. Merparten av planen har följts, men ett par undantag har gjorts. Den största avvikelser från planen är att bersån istället för bambu (*Fargesia murielae*) består av bok (*Fagus sylvatica*) och att hassellunden (*Corylus avellana*) i det sydöstra hörnet, "slaskhörnan", figur 132, nr 7, inte blev planterad. Vad gäller bersån, tycks det vara så att planen ändrats under anläggningsfasen och att bambuplantor blev över. De planterades istället mellan bersån och planket, vilket i dagsläget känns malplacerat, då de varken utgör någon speciell fond, döljer något eller leder någon vart.

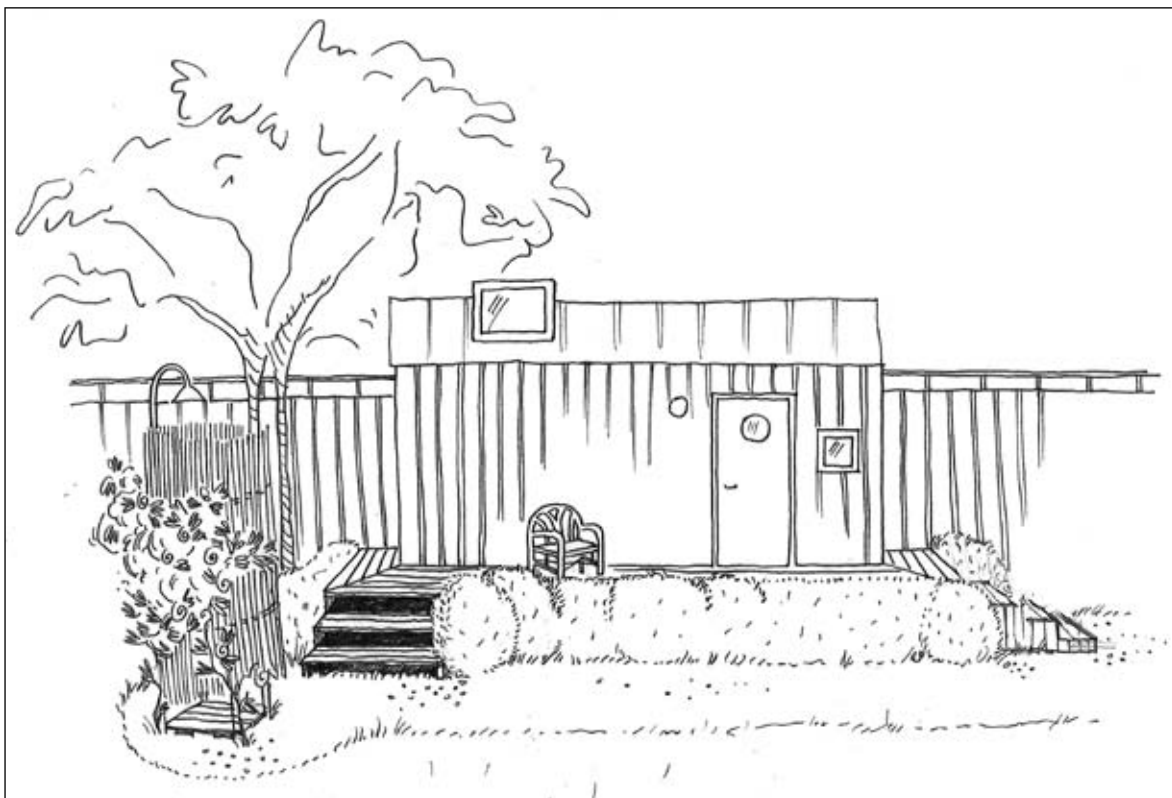
Utedusch och bastu från väster, april 2009.

Utedusch och bastu från öster, april 2009.

Figur 141.

Figur 142.

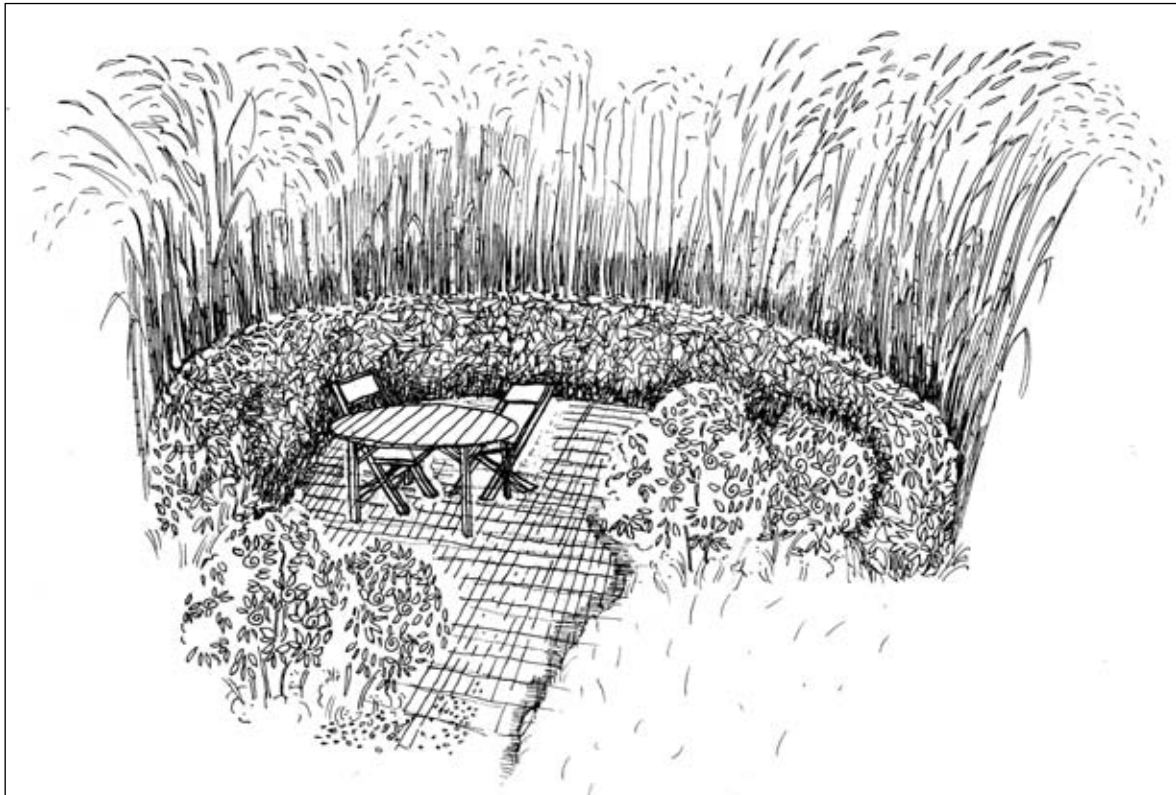
Figur 143. Illustration: Catrina B Ljiegren

Skiss av bastun, 1992-1993

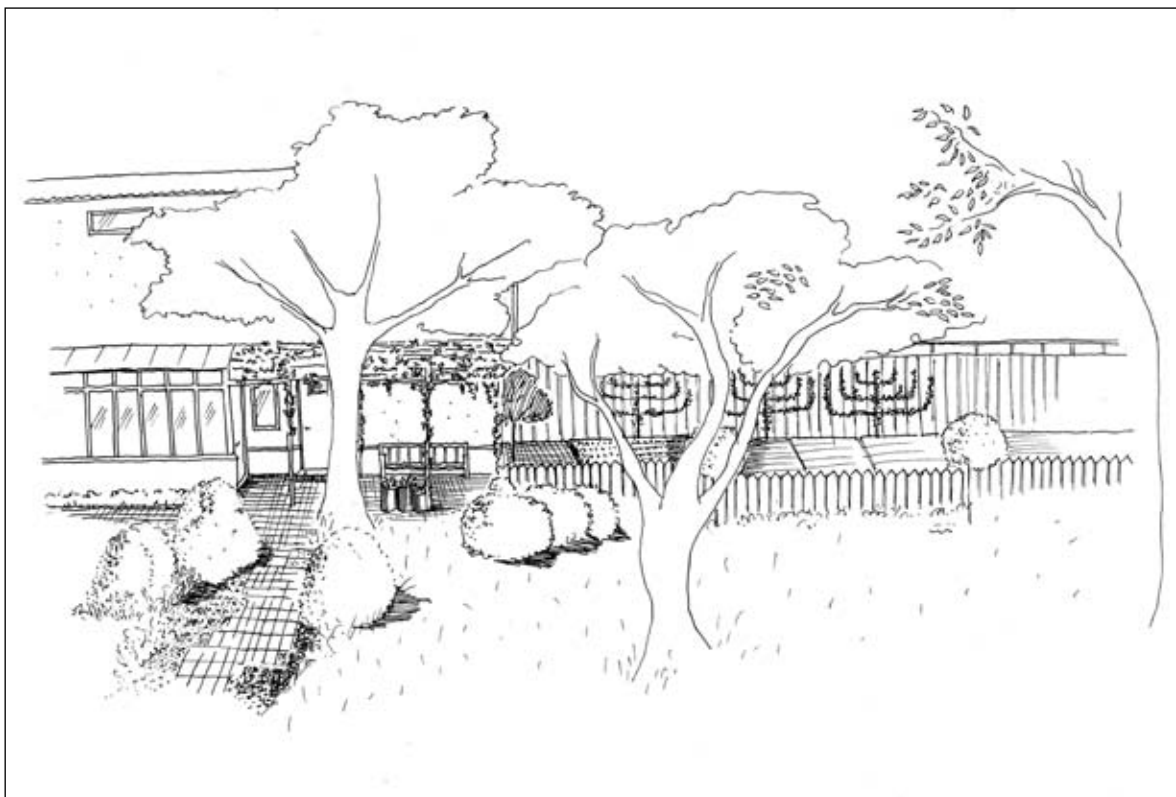
Figur 144. Illustration: Catrina B Ljiegren

Skiss av bersån, 1992-1993

Figur 145. Illustration: Catrina B Liljegren

Skiss av bersån, 1992-1993

Figur 146. Illustration: Catrina B Liljegren

Skiss av odlingslotter, 1992-1993

Det molinska uttrycket

Ulla Molin tyckte om att ta vara på befintligt material och denna del domineras av det tillvaratagna med sina gamla fruktträd, lökängen inunder, kompostbehållarna som återvinner trädgårdens material och även den gårdssten, som grävts upp ur marken vid renoveringen och använts längs med husgavlar och plank i hela trädgården. Hennes recept från 1940-talet om utedusch kommer väl till pass bredvid bastun. Det molinska speglas även i berså, plank, odlingslotter, bambuinslag, körsbärslund och bärande träd som till exempel fikon (*Ficus carica*).

De boendes önskemål om åtgärder

Flera boende undrar hur träden i äppelunden ska kunna förnyas för att kunna fortleva. Önskemål om att låta gräset i ängen få växa högre, med klippta gångar, hörs också från flera håll. Nils-Eric Sahlin undrar hur de ska göra med rabatten utanför sin entré (hus E). Bambun bakom bokbersån känns malplacerad – är det meningen att den ska vara där den är? ”Slaskhörnet” – vad ska de göra åt det? Vid kompostens kortända är rabatten tom – vad är tanken? Odlingslotterna behöver renoveras – hur? Bokplantor i häcken mot kyrkogården vill inte ta sig – vad göra?

Bevarandestrategi och målsättningsdiskussion

Fruktängen är viktig ur ett för Kävlingevägen kulturhistoriskt perspektiv. Flertalet trädgårdar längs vägen har mist sin forna karaktär och detta är en av de få kvarvarande. Den speglar det senaste seklets trädgårdskultur för kvarteret, i kombination med tydliga molinska drag.

Riktlinjer för skötsel och utveckling

Generellt behöver träkonstruktionerna i hela fruktträdgården restaureras, se figur 147. I huspärmen som varje hushåll har tillgång till, finns anvisningar för rätt färgnyans. Hög prioritet bör det nästan fallande planket med klätterväxter ha, se figur 132, nr 6. Det går bra att klippa ner klätterrosen (*Rosa multiflora*) helt och hållet under tiden.

Uppstammade häggmisplar (*Amelanchier lamarckii*), figur 132, nr 11, på båda sidor om bastun är bibehållna enligt Ulla Molins originalidé. De har dock beskrivits på ett sådant sätt under åren att flera av dem mist sin skönhet och på östra sidan av bastun går dess kronor

Figur 147.

Plank och träkonstruktioner behöver restaureras

Figur 148.

Häggmispel som tas bort (fig 132, nr 11b)

Häggmispel som sparas (fig 132, nr 11a)

Komposten skyls med hjälp av liguster

samman med äppleträdens ovanför. Förslaget bli därför att träden på östra sidan tas bort, se figur 132, nr 11b. De på västra sidan, närmst cykelstället, behålls, figur 132, nr 11a.

Bastun fortsätter vårdas lika väl som nu.

Uteduschens träkonstruktion restaureras.

Hagtornshäcken (*Crataegus* sp.) längs sydöstra tomtgränsen är bra utvecklad. Kanske Ullas anvisning i ritningsbeskrivningen följdes, om att föryngringsbeskära den till 15 cm över mark. Häckklippningen av den skall fortsätta som nu, utan annan särskild åtgärd.

Komposten behöver inte vara tillgänglig från två håll, utan kan med fördel skylas från norra sidan som vetter in mot trädgården och bersån. Detta görs med hjälp av nio nya, höga plantor av liguster (*Ligustrum vulgare* 'Atrovirens'), som placeras framför rosen (*Rosa* sp.). Liguster tål att beskåras hårt. För att få en mer strikt form på den befintliga ligusterhäcken, ta bort de överhängande delarna.

Bokhäcken (*Fagus sylvatica*) mot kyrkogården kompletteras på de tre ställen där luckor uppstått, med sju krukade, stora plantor: 1+3+3. För lyckad etablering krävs kontinuerlig bevattning, speciellt under de första två åren. En droppslang, som dras från närmsta utomhuskran, är billig och underlättar arbetsinsatsen. I övrigt hålls häcken fri från sly och ogräs.

”Slaskhörnet” i sydöstra hörnet görs till en fortsatt avskärmad men inbjudande plats. I yttersta hörnet mot kyrkogård och granne finns idag en stubbe. Plantera tre av de kompletterande bokhäcksplantorna precis framför denna för att dölja stubben och få en hel häck. Precis intill trädstammar är miljön för nyetablering ofta god. Gräsmattan klipps för att möjliggöra sittvänlig plats och för välkomnande framkomlighet. Den japanska lärken (*Larix kaempferi*), planterad av Per Granberg i hus C, stämmer inte in och tas därför bort. Det unga äppleträdet (*Malus domestica* spp.) skall stå kvar. Bort med snöbär (*Symphoricarpos* sp.) och ersätt med hassel (*Corylus avellana*), enligt Ullas ritning

Slaskhörnan mot södra tomtgränsen

och beskrivning. Ett annat alternativt kan vara schersmin (*Philadelphus coronarius*), men i så fall placerade något längre in mot komposten än Ullas hasselplantor var tänkta, för att eventuellt få utrymme till en tillfällig sittplats.

Lönnen (*Acer platanoides*), se figur 132, nr 5, som står i gränsen till kyrkogården beskärs, för att mer ljus ska kunna nå till det avskärmande planket och dess växtlighet. De lägre grenarna tas bort och de delar av kronan som hänger in över trädgården kapas något. Beskränning av lönn görs under hösten.

Bokbersån kapas till ca 120 cm. Direkt bakom bersån planteras bambuplantorna omlott i två rader som går i linje med bokbersån, och bildar en gång mot körsbärslunden, figur 132, nr 14. Platsen framför planket, figur 132, nr 6, lämnas fri till förmån för rosorna. Se idéskisser från byggtiden, figur 144 och 145.

Direkt norr om bambubeståndet finns ett sötkörsbärsträd (*Prunus avium*), figur 132, nr 4. Detta skuggar odlingslotterna och krockar med övriga trädkronor, samt bryter helheten med intilliggande klarbärslunden (*Prunus cerasus*), figur 132, nr 14, varför det tas ner. På dess plats planteras ett nytt klarbärsträd. Läs om jordtrötthet inom rosenfamiljen under nästa rubrik, ”Övergripande mål angående skötseln av trädgården”.

Odlingslotterna behöver restaureras/nyanläggas. Växter kan under tiden jordslås. Runt odlingsbäddarna ska det lämnas plats för gångar.

Längs planket i nordöstra tomtgränsen växer spaljerade päronträd (*Pyrus communis* spp.). Ta extra hänsyn till dessa vid restaurering av plank såväl som av odlingslotter. Enligt Ullas beskrivning ska det längs päronplanket vara en 50 cm bred odlingsbädd, stödd av betongsten, vilket stämmer med hur det blev. Direkt utanför denna odlingsbädd behövs dock en gång.

Rabatterna utanför och mellan hus E och F, figur 132, nr 1, lämnades, enligt Ulla Molins intention, för husens ägare att plantera i. Därför behöver dessa inte strikt anpassas efter det Molinska, utan tillåter en friare ton.

Figur 152.

Bokbersån klipps ner till 120 cm höjd och bambun flyttas mot bersån där den planteras i två rader, som följer bersåns form

Figur 153.

Sötkörsbärsträdet, med den kraftiga stammen i förgrunden, ersätts med ett klarbärsträd

Figur 154.

De spaljerade päronträden, 2009

Figur 155.

Lämna plats åt gångar mellan odlingsbäddarna

Figur 156.

Nils-Eric vid hus E med nyskördade fikon, 2009

Figur 157.

Äppleträdet vid hus B och C, 2009

(*Malus domestica*) blir sällan mycket mer än drygt 100 år gamla, vilket dessa sannolikt snart är uppe i.¹¹¹ Päronträd (*Pyrus communis*) kan däremot bli några hundra år¹¹² Träden är starka karaktärer. När ett träd i fruktträdgården faller eller fälls, plantera ett nytt. Fruktträdgården behöver börja återplanteras och förnyas så snart som möjligt för att platsens karaktär ska kunna bibehållas på längre sikt. Nya träd ser små och spensliga ut, men så länge de omges av kvarvarande äldre träd, kommer känslan av den gamla fruktträdgården finnas kvar.

Ett av träden, det ståtliga karaktärsträdet precis öster om hus B och C (figur x), tycks vara i synnerligen dålig kondition. Det vore en god idé att kontakta en arborist, trädvårdsspecialist, som kan avgöra huruvida trädet kan stå kvar eller ifall det utgör en fara och bör tas ner.

Av kuriositetsskäl vore det roligt att veta vilket det fridlysta trädet är.¹¹³ En pomolog, fruktspecialist, kanske kan avgöra. Eventuellt skulle trädet också vara av intresse för POM, Programmet för Odlad Mångfald.¹¹⁴

111 Johansson, Göran, 2009-08, samtal.

112 Lorentzon, Kenneth, 2009-08, samtal.

113 Jespersen, Maths, 2002. Artikel, Sydsvenska dagbladet.

114 www.pom.info.

Övergripande mål angående skötsel av trädgården

Träkonstruktionerna hålls efter och målas vid behov. Färgsättning sker enligt de färgkoder som anges i huspärmerna.

Tuktade och formklippta växter är viktiga komponenter i en Ulla Molin-trädgård. Därför är det i allra högsta grad viktigt att dessa hålls välformade.

Rensa bort mindre skott från trädstammarna, exempelvis sk vattenskott. Detta gäller i synnerhet på äppleträden. Stammarna utgör ett viktigt skulpturalt inslag i trädgården.

Gångarna hålls rena från ogräs. En kontinuerlig upprepning som börjar tidigt på säsongen, innan första frösättning, är den bästa boten och minskar skötselinsatsen under resterande del av växtsäsongen. En brännare kan också vara till hjälp, men användaren av en sådan måste vara mycket medveten om hur lätt andra växter runt om skadas och använda den med varsamhet.

Jordtrötthet. Då plantor ur rosenfamiljen (*Rosaceae*) planteras efter varandra på en plats, drabbas de av jordtrötthet, som minskar chansen att få ett väletablerat och vitalt träd.¹¹⁵ Tänk på att byta ut en stor mängd av jorden i gropan före nyplantering.

Redskap för skötseln. Trädgårdens struktur är baserad på formklippning och häckar samt skulpturala träd. För formklippning och häckar underlättar det om man har en rejäl motordriven häcksax samt en manuell häcksax för mindre arbeten. För trädens underhåll är det bra att få professionell hjälp till årlig beskärning, och däremellan klippa bort vattenskott och annat smått med en välslipad sekatör.

Rosor (*Rosa* sp.) drabbas vanligtvis av trips, löss och annan ohyra. För att råda bot på detta, fungerar t ex såpvatten bra. En bra investering för detta är en pumpbar vattenspruta.

Låt trädgården vara en stående punkt i dagordningen vid styrelsemöten. Den är en del av boendemiljön och borde vara lika viktig att behandla som husen.

¹¹⁵ Lorentzon, Kenneth, 2009.

Diskussion

Jag gick in i detta arbete med de förtecknen att Hallqvistska gården skulle vara en trädgård värd att bevara. Dels för sitt centrala läge i Lund och dels för sin innehållrika historiska utveckling, i vilken Ulla Molins trädgårdskonst numera är en del. På ett graciöst sätt har byggherrarna Märta och Torsten Bergström lyckats med konststycket att infoga en modern anläggning i en gammal miljö.

Att studera historien bakom en plats, ger ett fördjupat perspektiv och en helare bild av den. Detta i sin tur bidrar till möjligheten att på ett tydligare sätt utkristallisera en fortsatt utveckling för platsen. Tankegången är på intet sätt ny för mig, men i och med detta arbete har jag än starkare fått bekräftat hur viktigt det är att inkludera det historiska stadsutvecklingsperspektivet och inte kringgå det till förmån för en snabb lösning. Utan historiken anser jag att min egen framtidsvision för Hallqvistska gården skulle te sig mer diffus och att en riktning och ett mål vore svårare att måla upp. Antikvarisk dokumentation har tillsammans med människors personliga berättelser bidragit till att formulera grunden för ett kulturarv, som känns tillräckligt levande och välgrundat att bygga framtiden på.

Det har vidare varit mycket intressant att få sätta sig in i Ulla Molins liv och arbete. Då jag initialt kände mig osäker på innebörden av de olika estetiska ideal hon inspirerats av, men vilka grundlade hennes stil, började jag med att läsa in mig på dessa. Därefter var det Eva Gustavssons kunskap om Ulla Molin, samt vilja och förmåga att dela med sig och förmedla denna, som har varit den huvudsakliga källan. Därutöver har jag förkovrat mig i litteratur av och om Ulla Molin, i Ullas trädgårdsritningar och genom ett par besök i trädgårdar utformade av henne. Att Ulla Molin verkade som skribent och författare under så många år som hon gjorde, har möjliggjort en helhetsbild av hur hennes personliga ideal faktiskt förblivit ganska oförändrade genom tid och rum. Det verkar som att hennes grundprinciper redan på ett tidigt stadium var så väl underbyggda att en omarbetning av dessa blev överflödig. Det är sannolikt detta som gör att flera trädgårdspersonligheter verksamma idag, gärna låter sig inspireras av hennes särpräglade uttrycksformer och lösningar. Slutligen är det återigen samtalen – denna gång med personer som känt Ulla Molin – som det för min del känts enormt berikande att ha fått ta del i. Dessa kan aldrig ersättas av annat.

Platsens mångfacetterade historia har i kombination med ökade insikter i Ulla Molins trädgårdskonst fått mig att förstå vilket fantastiskt objekt som finns i Lund! Min förhoppning är att de boende i Hallqvistska gården, med detta underlag, ska kunna se värdet i sin miljö och att de gemensamt väljer att bevara det.

Ett nästa steg som vore intressant att ta vad gäller Ulla Molins trädgårdskonst, är att fortsätta med att systematiskt gå igenom de ritningar som finns bevarade, besöka platserna de refererar till och se vad som finns kvar idag. Om samma ägare, som stått som beställare av hennes uppdrag, bor kvar idag, är det också möjligt att få reda på vilka förutsättningar som legat till grund för Ullas planer. Från dessa kan därefter vidare tolkningar av utformningslösningar och växtval göras. Tyvärr är det ofta så, att i takt med att beställarna flyttar från sina trädgårdar, ersätts de av andra typer av trädgårdar. Till exempel kan

man undra vad som kommer att hända med makarna Östbergs trädgård i Lund, den dag Östbergs lämnar den – en av få Ulla Molin-trädgårdar i mycket välbevarat skick.

Med tanke på hur få trädgårdar av Ulla Molin som finns bevarade och att hon varit en av Sveriges mest tongivande trädgårdskvinnor i modern tid, torde ett bevarande av hennes trädgårdskonst på Kävlingevägen 36 kunna röna uppmärksamhet även framgent. Inte heller att förglömma är arkitekturen av de tre nya husen på platsen, ritade av Gunilla Svensson, som idag är en väletablerad lundaarkitekt med många större uppdrag bakom sig.

Trädgårdsgruppen för Kävlingevägen 36, med Karin Rundberg och Vivianne Sahlin i spetsen, har vid flera tillfällen visat upp trädgården för bland annat olika trädgårdssällskap. Att även fortsättningsvis hålla visningar av platsen är ett generöst sätt att bjuda samtida intresserade att inspireras av denna unika pärla, vare sig det rör sig om arkitekter eller en trädgårdsintresserad allmänhet. Att ta betalt för att visa upp trädgården är också en möjlighet att få in extra finansieringsmedel för skötsel och underhåll. I England där vackra, välskötta trädgårdar är en statussymbol, är detta en vanlig företeelse.

Trädgårdskonst är dynamisk, vilket gör den mer komplicerad att bevara än till exempel en byggnad, vilket också visat sig genom den byggnadsminnesutredning som pågår för Ulla Molins trädgård i Höganäs. Min erfarenhet är att folk gärna satsar mycket pengar i sina hem, men att ekonomiska satsningar i utemiljön sällan prioriteras. Den gröna miljön uppskattas i de flesta fall, men betalningsviljan för den är sällan stor. De flesta eftersträvar en utemiljö som är billig och lätt att hålla efter. En konsekvens blir att vi ser fler och fler privatträdgårdar hårdgöras (stenläggas) och enligt min uppfattning anonymiseras.

Vad gäller privatträdgårdar där det endast finns en intressent, är denna fri att göra vad den vill med sin trädgård. I ett flerfamiljsboende behöver hänsyn tas till alla de som nyttjar trädgården och en enskild person bör inte ta initiativ som på ett drastiskt sätt förändrar estetiken i den gemensamma trädgården, utan att ha förankrat det hos de andra intressenterna. Ej heller bör någon, utan en gemensam överenskommelse, stå utanför ett skötselansvar. Därför är det viktigt att i ett flerfamiljsboende ha klara och tydliga riktlinjer för målet med utemiljön, hur det ska skötas och av vem. Detta främjar både grannsämja och det ekonomiska värdet på fastigheten. Teoretiskt sett borde det därför finnas bättre förutsättningar att bevara en trädgård till ett flerfamiljsboende än en enfamiljsträdgård.

Var går egentligen gränsen för när en trädgård börjar kännas som någon annans ansvar än ens egen? Räcker det att man är två familjer eller krävs det fler? Kanske det är först när man kommer upp i dussintalet familjer som känslan av kollektivt oansvar börjar ta över? Om det inte redan blivit undersökt, vore det intressant att ta reda på.

Och förresten – vem känner sig berörd av atmosfären i en gammal trädgård, där historiens vingslag hörs? Och vem känner att dessa vingslag blir till en belastning? Är det lättare att känna tillhörighet i en modern, nyanlagd trädgård, än en gammal? Känns en trädgård mer lättskött om den är nyanlagd eller om den är gammal?

I en tid då vardagstillvaron för många snurrar i allt snabbare takt, tenderar det rationella tänkandet och handlandet att ta över det sinnliga. I trädgården till Hallqvistska gården såg Märta och Torsten Bergström till att detta inte hände. De lät själen stanna och utgick från den när de planerade framåt. Just så skulle jag önska att det fortsatte åren framöver i trädgården till Kävlingevägen 36 i Lund.

Källor och Litteratur

Litteratur

Alm, Gustaf, Veltman, Han & Vollbrecht, Klaus (2008). *Beskärningsboken*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Andersson, Sven-Ingvar (2008). *Brev från min trädgård*. Malmö: Bokförlaget Arena.

Andréasson, Anna (2008). *Ulla Molins trädgård: inventering av trädgårdens växtmaterial samt vård- och skötselplan*. Malmö: Malmö Kulturmiljö. Rapport 2008:20.

Blennow, Anna-Maria (1998). *Ulla Molin – trädgårdsarkitekt Ett porträtt*. Lund: T & M Förlag.

Davey, Peter (1995). *Arts and Crafts Architecture*. London: Phaidon Press Limited. Valda delar: sid 7-37, 107, 125-137, 244-246.

Gustavsson, Eva (1999). Flora och bibliotek, *Utblick Landskap*, 1-1999. Alnarp: Reproavdelningen vid SLU. Sid 30-39. Ingår även som avsnitt i Gustavsson 2001.

Gustavsson, Eva (2001). *Trädgårdsideal och kunskapssyn: En studie av meningens uttryck med exempel från Gösta Reuterswads och Ulla Molins skapande handling*. Alnarp: Agraria (262).

Hårde, Ulla (1986). *Eric Sigfrid Persson : 1898-1983 : skånsk funktionalist, byggmästare och uppfinnare*. Stockholm: Byggförlaget.

Jesperperson, Maths (2002). Kävlingevägen 36 spelar en viktig roll i Lunds teaterhistoria. *Sydsvenska dagbladet*, 27 mars.

Larkin, David & Sprigg, June, 1987. *Shaker: Life, Work, and Art*. New York: Stewart, Tabori & Chang. Sid 6-46.

Lunds kommun, Stadsarkitektkontoret. *Detaljplan för fastigheten Svolder 27 i Lund, Lunds kommun: Enkelt planförfarande, Planbeskrivning resp. Genomförandebeskrivning*. Lund, 1992. (PÅ 69/91)

Molin, Ulla (1986). *Leva med trädgård*. Wiken: Förlags AB Wiken.

Molin, Ulla (1942). *Trädgårdsrecept*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Möller, Lotte (1994). *Maryhill. En trädgård i Lund*. Stockholm: Bonnier.

Nilén, Kristina (2005). *Ulla Molins trädgård i Höganäs: byggnadsminnesutredning, 2004*. Kristianstad: Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne. Rapport 2005:16.

Persson, Ola (1992). *Ribbingska sjukhemmet i Lund: Ett pionjärverk inom äldreomsorgen*. Lund: Grahns Boktryckeri AB i Lund. Sid 2, fotografi.

Ryding, Otto (1991). *Bevaringsprogram – Lund utanför vallarna Del 1*. Lund: Grahns Boktryckeri AB. Sid 61-67, 79-88.

Rylander, Ulla (1988). *Ulla Molin och villaträdgården under 1900-talet: Inspirationer*,

principer, växtuttryck. Alnarp: Reproavdelningen vid SLU. Stad & Land, Nr 63.

Thompson, Elspeth (text), Sebire, Jane (foto) (2008). The fruit of a lifelong passion. *Gardens Illustrated*, 2008-03. Sid 42-45.

Elektroniska källor

Lunds kommun, [nedladdad 2008-10-09]. *Historien om hur Ribbingska sjukhemmet i Lund kom till*. (elektronisk) http://www.lund.se/templates/Page____82071.aspx Senast uppdaterad 2008-05-22. Lunds kommun, Folkbiblioteken, Lundasamlingen.

Lunds kommun, [nedladdad 2009-03-06]. *Stadsbyggnadspriset*. (elektronisk) http://www.lund.se/templates/Page____2064.aspx. Senast uppdaterad 2009-01-14. Lunds kommun, Stadsbyggnadskontoret, Stadsbyggnadspriset.

Richardson, Ann, [nedladdad 2009-04-05]. *Ulla Molins trädgård kan bli byggnadsminne*. (elektronisk) http://hd.se/hoganas/2003/09/25/ulla_molins_traedgaard_kan_bli/ Publicerad 2003-09-25, Helsingborgs Dagblad.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ), [nedladdad 2009-04-07]. *Program: Det moderna samhällets kulturarv*. (elektronisk) http://www.raa.se/cms/showdocument/documents/extern_webbplats/2006/november/program_det_moderna_samhällets.pdf Kulturmiljöavdelningen, 2006.

SKUD, svensk kulturväxtdatabas, [nedladdad löpande våren 2009]. Diverse växtnamn. (elektronisk). <http://skud.ngb.se>

Höganäs kommun, [nedladdad 2011-04-05]. Ulla Molins trädgård. (elektronisk) <http://tellus.hoganas.se/normal/ProductNarrow.aspx?lang=sv&id=427325>

Otryckta källor

Andréasson, Anna. E-post under 2009.

Berg, Jan Owe, kommunarkivarie, Lunds kommun stadsarkiv. E-post 2009-04-17. Tel: 046-222 16 97, 35 59 45.

Bergström, Torsten & Märta, Barsebäck. Byggherrar 1992 för Kävlingevägen 36. Möte 2009-03-03. Telefonsamtal med Märta 2009-04-04. Märta och Torstens berättelser vävs samman, varför det på merparten ställen där de finns som referens, inte närmare anges vem av dem som sagt vad. (Stenbocksvallar 34, 246 57 Barsebäck. 046-775 240)

Bostadsrättsföreningen Kävlingevägen 36, 1993. *Ekonomisk plan för Brf Kävlingevägen 36 av den 7 oktober 1993*. Undertecknad i Lund 1993-12-01. Finns inkluderad i bostadsrättsföreningen Kävlingevägen 36/Hallqvistska gårdens "huspärm" som varje hushåll i den föreningen har ett exemplar av.

Fröman, Yvonne, fd ägare av paret Molins fastighet i Höganäs, tillsammans med Jan-Åke Lemholt. Besök 2006-07-12 & 2007-10-20.

Gustavsson, Eva, Universitetslektor, AgrD, Område Landskapsarkitektur, SLU, Alnarp. Föreläsning 2008-10-27.

Hallqvist, Anders, barnbarn till Anna och Ragnar Hallqvist och boende på Kävlingevägen 36 år 1980-1991. Telefonsamtal 2009-04-03 samt e-post under 2009. (Kvarnkroken 10, 226 47 Lund. 046-12 83 91. hallqvist.anders@telia.com).

Hallqvist, Sven, barn till Anna och Ragnar Hallqvist och uppvuxen på Kävlingevägen 36, farbror till Anders Hallqvist. Telefonsamtal 2009-04-06 samt brev och e-post under 2009. (Alebrunnsvägen 41, 371 42 Karlskrona. 0455-579 95, 070-815 36 10. sven.hallqvist@telia.com).

Johansson, Göran, trädgårdsmästare i Alnarpsparken. 2009-08. Samtal.

Ljungström, Christina Ekman & Hans, nuvarande ägare av paret Molins fastighet i Höganäs. Besök 2008-10-03.

Lorentzon, Kenneth, växtexpert, SLU Alnarp. Samtal under 2009.

Lunds Kommun, Lundasamlingen/Lunds historiska samling. Ekska huset, S:t Petri Kyrkogata 4. Margareta Wickström, telefonsamtal och besök 2009-02-06. (Tel 046-35 58 58)

Marchetti, Oscar, arborist på Arbor Syd i Alnarp. Telefonsamtal 2009-10-18.

Möller, Lotte. Vän till Ulla Molin, paret Bergström, samt boende på Kävlingevägen sedan många år. Besök 2009-02-17 & 2009-09-20 samt telefonsamtal och e-post under 2009.

Naji, Shoub, Lantmäteriingenjör, Stadsbyggnadskontoret, Lund. Tel 073-448 52 96. Telefon samtal och e-post våren 2009 (kvartersbeteckning och kvarterskarta).

Ryding, Otto, antikvarie på Boverket. E-post under 2009.

Sebire, Jane, trädgårdsjournalist/fotograf för bland annat *Gardens Illustrated*, England. Samtal 2008.

Ulfsparre, Karin (& Hugo). Bekant till Ulla Molin, samt trädgård ritad av Ulla Molin. Besök 2009-02-07. (Beleshögsvägen 57, Limhamn).

Zander, Berit. Trädgårdsritning och bildmaterial från sin trädgård i Landskrona ritad av Ulla Molin 1986. E-post och samtal under vinter och vår 2009.

Östberg, Gösta & Harriet. Vänner till Ulla Molin, samt trädgård ritad av Ulla Molin. Besök 2009-02-11. (Linnégatan 8D, Lund) Gösta och Harriets berättelser vävs samman, varför det på merparten ställen där de finns som referens, inte närmare anges vem av dem som sagt vad. (Tel 046-15 16 53).

Tillstånd att publicera foton, skisser och ritningar har erhållits från respektive upphovsman/kvinna, med undantag av fotografiet av Ribbingska sjukhemmet från 1908 (fotograf okänd).

Figurförteckning

Figur 1. Foto, Ulla Molin i augusti 1997. Foto: Lena Boije Anker.	Sid 7
Figur 2. Foto, Eva Gustavsson vid ritningarna i Ulla Molin samlingen, Höganäs bibliotek 2008	Sid 8
Figur 3. Foto, En arts- & craftsträdgård i Lund; Maryhill på Kävlingevägen 18, 2007	Sid 11
Figur 4. Foto, Shakerobjekt på Morristapeten "the Willow" i hus A på Kävlingevägen 36, 2009	Sid 12
Figur 5. Foto, Funkishus i Södra Ängby, Stockholm, 2007	Sid 12
Figur 6. Foto, Signe Persson-Melin, december 2006.	Sid 15
Figur 7. Foto, Annicka Lundqvist, februari 2009.	Sid 15
Figur 8. Foto, Yvonne Fröman med ett foto av hur Höganäshuset såg ut före paret Molins om- och tillbyggnad, 2007	Sid 16
Figur 9. Foto, En blick in i Ulla Molins trädgård i Höganäs, 2007	Sid 16
Figur 10. Foto, Ulla Molins arbetsrum i sitt hem i Höganäs, 1997	Sid 19
Figur 11. Foto, Avskärmning runt tomten kring det Molinska hemmet i Höganäs, 2007	Sid 20
Figur 12. Foto, Det runda och böljande formspråket, Höganäs, 2009	Sid 20
Figur 13. Foto, Stentrappan skyls med hjälp av ligusterhäck, Höganäs 2007	Sid 21
Figur 14. Foto, Husets sockel döljs, Bergströms i Barsebäck, 2009	Sid 21
Figur 15. Foto, Husfasaden inbäddad i klätterväxter, Höganäs, 2006	Sid 21
Figur 16. Foto, Scenen i Höganäs, sedd inifrån 2008	Sid 21
Figur 17. Foto, Lusthuset, Höganäs 2007	Sid 22
Figur 18. Foto, Sittplats i murgrönan, Höganäs 2008	Sid 22
Figur 19. Foto, Lusthuset hos Sven-Ingvar Andersson, Södra Sandby 2007	Sid 22
Figur 20. Foto, Sittplats i berså, Sven-Ingvar Andersson, Södra Sandby 2009	Sid 22
Figur 21. Foto, Tegel med löpsidan upp, Höganäs 2007	Sid 23
Figur 22. Foto, Tegelkubb, Höganäs 2007	Sid 23
Figur 23. Foto, Taggpimpinell som markbeläggning och fogmaterial, Höganäs 2006	Sid 23
Figur 24. Ritningsdetalj, "Vattenkar som fågelb.", 1973. Illustration: Ulla Molin.	Sid 24
Figur 25. Ritningsdetalj, "Fågelbad", 1986. Illustration: Ulla Molin.	Sid 24
Figur 26. Foto, Fågelbad, Östbergs i Lund, 2007. Foto: Eva Gustavsson	Sid 25
Figur 27. Foto, Kubb med vatten, Höganäs 2008	Sid 25
Figur 28. Foto, Fågelbadet, Höganäs 2007	Sid 25
Figur 29. Ritningsdetalj, Illustrerad grillplats, 1970-tal. Illustration: Ulla Molin.	Sid 25
Figur 30. Foto, Kompost, Bergströms i Barsebäck 2009	Sid 25
Figur 31. Foto, Lugna färger, Höganäs 2008	Sid 27
Figur 32. Foto, Flerstammiga körsbärsplommen, Höganäs 2008	Sid 28
Figur 33. Ritningsdetalj, Illustration av flerstammighet 1970. Illustration: Ulla Molin.	Sid 28
Figur 34. Foto, Knotigt äppleträd, Höganäs 2007	Sid 28
Figur 35. Foto, Formklippta idegransformer, Höganäs 2008	Sid 29
Figur 36. Foto, Formklippta buxbomsformer, Höganäs 2006	Sid 29

Figur 37. Foto, Bland formklippt, Östbergs i Lund 2007. Foto: Roland Gustavsson	Sid 29
Figur 38. Foto, Formklippt buxbom hos Ulfsparre i Limhamn 2009.	Sid 29
Figur 39. Foto, Marktäckande murgröna, Höganäs.2007	Sid 30
Figur 40. Foto, Marktäckande skugggröna med snödroppar, Ulfsparre i Limhamn 2009.	Sid 30
Figur 41. Foto, Marktäckare, Östbergs i Lund 2007. Foto: Eva Gustavsson.	Sid 30
Figur 42. Foto, Marktäckande dominerar scenen i Höganäs.2007	Sid 30
Figur 43. Illustration. Lund på Skånekartan. Ill.: Författaren & Bengt Persson.	Sid 31
Figur 44. Illustration. Lund, Kävlingevägens södra del och kv Svolder. Ill.: Författaren & Bengt Persson.	Sid 31
Figur 45. Foto, Kävlingevägen, vy söderut, 2009.	Sid 31
Figur 46. Foto, Lotte Möller. Foto: Polly Kallós.	Sid 32
Figur 47. Illustration, Kävlingevägen och kv Svolder. Ill.: Författaren & Bengt Persson.	Sid 33
Figur 48. Illustration, Kv Svolders gatunummer. Ill.: Författaren & Bengt Persson.	Sid 33
Figur 49. Illustration, Kävlingevägen 36. Illustration: Författaren & Bengt Persson.	Sid 34
Figur 50. Foto, Ribbingska sjukhemmet tidigt 1900-tal (hus A). Fotograf okänd.	Sid 34
Figur 51. Illustration, Kv Svolder/Kv Kråkelyckan. Ill.: Författaren & Bengt Persson.	Sid 34
Figur 52. Foto, Ribbingska sjukhemmet i kv Kråkelyckan 2009.	Sid 34
Figur 53. Foto, Hus A, gatuhuset, 1989. Foto: Otto Ryding.	Sid 36
Figur 54. Foto, Hus B och C, gårdshuset, 1989. Foto: Otto Ryding.	Sid 36
Figur 55. Foto, Interiör hus A, 1989. Foto: Otto Ryding.	Sid 36
Figur 56. Foto, Interiör hus A, 2009.	Sid 36
Figur 57. Foto, Märta och Torsten Bergström, mars 2009.	Sid 37
Figur 58-62. Foton, Kävlingevägen 36 under och efter byggtiden 1992-1993. Foto: Bergströms.	Sid 39
Figur 63. Foto, Hus E och F. Foto: Lotte Möller.	Sid 39
Figur 64-70. Foton, Kävlingevägen 36 under och efter byggtiden 1992-1993. Foto: Bergströms.	Sid 40
Figur 71. Illustration, Kävlingevägen 36. Illustration: Författaren och Bengt Persson.	Sid 42
Figur 72. Foto, Karin och Håkan Rundberg.	Sid 42
Figur 73. Foto, Tryggve Karlsson och Christine Kremer, samt barnen Pelle och Joel.	Sid 43
Figur 74. Foto, Per Granberg och sonen Viktor.	Sid 43
Figur 75. Foto, Ann-Sophie och Lars Malmrup.	Sid 43
Figur 76. Foto, Vivianne och Nils-Eric Sahlin med Chili.	Sid 44
Figur 77. Foto, Mikael Aggebrandt.	Sid 44
Figur 78. Foto, Markbeläggning av betongsten och kross, 2007.	Sid 46
Figur 79. Foto, Gårdssten längs fasader och plank, 2007. Grävarbetena på tomten 1992-93 blottade stenarna.	Sid 46
Figur 80. Foto, SPM kantsten, 2007.	Sid 46
Figur 81. Illustration, SPM ritning. Illustration: Signe Persson-Melin.	Sid 46
Figur 82. Illustration, Kävlingevägen 36 – indelad i fyra delar. Ill.: Författaren & Bengt Persson.	Sid 46
Figur 83. Illustration, Entréområdet längs Kävlingevägen. Ill.: Författaren & Bengt Persson.	Sid 47
Figur 84. Foto, Entrén längs Kävlingevägen, 2009.	Sid 47

Figur 85. Foto, Gatstensmur med bokhäck, 2009.	Sid 47
Figur 86. Foto, Entrén längs Kävlingevägen, våren 1988. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 47
Figur 87. Foto, Entrégrinden 1988. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 47
Figur 88. Foto, Grindstolparna restaureras, tidigt 1990-tal. Vy från hus A ut mot gatan. Foto: Bergströms.	Sid 48
Figur 89. Foto, Den moderna entrégrinden, 2009.	Sid 48
Figur 90. Foto, Grinddetalj, 2009.	Sid 48
Figur 91. Illustration, Entréträdgård. Ill.: Författaren & Bengt Persson.	Sid 50
Figur 92. Foto, Entrépartiet; soputrymme direkt till vänster, hus A i förgrunden och hus C i bakgrunden, 2007.	Sid 50
Figur 93. Foto, Entréträdgården från söder med soputrymmet till vänster och lusthuset skymtande i bakgrunden, våren 2009.	Sid 50
Figur 94. Foto, Entréträdgården från norr med lusthuset i höger bildkant. Före klotrobinians lövutspring, våren 2009.	Sid 50
Figur 95. Foto, Entréträdgårdens norra del med lusthus och buxbomsinramad plats, våren 2009.	Sid 50
Figur 96. Foto, Ribbingska sjukhemmet 1908. Ur Persson, 1992. Fotograf okänd.	Sid 51
Figur 97. Foto, Trappan till hus A, våren 1988. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 51
Figur 98. Foto, Hus A, våren 1988. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 51
Figur 99. Foto, Trappan till hus A, våren 2009.	Sid 51
Figur 100. Foto, Hus A, längs norrgaveln 1988. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 52
Figur 101. Foto, Hus A, längs norrgaveln 1992. Foto: Bergströms.	Sid 52
Figur 102. Foto, Hus A, längs norrgaveln 2009.	Sid 52
Figur 103. Foto, Soputrymmet nybyggt, 1992. Foto: Bergströms.	Sid 52
Figur 104. Foto, Lusthuset nybyggt, 1992. Foto: Bergströms.	Sid 52
Figur 105. Foto, Murgrönans framfart begränsas.	Sid 54
Figur 106. Foto, Lusthuset i Höganäs, höst 2007.	Sid 54
Figur 107. Foto, Lusthustaket i Höganäs, sommar 2006.	Sid 54
Figur 108. Foto, Den buxbomsinramade platsen med häck mot Kävlingevägen och plank mot grannen i norr, 2009.	Sid 55
Figur 109. Foto, Den buxbomsinramade platsen med plank mot grannen i norr, 2009.	Sid 55
Figur 110. Foto, Öppna upp häcken, ta bort ett par kantstenar och korrigera ingångshöjden.	Sid 55
Figur 111. Foto, Gasskåpet på hus A norrsida, döljs med en spaljé, 2009.	Sid 55
Figur 112. Illustration, Rundeln. Ill.: Författaren & Bengt Persson.	Sid 57
Figur 113. Foto, Rundeln sedd från sydöst, med hus A och D, sommar 2009.	Sid 57
Figur 114. Foto, Rundeln sedd från sydväst, med hus D, B och C, höst 2008.	Sid 57
Figur 115. Foto, Hus A från östra sidan, våren 1988. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 58
Figur 116. Foto, Hus A, gatuhusets södra fasad, våren 1988. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 58
Figur 117. Foto, Hus B och C från västsidan, våren 1988. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 58
Figur 118. Foto, Tvättstuga och utedass, norra tomtgränsen, 1988. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 58
Figur 119. Foto, Längs gårdshusets (hus B) norra fasad. Våren 1988. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 58
Figur 120. Foto, Rundeln nyanlagd, hus D, B och C, 1992. Foto: Bergströms.	Sid 58

Figur 121. Foto, Rundeln nyanlagd, hus A och D, 1992. Foto: Bergströms.	Sid 58
Figur 122. Foto, Rundeln nyanlagd, hus B och C, 1992. Foto: Bergströms.	Sid 58
Figur 123. Foto, Rundel, hus D, B och C, våren 1993. Foto: Lotte Möller.	Sid 59
Figur 124. Foto, Betongbänk – en produkt från en studenttävling i Alnarp (figur 125).	Sid 59
Figur 125. Illustration, Ritning av betongbänk. Ill.: Signe Persson-Melin?	Sid 59
Figur 126. Illustration, Skiss av rundeln, 1992-93 (original i A3). Ill.: Catrina B Liljegren.	Sid 60
Figur 127. Foto, Ligusterhäck som döljer sockeln längs östersidan på hus A, hösten 2008.	Sid 61
Figur 128. Foto, Pratbord och avskärmande spalje vid hus D, våren 2009.	Sid 61
Figur 129. Foto, Valnötsträdet med murgröna, våren 2007.	Sid 61
Figur 130. Foto, Asken, september 2008.	Sid 63
Figur 131. Foto, Asken, september 2009.	Sid 63
Figur 132. Illustration, Frukträdgården. Ill.: Författaren & Bengt Persson.	Sid 64
Figur 133. Foto, Vårblom i frukträdgårdsentrén, april 2009.	Sid 64
Figur 134. Foto, Entrépartiet till frukträdgården med gaveln till hus C i vänster framkant, september 2008.	Sid 64
Figur 135. Foto, Bokbersån, september 2009.	Sid 64
Figur 136. Foto, Odlingslotterna, april 2009.	Sid 64
Figur 137. Foto, Frukträdgården med hus B i bakgrunden och Ola Hallqvists vän Johan i förgrunden, våren -88. Foto: Ola Hallqvist.	Sid 65
Figur 138. Foto, Frukträdgården med hus F närmst till höger, tidigt 90-tal. Foto: Lotte Möller.	Sid 65
Figur 139. Foto, Entréparti, hus E och F till vänster, grind till höger, tidigt 1990-tal. Foto: Lotte Möller.	Sid 65
Figur 140. Foto, Entréparti, hus C direkt till vänster, tidigt 1990-tal. Foto: Lotte Möller.	Sid 65
Figur 141. Foto, Utedusch och bastu från väster, april 2009.	Sid 66
Figur 142. Foto, Utedusch och bastu från öster, april 2009.	Sid 66
Figur 143. Illustration, Skiss av bastun, 1992-93 (original i A3). Ill.: Catrina B Liljegren.	Sid 67
Figur 144. Illustration, Skiss av bersån, 1992-93 (original i A3). Ill.: Catrina B Liljegren.	Sid 67
Figur 145. Illustration, Skiss av bersån, 1992-93 (original i A3). Ill.: Catrina B Liljegren.	Sid 68
Figur 146. Illustration, Skiss av odlingslotter, 1992-93 (original i A3). Ill.: Catrina B Liljegren.	Sid 68
Figur 147. Foto, Plank och träkonstruktioner behöver restaureras.	Sid 69
Figur 148. Foto, Häggmispel som tas bort (fig 132, nr 11b).	Sid 69
Figur 149. Foto, Häggmispel som sparas (fig 132, nr 11a).	Sid 70
Figur 150. Foto, Komposten skyls med hjälp av liguster.	Sid 70
Figur 151. Foto, Slaskhörnan mot södra tomtgränsen.	Sid 70
Figur 152. Foto, Bokbersån klipps ner till 120 cm höjd och bambun flyttas mot bersån där den planteras i två rader, som följer bersåns form.	Sid 71
Figur 153. Foto, Sötkörbärsträdet, med den kraftiga stammen i förgrunden, ersätts med ett klarbärsträd.	Sid 71
Figur 154. Foto, De spaljerade päronträden, 2009.	Sid 72
Figur 155. Foto, Lämna plats åt gångar mellan odlingsbäddarna.	Sid 72
Figur 156. Foto, Nils-Eric vid hus E med nyskördade fikon, 2009.	Sid 72
Figur 157. Foto, Äppleträdet vid hus B och C, 2009.	Sid 72

Bilaga 1

Växtlista från Ulla Molins trädgård i Höganäs. Sammanställd 1996-09-08, troligtvis av Ulla Molin, reviderad 2005 av Yvonne Fröman. Fått från Yvonne Fröman 2006.

Växter i f d Ulla Molins trädgård. Sammanställda inför trädgårdvisning 1996.09.08. Reviderad 2005.

Entren.

Alchemilla vulgaris	daggkäpa
Acaena microphylla	taggpimpinell
Vinca major	vintergröna
Vinca minor	vintergröna
Ligustrum atrovirens	liguster
Hydrangea macrophylla	hortensia
Helleborus niger	julros
Helleborus orientalis	julros

Längs häcken mot lusthuset.

Vinca minor	vintergröna
Sisyrinchium bellum	gräsiris
Matteuccia struthiopteris	strutbräken
Lilium	vita liljor
Thalictrum aquilegifolium	aklejruta

grästussar finns vildväxande i naturen, namnet okänt

Omphalodes verna	ormöga
------------------	--------

Äppleträd husmoder

Äppleträd galloway	klättherortensia
--------------------	------------------

Hydrangea petiolaris

Plommon Viktoria

Phalaris arundinacea

Convallaria majalis

Astrantia

Under äppleträden

Paeonia rockii suffruticosa

Paeonia officinalis

Claytonia sibirica

Anemone silvestris

Ceratostigma plumbaginoides

Asperula odoratum (Galium o)

Lavendula angustifolia 'hiddcote blue'

Iris germanica

Plommonlunden

Prunus ceracifera

Thalictrum aquilegifolium

Fragaria vesca

Myosotis palustris

Brunnera macrophylla

Rosa arvensis venusta pendula

Chionodoxa lucillae

Campanula persicifolia

Lilium martagon

Scilla campanulata

Rosa multiflora

Chionodoxa

Garageinfarten, carporten

Campanula porscharskyana stella

Frölingsduft och New down

Rosa Foetida Austrian Yellow

Clematis vitalba

Sempervivum tectorum

Jasminum nudiflorum

Fågelbadet.

Lilium

Artemisia stelleriana

Artemisia ludoviciana 'silver queen'

Limonium latifolium

Antennaria dioica

Camassia cusick

Allium aflatumense

Salvia nemorosa

Stachys lanata

Anaphalis triplinervis

Lavendula angustifolia

Veronica spicata

Nedanför altanen

Epimedium rubrum

Cotula dioica

Thalictrum flavum

Acaena glauca

Lavendula 'hiddcote blue'

rörflen, randigt gräs

liljekonvalj

Stjärnflocka

träd pion

bond pion

vårsköna, blekt blållila blmr.

anemoner

blåblomma

myskmadra

lavendel

iris

plommonträd, röda, brunröda och gula frukter.

aklejruta

smultron

förgätmigej

kaukasisk förgätmigej

"Sven-Ingvars vita ros" vid lusthuset

blåstjärna

stor blåklocka

krollilja vit

klockhyacint

vildros

vårstjärna

stjärnklocka

ros

ros gul från 1500-talet

skogsklematis

taklök

vinterjasmin

lilja vit

silvermalört

malört

silverrisp

kattfot rosa och röd

stjärnhycint lavendelblå och vit

allium

steppsalvia

lammörön

ulleteknell

lavendel

axveronika

sockblomma

cotula

ruta

taggpimpinell

lavendel mörkare blm än angustifolia

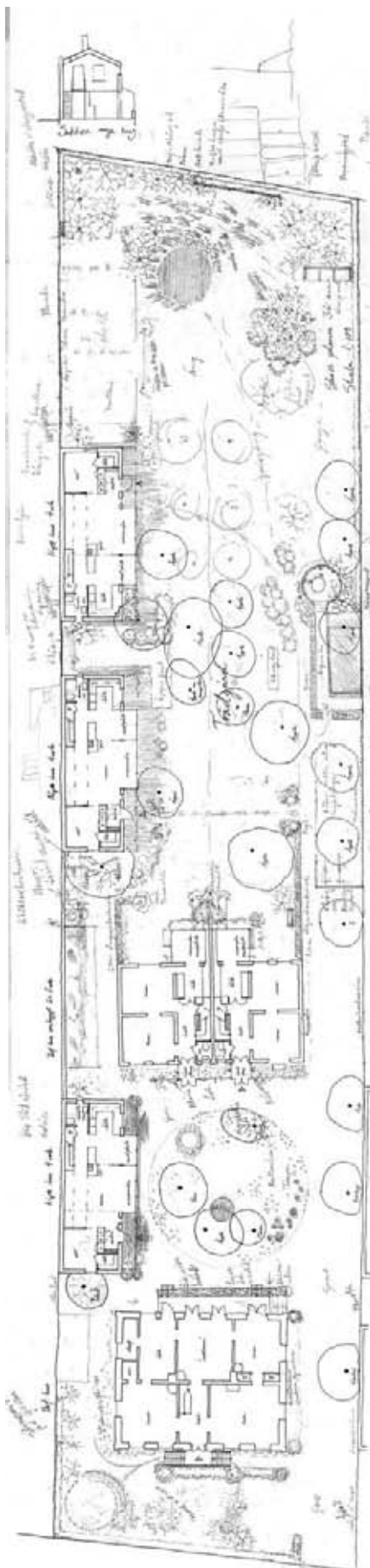
Bilaga 1, sida 2

Växtlista från Ulla Molins trädgård i Höganäs. Sammanställd 1996-09-08, troligtvis av Ulla Molin, reviderad 2005 av Yvonne Fröman. Fått från Yvonne Fröman 2006.

Brunnera macrophylla	kaukasisk förgätmigej
Dicentra spectabilis 'alba'	löjtnantshjärta vit
Lilium	lilja vit
Vinca minor	vintergröna blå blmr.
Anemone japonica 'Honorine Jobert'	anemoner
Clematis Jackmanni	clematis purpurblå
Altanen.	
Sambucus Nigra	Fläder
Ilex	järnek
Whegelia hybrida	prakttry
Helictotrichum semp. (Avena semp.)	gräset i krukoma silverhavre
Asarum europaeum	hasselört
Sinarundinaria murielae	bambu. Blommat 95, 96, 97. ersatt 1998 med
Fargesia murielae 'jumbo' och 'hareskov'	
Cymbalaria muralis 'nana alba' (Linaria cymbalaria) murreva	syren vita blmr.
Syringa josikaea "Holger" el "Holte"	fikon
Ficus carica	fikon sterilt
Ficus carica	kaukasiskt fetblad
Sedum spurium	myskmadra
Asperula odoratum (Gallium odoratum)	stjärnklocka
Campanula poscharskyana 'Werner Arends'	Afrikas blå lilja i kruka
Agapanthus praecox orientalis 'Holm'	silverpåron
Pyrus salicifolia pendula	rådhushvin
Parthenocissus tricuspidata	
Entren mot öster.	
Helleborus niger	julros vit
Picea Abies	gran där toppen brutits för ca 30 år sen.
Rh Laevis (Wilsonii)	rhododendron
Körsbär	skuggmoreller
Hedera helix	murgröna liten
Hedera helix arborescens	buskmurgröna
Hedera helix hibernica	storbladig murgröna
Vinca minor	vintergröna blå blommor.
Ligustrum vulgare	liguster
Öster.	
Hydrangea petiolaris	klättherhortensia
Hedera helix hibernica	murgröna storbladig
Syringa josikaea	syren vita blmr.
Köksträdgården.	
Cynara Scolymus	kronärtskocka
Satureja montana	vinterkyndel
Asparagus officinalis	Sparris
Rosmarinus officinalis	rosmarin
Thymus vulgaris	timjan
Salvia officinalis	kryddsalvia
Oreganum	
Melissa officinalis	citronmeliss
Artemisia dracunculus	fransk dragon
Allium schoenoprasum	gräslök
rabarber	
Aristolochia macrophylla	pipranka
Wisteria sinensis	blåregn
Clematis alpina	clematis vita blmr.
Hemerocallis	daglilja
Iris	
Olivträd i kruka	
Agapanthus i kruka	
Aristolochia durior	pipranka
Wisteria floribunda	blåregn
Övrigt.	
Buxus sempervirens	sticklingar från ödetomt
Buxus sempervirens arborescens	buxbom
byxus sempervirens rotundifolia	storbladig buxbom
Taxus baccata	taxus direktimport från Tyskland

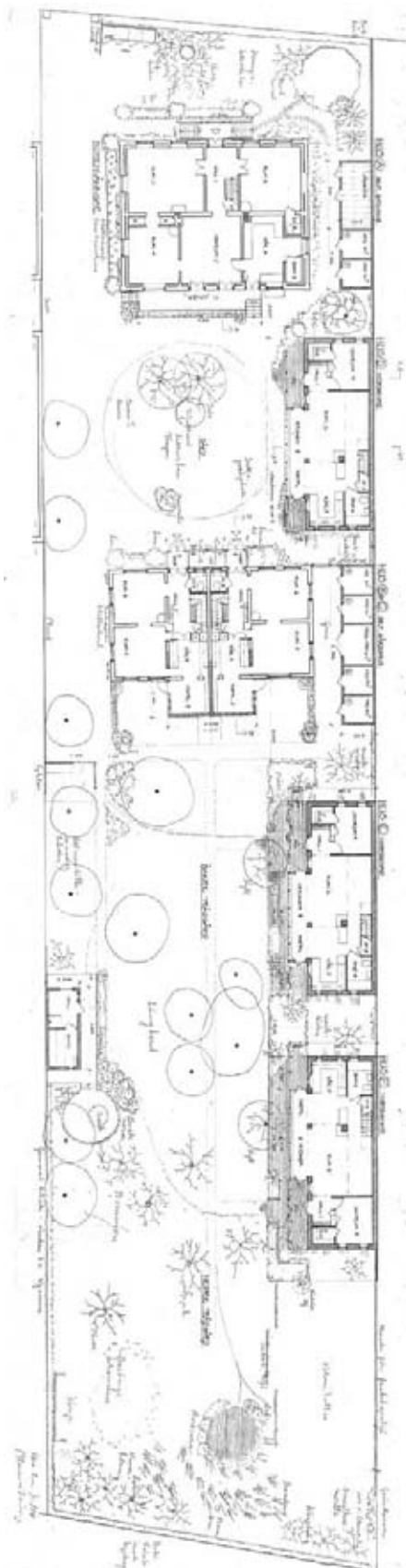
Bilaga 2

Illustrationsplan över Kävlingevägen 36. Version 1. Ulla Molin, 1992-93. (Original 120 x 35 cm)

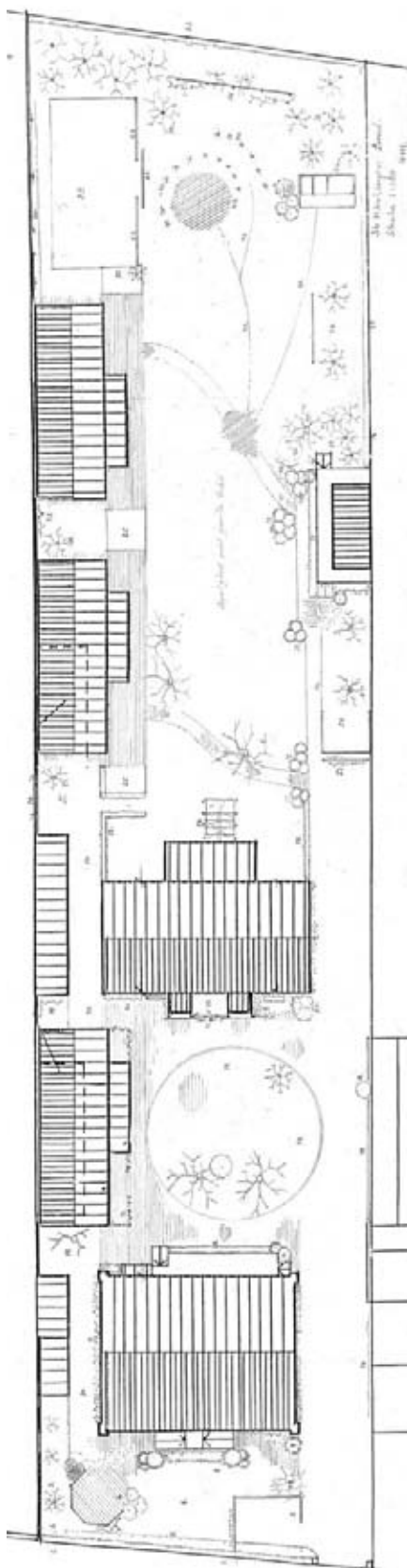
Bilaga 3

Illustrationsplan över Kävlingevägen 36. Version 2. Ulla Molin, 1992-93. (Original 120 x 35 cm)

Bilaga 4

Illustrationsplan över Kävlingevägen 36. Version 3. Ulla Molin, 1992-93. (Original 120 x 35 cm)

Bilaga 5

Beskrivning av trädgården på Kävlingevägen 36. Ulla Molin, 1992-93. (Original A4) Tillhörande illustrationsplan, se bilaga 4.

BESKRIVNING KÄVLINGEVÄGEN 36, TRÄDGÄRDAR

1. Befintlig bokhäck.
2. Slänt fasas av mot jämn mark.
3. Inbyggd plats för soptunnor. Kanten mot häck sätts med betongsten 35 x 35.
Platsen avgränsas med staket bevuxet med kaprifol.
Marken framför soptunnorna belagd med betongsten 35 x 35.
4. Schersmin (*Jasminum Philadelphus coronarius*). Bef. kan flyttas hit.
5. Befintlig syren kompletteras med två nya syrener. Marktäckande *Epimedium*.
6. Inhägnad sittplats med klängros, buskrosor och buxbom.
Om möjligt tas gamla rosor tillvara.
7. Taxushäck kompletteras. se rit.
8. Marken täckt av murgröna och befintlig *Vinca minor* eventuellt blandade med *Acaena microphylla*.
9. Kullersten. Kan mjukas upp av *sedum* och *sempervivum*arter.
10. Kross
11. Befintlig valnöt räddas. Marken täcks med *Epimedium alpinum*, vit.
12. Ligusterhäck (*Ligustrum atrovirens*)
Vid trappor klipptes buskarna.
13. Vinrankor, Schmidtmännns sockerdruva.
14. Gårdsplanering enligt separat ritning.
- 15.

Bilaga 5, sida 2

Beskrivning av trädgården på Kävlingevägen 36, sid 2. Ulla Molin, 1992-93. (Original A4)
Tillhörande illustrationsplan, se bilaga 4.

16. Murgröna.
17. Klätterhortensia. 4 ex. ev. flera.
18. Befintlig ask.
19. Vildvin. (Jorden täckt med Vinca). Självklättrande, A. Weitchii. Antelopsis småbladig.
20. Sedum spectabile och Sedum spurium. Bland kullersten.
21. Malus Sargentii på stam.
22. Källarnedgång kamouflerad av bågar klädda med skogskaprifol, Lonicera periclymenum.
23. Grindar klädda med klängros, New Dawn, samt planterat från baksidan Clematis alpina.
24. Cykelställ.
25. Öppen jord för egen plantering. Väl förberedd!
26. Paradisäpple, Malus pumila, John Downie.
27. Fikon, spaljé.
28. Lågt vitmålat staket, höjd 70 cm.
29. Köksträdgård uppdelade efter önskemål.
30. En 50 cm bred bädd, stödd av betong, för plantering av fruktträdsspaljé päron.
31. Klarbär.
32. Söt körsbär, Bigarrå, stort svart.
33. Befintlig lönn.
34. Skärm som skydd mot kyrkogård, planterad med på framsidan rosor. Rosa multiflora,
På baksidan två skogsklematis, Clematis alpina.

Bilaga 5, sida 3

Beskrivning av trädgården på Kävlingevägen 36, sid 3. Ulla Molin, 1992-93. (Original A4)
Tillhörande illustrationsplan, se bilaga 4.

35. Hassel, *Corylus Avellana*.
36. Kompost byggd av siporexblock i tre olika fack - avfall, färdigsållad jord och hjälpmedel såsom t.ex. torvmull.
Platsen framför komposten läggs med tre rader betongsten 35 x 35 cm.
37. Den gamla häcken beskärs till 15 cm över mark.
38. Antingen nu överlevande fruktträd eller utbyta mot nya äppelträd att spänna tvättlinor emellan samt två nya järnstänger för tvättlinor.
39. Häggmispel, *Amelanchier confusa (canadensis)* uppstammade.
40. Befintliga fruktträd.
41. Duschplats.
42. Clematis Jackmanni mot duschvägg.
43. Klippta gräsgångar i ängsmark (gräs och i marken befintliga växter - dock ej kirska).
44. Sittplats.
45. Kraftiga plantor av bambu, *Sinarundinaria murelae*.
46. Rosa Lykkefund.

Bilaga 5, sida 4

Beskrivning av trädgården på Kävlingevägen 36, sid 4. Ulla Molin, 1992-93. (Original A4)
Tillhörande illustrationsplan, se bilaga 4.

TRÄDGÅRD KÄVLINGEVÄGEN 36 BAKRE DEL.

1. Spaljerade svarta vinbär.
2. Spaljerade fruktträd (päron).
3. Kantsten - smultron.
4. Kryddträdgård.
5. Blomland. Ett- eller fleråriga.
6. Plommon (som beskärs till lagom höjd).
7. Häck av krusbär som hålls klippt. Skördas åt båda hållen.
8. Odlingslotter.
9. Staket enligt Lerbergs-modell.
10. Klarbär - smultron som marktäckning.
11. Bokhäck flankerad av 4 st Rosa Nevada Hidcote.
Kant av lavendel.
- 11a. Sötkörbär på låg stam.
12. Bambu.
13. Schersmine och Rosa Mozart.
14. Spalje med Clematis alpina samt Rosa centifolia.
15. Hassel.
16. Kompost.

Häcken till grannen L. förnyas. Skärs ner till 15 cm över mark eller nysätts.

Asarum - hasselört i skugga under buskar.

Bilaga 5, sida 5

Beskrivning av trädgården på Kävlingevägen 36, sid 5. Ulla Molin, 1992-93. (Original A4)
Tillhörande illustrationsplan, se bilaga 4.

Tillägg betr. stenläggning.

Ca 75 stenar per m².

Dessa stenar läggs i förband med varierande ojämna kanter). Se ritn.
Blir intrycket för grått och stelt, kan trampväxter planteras intill.
Likaså kan en och annan sten flyttas bort för en eller flera växter.
Exempel på trampväxter:

Colula squalida, *Sagina subulata*, vanlig gul,

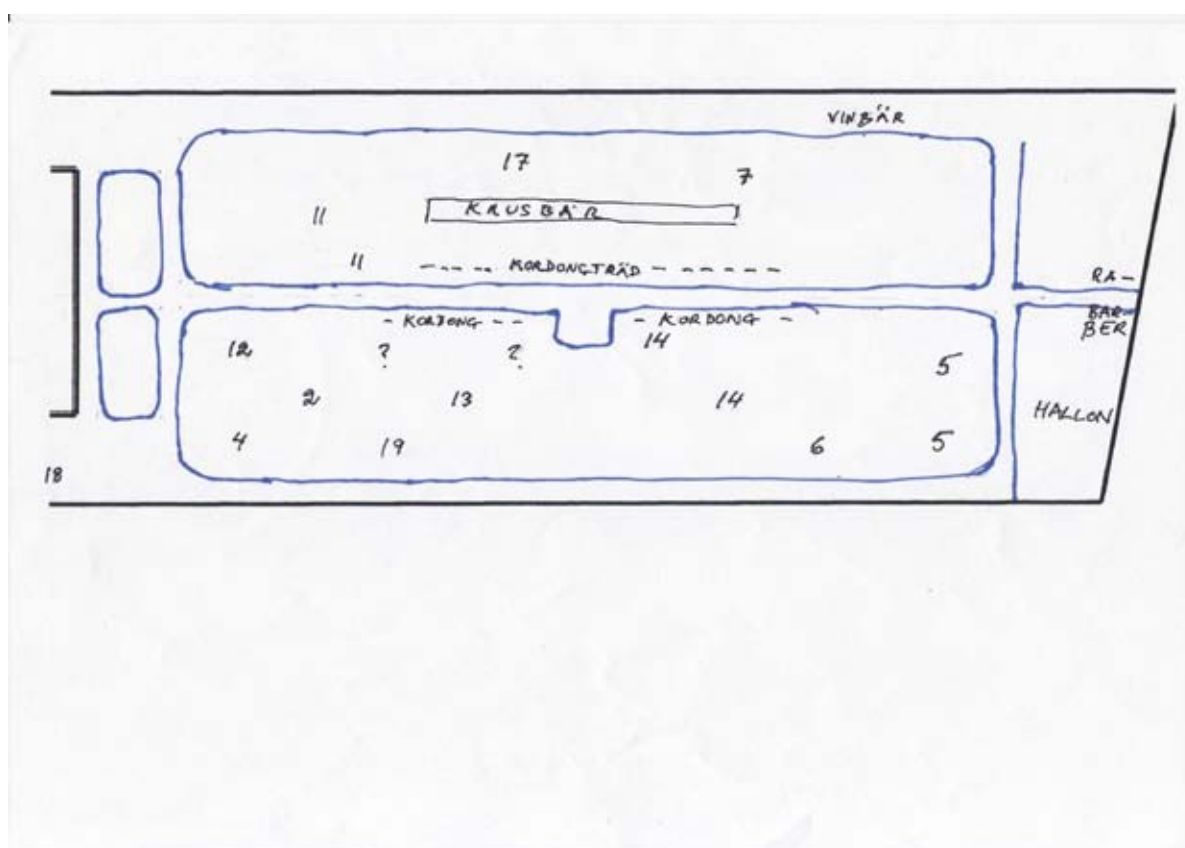
Sedum acre, *Sedum spurium* m:fl.

Olika succulenta växter för torra ställen.

Linaria Cymbalaria går praktiskt taget överallt.

Bilaga 6

Skiss över fruktträdssorterna i fruktängen, som Sven Hallqvist minns det. Sven Hallqvist, 2009.

Bilaga 7

Förteckning över fruktträdssorterna i fruktängen, som Sven Hallqvist minns det. Sven Hallqvist, 2009.

Fruktträdssorter Kävlingevägen 36.

ÄPPLE

1	Belle de Boscop	
2	Boiken	
3	Charlamowsky	
4	Cox orange	
5	Cox pomona	
6	Gul Rickard	
7	Ringstad	
8	Röd Astrakan	Trädgård mellan husen.
9	Signe Tillisch	
10	Sävstaholm	
11	Transparente Blanche	
12	Warners king (?)	Tveksam sortbestämning. Stora gröna matäpplen.
13	Åkerö	

PÄRON

14	Esperens herrepäron	
15	Gråpäron	Trädgård mellan husen.
16	Williamspäron	Trädgård mellan husen.
17	Dubbel Philip	

PLOMMON

18	Gul Reine Claude	
19	Viktoria	